

Verslag 2014

Prudentiële regelgeving en prudentieel toezicht

A. Verdere uitbouw
van het nieuwe toezichtskader

Inleiding

In de nasleep van de crisis werd het kader voor het toezicht op het financiële stelsel grondig herzien ten behoeve van een versterking van de sector, een verbetering van de governance en, aldus, een betere vrijwaring van de financiële stabiliteit. Tijdens het verslagjaar werd zowel op Europees als op Belgisch niveau verdergewerkt aan de omzetting en stapsgewijze invoering van de maatregelen die uit deze herziening voortvloeien.

Met de inwerkingtreding van het gemeenschappelijk toezichtsmechanisme (GTM) in november van het verslagjaar, werd de eerste pijler van de bankenunie een feit. Hieraan voorafgaand werd de banksector aan een alomvattende beoordeling (comprehensive assessment, CA) onderworpen. Met de goedkeuring van de Europese wetgeving inzake herstel en afwikkeling, het intergouvernementeel akkoord en de oprichting van een gemeenschappelijk afwikkelingsfonds, werd de weg vrijgemaakt voor de tweede pijler van de bankenunie, namelijk het gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme (GAM). Ook tijdens het verslagjaar werd een gedeelte van de bepalingen van de betrokken Europese wetgeving omgezet in Belgisch recht door de bankwet en werd de Bank aangeduid als afwikkelingsautoriteit. Wat de derde pijler of het gemeenschappelijk depositogarantiestelsel betreft, dient de desbetreffende Europese richtlijn tegen de zomer van 2015 te zijn omgezet in Belgische wetgeving.

De diverse bepalingen van de bankwet inzake onder meer structurele hervormingen, governance en beloningsbeleid werden verder ten uitvoer gelegd. De Bank werkte ook verder aan de tenuitvoerlegging van de bepalingen inzake liquiditeit en eigen vermogen van het Bazels Comité voor Banktoezicht en van de bepalingen van de Capital Requirements Directive (CRD) en de Capital Requirements Regulation (CRR). De diverse punten van de agenda voor de hervorming van de banksector worden besproken in paragraaf 1 van dit hoofdstuk.

Wat de verzekeringssector betreft, werd de overgang naar Solvabiliteit II verder voorbereid, zoals besproken in paragraaf 2 van dit hoofdstuk. In dit verband heeft de Europese Autoriteit voor Verzekeringen en Bedrijfspensioenen (European Insurance and Occupational Pensions Authority, EIOPA) stresstests georganiseerd ten einde de weerbaarheid van de sector te testen met het oog op de inwerkingtreding van de nieuwe solvabiliteitsvereisten, tegen de achtergrond van een langdurig lagerenteomgeving.

De CSD-verordening heeft gemeenschappelijke prudentiële regels ingevoerd voor centrale effectenbewaarinstituten (central securities depositories, CSD's). Tijdens het verslagjaar werden tevens internationale richtlijnen uitgevaardigd voor het opstellen van herstelplannen voor financiële marktinfrastructuren. Deze maatregelen ter versterking van de weerbaarheid van de sector worden meer in detail besproken in paragraaf 3 van dit hoofdstuk.

De Bank werd in het verslagjaar aangeduid als macroprudentiële autoriteit. Tijdens de verschillende vergaderingen die het Directiecomité van de Bank als macroprudentiële autoriteit tijdens de verslagperiode heeft gehouden, lag de nadruk op de monitoring van de systeemontwikkelingen en de analyse van het eventuele gebruik van macroprudentiële instrumenten (zie paragraaf 4 van dit hoofdstuk).

Tot slot werd tijdens het verslagjaar veel aandacht besteed aan de evaluatie door de Financial Action Task Force (FATF) van het Belgische reglementaire en prudentiële dispositief ter bestrijding van het witwassen van geld (paragraaf 5.1) en aan de erkenningscampagne voor revisoren (paragraaf 5.2).

1. Banken: vooruitgang in de bankenunie en tenuitvoerlegging van Bazel III en van de bankwet

1.1 Het gemeenschappelijk toezichtsmechanisme

1.1.1 Start van het gemeenschappelijk toezichtsmechanisme

Tijdens het verslagjaar werkten de ECB en de nationale bevoegde autoriteiten (NBAs), waaronder de Bank, aan de voorbereiding van het gemeenschappelijk toezichtsmechanisme. Conform de GTM-verordening⁽¹⁾ heeft de ECB op 4 november 2014 de haar opgedragen taken opgenomen. Met de inwerkingtreding van het GTM werd een belangrijk deel van de bevoegdheden van de Bank, met name wat betreft de banken die als belangrijk worden beschouwd, aan de ECB overgedragen.

Op 4 september 2014 publiceerde de ECB twee lijsten van respectievelijk de belangrijke en de minder belangrijke banken. Zeven Belgische bankgroepen werden in de lijst van belangrijke banken opgenomen. Zes daarvan zijn belangrijk door hun omvang: AXA Bank Europe, Bank of New York Mellon (BNY Mellon), Belfius, Dexia, Investar BVG (Argenta) en KBC. Bank Degroof werd als belangrijk aangemerkt omwille van het belang van haar grensoverschrijdende activiteiten. De Belgische dochters en bijkantoren van bankgroepen die in andere GTM-landen zijn gevestigd, hebben dezelfde kwalificatie als de bankgroep waartoe ze behoren. Zo worden onder meer BNP Paribas Fortis Bank en ING België als belangrijk beschouwd.

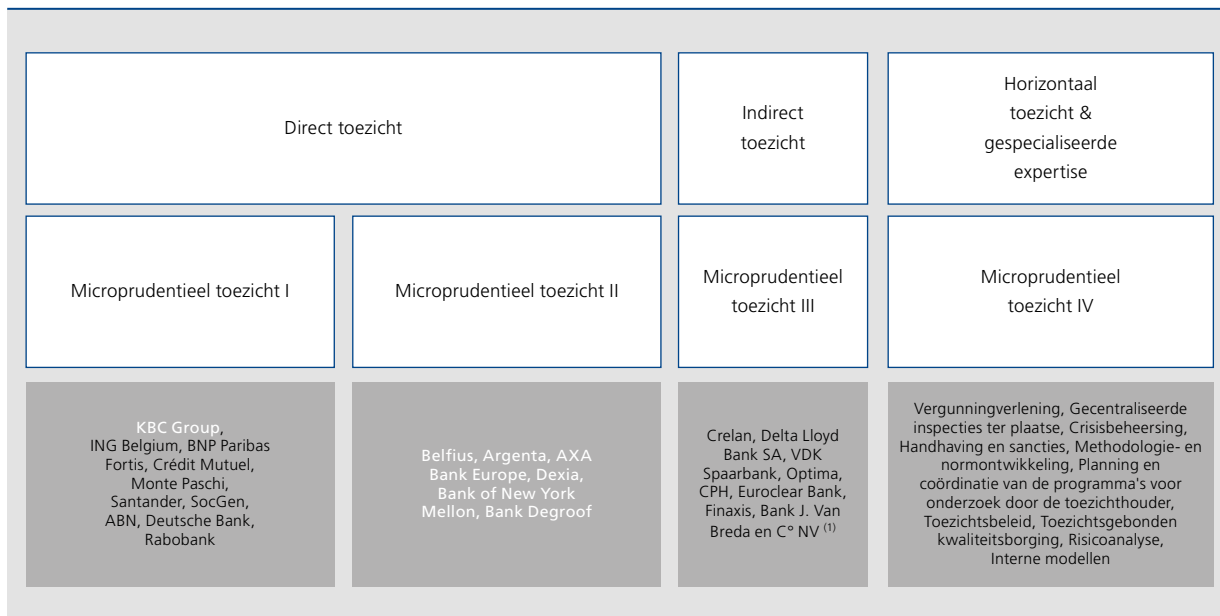
De Raad van Toezicht van de ECB, die in januari van het verslagjaar werd opgericht, concentreerde zich in zijn eerste werkingsjaar op de voorbereiding van zijn opdracht, namelijk de ontwikkeling van een juridisch kader, de

opstelling van het toezichtshandboek, de kwalificatie van banken als belangrijk of minder belangrijk, de alomvattende beoordeling en de voorbereiding van de eerste reeks kapitaalbeslissingen onder het GTM.

Na een publieke consultatie keurde de ECB de GTM-kaderverordening⁽²⁾ goed. Deze kaderverordening legt de methodologie vast voor de kwalificatie van instellingen als belangrijk of minder belangrijk en vormt de juridische basis voor de organisatie van de gezamenlijke toezichthoudende teams die verantwoordelijk zijn voor het microprudentieel toezicht (Joint Supervisory Teams, JST's) en van de inspectieteams. De kaderverordening verduidelijkt in welke gevallen de onder toezicht staande instellingen een aanvraag kunnen richten aan de Bank dan wel aan de ECB. Verder legt ze de algemene principes vast waarop de toezichtsprocedures moeten steunen, met bijzondere aandacht voor de naleving van het recht om te worden gehoord, het recht van toegang tot dossiers en de verplichting voor de ECB om haar besluiten te motiveren, alsook de algemene principes die in acht moeten worden genomen bij de organisatie van sanctieprocedures. Bovendien herhaalt de GTM-kaderverordening de basisbeginselen waarop de samenwerking tussen de ECB en de nationale bevoegde autoriteiten gebaseerd is, namelijk de verplichting tot samenwerking te goeder trouw en de algemene verplichting tot uitwisseling van informatie. Bovendien wordt er in de kaderverordening aan herinnerd dat de ECB de mogelijkheid heeft om de nationale

(1) Verordening (EU) Nr. 1024/2013 van de Raad van 15 oktober 2013 waarbij aan de Europese Centrale Bank specifieke taken worden opgedragen betreffende het beleid inzake het prudentieel toezicht op kredietinstellingen.

(2) Verordening (EU) Nr. 468/2014 van de Europese Centrale Bank van 16 april 2014 tot vaststelling van een kader voor samenwerking binnen het Gemeenschappelijk Toezichtsmechanisme tussen de Europese Centrale Bank en nationale bevoegde autoriteiten en met nationale aangewezen autoriteiten (ECB/2014/17).

Bronnen : NBB, ECB.

(1) ABK Bank CVBA, Bank Delen & de Schaetzen, Eni Bank NV, Byblos Bank Europa, Centrale Kredietverlening Citibank International plc, Datrix, Dierickx, Leys & Cie Effectenbank, Euroclear NV, Europabank, FCE Bank plc, Hoist Finance, HSBC Bank plc, ICICI Bank UK plc, J.P. Morgan Europe Ltd, J.P. Morgan International Bank Limited, Keytrade Bank NV, Shizuoka Bank (Europe) NV, The Royal Bank of Scotland Plc, United Taiwan Bank NV, van de Put & C°, Effectenbank – Banque de titres.

Opmerking: voor de banken aangeduid in witte letters, werd het toezicht op het hoogste niveau van consolidatie voor de inwerkingtreding van het GTM uitgeoefend door de Bank (home supervision). De banken aangeduid in zwarte letters betreffen de bijkantoren of dochterondernemingen van banken van buitenlandse origine waarop de Bank toezicht uitoefende op gesubconsolideerd niveau (host supervision).

autoriteiten te verzoeken hun nationale bevoegdheden uit te oefenen.

De bevoegdheden van de ECB met betrekking tot de belangrijke banken worden vastgelegd aan de hand van de lijst van taken die in de GTM-verordening is opgenomen. Bovendien is de ECB enkel bevoegd om de Europese wetgeving of de regels die eruit voortvloeien, toe te passen. Dit geldt in het bijzonder voor het door de CRD IV/CRR⁽¹⁾ bepaalde 'single rulebook', inclusief de nationale implementatie daarvan. In dit verband zal de progressieve harmonisatie van de nationale discreties die voor de toezichthouders voortvloeien uit de CRD IV/CRR, een belangrijke uitdaging vormen voor het GTM. De ECB is gebonden door de Europese uitvoeringswetgeving die door de Europese Bankautoriteit (European Banking Authority, EBA) werd voorbereid. Het toezicht op de naleving van de regels in een aantal domeinen blijft tot de bevoegdheid behoren van de nationale autoriteiten. Het gaat met name om de regels inzake consumentenbescherming, de bestrijding van het witwassen van geld, de uitgifte van 'covered bonds' en structurele hervormingen.

De ECB heeft de belangrijke banken de mogelijkheid geboden om het Engels te gebruiken in de communicatie met de ECB. Zes Belgische bankengroepen kozen voor

het Engels, wat niet inhoudt dat zij afstand doen van hun recht om later opnieuw voor de nationale taal te kiezen.

In de ECB-verordening betreffende een vergoeding voor toezicht⁽²⁾ worden de modaliteiten vastgelegd ter dekking van de uitgaven van de ECB in het kader van haar toezicht op de belangrijke of minder belangrijke instellingen. De uitgaven van de nationale bevoegde autoriteiten in het kader van het GTM blijven onderworpen aan een nationale vergoedingsregeling.

In het kader van haar verantwoordingsplicht brengt de ECB om de drie maanden verslag uit aan het Europees Parlement, de Raad en de Commissie, over de voortgang van de operationele tenuitvoerlegging van de GTM-verordening. Deze voorbereidende fase zal ook aan bod komen in het eerste jaarverslag van het GTM, dat in de lente van 2015 gepubliceerd zal worden.

(1) Richtlijn 2013/36/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013 betreffende toegang tot het bedrijf van kredietinstellingen en het prudentieel toezicht op kredietinstellingen en beleggingsondernemingen, tot wijziging van Richtlijn 2002/87/EG en tot intrekking van de Richtlijnen 2006/48/EG en 2006/49/EG en Verordening (EU) Nr. 575/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013 betreffende prudentiële vereisten voor kredietinstellingen en beleggingsondernemingen en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 648/2012.

(2) Verordening (EU) Nr. 1163/2014 van de Europese Centrale Bank van 22 oktober 2014 betreffende een vergoeding voor toezicht (ECB/2014/41).

1.1.2 Organisatiestructuur en toezichtspraktijken van het GTM en gevolgen voor de Bank

Organisatiestructuur van de ECB

In het kader van haar taak als prudentiële toezichthouder, heeft de ECB bij de vastlegging van haar organisatiestructuur een scheiding gemaakt tussen, enerzijds, de departementen die belast zijn met het toezicht op de instellingen en, anderzijds, de departementen die het toezicht ondersteunen. Zo werden er drie departementen in het leven geroepen voor het toezicht op de instellingen, waarbij de verantwoordelijkheid tussen deze departementen verdeeld werd op grond van het risicoprofiel van de instellingen en van hun belang.

De Directoraten-Generaal (DG) Microprudentieel Toezicht I en II houden zich bezig met het dagelijks prudentieel toezicht op de als belangrijk beschouwde instellingen (respectievelijk ongeveer 30 en 90), terwijl het DG Microprudentieel Toezicht III verantwoordelijk is voor het indirect prudentieel toezicht op de als minder belangrijk beschouwde instellingen. De werkzaamheden van deze drie directoraten worden ondersteund door het DG Microprudentieel Toezicht IV, dat horizontale en gespecialiseerde taken uitvoert met betrekking tot alle kredietinstellingen die onder het toezicht van het GTM vallen en dat expertise verschaft voor specifieke aspecten van het toezicht. Een van de taken van het DG IV bestaat erin de samenhang te waarborgen tussen de verschillende benaderingen van de JST's. Het bestaat uit verschillende diensten, zoals bv. de afdeling 'Risicoanalyse', die belast is met de horizontale analyse van de risico's waaraan het bankwezen van het eurogebied blootstaat, de afdeling 'Toezichtsbeleid', die helpt bij het ontwikkelen van regelgevende prudentiële normen voor alle banken, op grond van de akkoorden van Basel en de Europese richtlijnen, de afdeling 'Methodologie- en normontwikkeling', die verantwoordelijk is voor het ontwikkelen en regelmatig bijwerken van de toezichtsmethodologieën, en de afdelingen 'Interne modellen' en 'Gecentraliseerde inspecties ter plaatse', die los zullen staan van de toezichtsafdelingen en die respectievelijk belast zullen zijn met de validatie van de interne modellen die door de instellingen worden gebruikt voor de berekening van hun eigenvermogensvereisten en de uitvoering en de coördinatie van inspecties ter plaatse.

Om in deze domeinen een goede coördinatie tussen de ECB en de nationale bevoegde autoriteiten mogelijk te maken, werd besloten netwerken van deskundigen op te richten voor elk van de afdelingen van het DG IV. De

doelstelling van deze netwerken bestaat erin informatie en ervaring uit te wisselen om voor elk van de onderwerpen goede praktijken te kunnen vaststellen die binnen het GTM moeten worden toegepast.

Een nieuwe benadering van het toezicht

Voor elke belangrijke bankgroep werd een JST opgericht. Het JST is belast met de uitvoering van het prudentieel toezicht op de toegewezen instelling en coördineert de toezichtwerkzaamheden met de betrokken nationale toezichthouders. Elk JST wordt aangestuurd door een coördinator van de ECB⁽¹⁾ en bestaat uit leden die zijn aangesteld door de NBA's van de landen waar de kredietinstellingen, hun dochterondernemingen en bijkantoren gevestigd zijn. De omvang, de algehele samenstelling en de organisatie van een JST zijn aangepast aan de omvang, de complexiteit, het bedrijfsmodel en de geografische spreiding van de onder toezicht staande kredietinstelling. De nationale toezichthouders die lid zijn van de JST's werken onder leiding van de coördinatoren van de ECB en op basis van de methodologieën en het werkprogramma die op het niveau van de ECB werden goedgekeurd. De subcoördinatoren, die aangewezen zijn door de NBA's, ondersteunen de JST-coördinator van de ECB bij het dagelijkse toezicht op de als belangrijk beschouwde kredietinstellingen en dragen tevens de standpunten van de betrokken NBA's aan.

De nauwe samenwerking tussen de ECB en de NBA's is van essentieel belang voor het welslagen van het GTM, met name gelet op de toezichtsexpertise van de NBA's en de noodzaak aan een verdere verbetering van de toezichtspraktijken en -regels.

Voor bepaalde opdrachten en voor meer specifieke taken kunnen de JST's een beroep doen op de bijstand en de expertise van de horizontale en gespecialiseerde afdelingen van het DG Microprudentieel Toezicht IV, onder andere voor de validatie van interne modellen, de beoordeling van herstellplannen en de on-site-inspectie van de banken.

Verwezenlijkingen op het vlak van toezichtspraktijken

Een belangrijk deel van de werkzaamheden in verband met de harmonisering van de toezichtspraktijken had betrekking op de methodologieën voor de beoordeling van

(1) De coördinator van de JST is over het algemeen niet afkomstig uit het land waar de onder toezicht staande instelling is gevestigd.

de risico's en van de toereikendheid van de solvabiliteits- en liquiditeitsposities, die gebruikt zullen moeten worden door de JST's. De hoeksteen hiervan is de procedure van prudentiële toetsing en evaluatie (Supervisory Review and Evaluation Process, SREP).

Het SREP van het GTM omvat de processen, procedures en methodes voor het toezicht op de belangrijke en minder belangrijke instellingen en is in overeenstemming met de SREP-richtlijnen van de EBA⁽¹⁾. Het SREP begeleidt de toezichthouder bij het nemen van de beslissing inzake de kapitaal- en liquiditeitsvereisten of bij het treffen van een andere prudentiële maatregel voor de individuele instellingen en levert de nodige input om het minimale niveau van toezicht en het werkprogramma (Supervisory Examination Programme, SEP) te bepalen.

Vanaf 2015 zal het SREP van het GTM de nationale SREP-analyses en -methodes vervangen. De pijler 2-beslissingen voor 2014/2015 zullen echter nog steeds gebaseerd zijn op de nationale SREP-toepassingen. Banken die bij de stresstests uitgevoerd in het kader van de alomvattende beoordeling, een kapitaaltekort lieten optekenen, dienen evenwel de facto de nodige kapitaalmaatregelen te nemen om dit tekort weg te werken (zie hiervoor hoofdstuk A, paragraaf 1.4.1, waar tevens het nationale SREP-beleid wordt uiteengezet). De overstap naar het SREP van het GTM in 2015 kan voor de kredietinstellingen eventueel tot wijzigingen leiden in de pijler 2-vereisten.

Voor elke belangrijke kredietinstelling bestaat de SREP uit drie dimensies. Vooreerst is er het risicobeoordelings-systeem (Risk Assessment System, RAS), namelijk de door de toezichthouder gehanteerde RAS-methodes en doorlopende analyses van de performantie en de risico's van de instelling. Het RAS leidt tot een algemene risicoscore van de instelling en bestaat voornamelijk uit analyses van (i) het bedrijfsmodel, waarbij de levensvatbaarheid en de duurzaamheid van de instelling wordt ingeschat, (ii) de interne governance en het risicobeheer, waarbij de kwaliteit en effectiviteit van beide elementen wordt getoetst, evenals de infrastructuur voor gegevensverwerking en de rapportering binnen de instelling, (iii) de kwantitatieve en kwalitatieve aspecten van de kapitaalrisico's (met inbegrip van het krediet-, markt-, rente- en operationeel risico) en (iv) de kwantitatieve en kwalitatieve aspecten van het liquiditeitsrisico binnen de instelling.

De tweede dimensie behelst de periodieke kwantificering van de kapitaal- en liquiditeitsvereiste. Om minimale prudentiële kapitaal- en liquiditeitsvereisten per instelling vast te leggen, wordt gebruik gemaakt van de bevindingen

van het RAS en van de benchmarks die verkregen worden door kwantificering van risico's en vergelijking tussen de instellingen van het eurogebied en aan de hand van de analyse van het door de instelling opgestelde Internal capital adequacy assessment process (ICAAP) en Internal liquidity adequacy assessment process (ILAAP).

Tot slot wordt op grond van de toezichtsbevindingen, de kapitaal- en liquiditeitskwantificering en de economische context, minstens eenmaal per jaar een kapitaal- en liquiditeitsbeslissing genomen en eventuele bijkomende prudentiële maatregelen getroffen en meegedeeld.

Voor de kalibratie van de indicatoren die binnen het RAS worden gehanteerd en voor de vastlegging van de benchmarks en de risicokwantificering organiseerde de ECB, naast de standaardrapporteringen, reeds verschillende dataopvragingen in het eurogebied. Er worden verder fieldtests georganiseerd om de SREP-methodes en -kalibratie te stabiliseren, te verfijnen en de algemene uitkomsten te toetsen alvorens het SREP-instrument te voltooien.

Gevolgen voor de organisatie binnen de Bank

Gezien de omvang van de taken van de ECB is het van belang dat erover gewaakt werd dat de organisatiestructuur van de Bank optimaal was en rekening hield met de praktijken van de ECB. Tegen deze achtergrond heeft de Bank in de loop van het verslagjaar verschillende wijzigingen aangebracht in haar interne organisatie, waarbij zij zoveel mogelijk gebruik heeft gemaakt van de bestaande structuren zoals beschreven in het Verslag van 2012. Deze aanpassingen moeten ervoor zorgen dat er op organisatorisch vlak een zekere samenhang is met de beleidskeuzes die de ECB heeft gemaakt en meer fundamenteel, dat de doeltreffendheid van de structuren gegarandeerd wordt zodat de vergaderingen op het niveau van het GTM op passende wijze kunnen worden gevolgd en voorbereid.

Binnen het GTM wordt een onderscheid gemaakt tussen het permanente toezicht en de on-site-inspecties. Zoals vermeld in het Ondernemingsverslag van 2014, heeft deze differentiatie de Bank ertoe gebracht de organisatiestructuur van haar toezichtsteam aan te passen. Zo werden de inspectieteams ondergebracht in de horizontale dienst 'Operationele functies', die ook het team omvat dat belast is met de validatie en de opvolging van de modellen evenals het team dat verantwoordelijk is voor de risico's verbonden aan de IT. De toezichthouders van de Bank die lid zijn van de JST's, met inbegrip van de

(1) Final Guidelines on SREP methodologies and processes, 19 December 2014.

subcoördinatoren van de JST's, werden gehergroepeerd in de dienst 'Prudentieel toezicht op banken en beursvennootschappen'. Deze dienst is onderverdeeld in subentiteiten, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen de belangrijke en minder belangrijke instellingen, rekening houdend met het risicoprofiel en het bedrijfsmodel van de verschillende instellingen (voor meer details zie hoofdstuk B, paragraaf 2.2).

Om de vergaderingen van de Raad van Toezicht en de Raad van Bestuur van de ECB optimaal voor te bereiden op prudentieel vlak en om in een passende transversale follow-up te voorzien van de dossiers die door de ECB zijn ingeleid, werd de cel 'SSM policy group' opgericht binnen de dienst 'Prudentieel beleid en financiële stabiliteit'. Deze cel wordt ondersteund door de dienst 'Internationale en Eurosysteemcoördinatie', die zorgt voor de coördinatie van de voorbereiding van de vergaderingen van de Raad van Toezicht en voor de follow-up van de schriftelijke procedures en de dossiers met betrekking tot de institutionele aspecten van het GTM. Bovendien werd een GTM-risicocomité opgericht om te zorgen voor de samenhang tussen de activiteiten van de JST's en de werkzaamheden van de verschillende netwerken van het DG IV. Dit comité verleent bijstand aan het Directiecomité van de Bank voor aangelegenheden die verband houden met het GTM.

1.2 Alomvattende beoordeling

1.2.1 Doelstellingen en bestanddelen van de alomvattende beoordeling

Algemeen kader

In het laatste kwartaal van het voorbij jaar hebben de ECB en de nationale toezichthouders, waaronder de Bank, een grootschalige oefening afgesloten, de zogenaamde alomvattende beoordeling (CA). Deze oefening, die vóór de inwerkingtreding van het GTM werd uitgevoerd, hield een alomvattende beoordeling in van de sterke en zwakke punten van de grote banken van het eurogebied. De CA was van essentieel belang om de geloofwaardigheid te waarborgen van het nieuw gemeenschappelijk toezichtsmechanisme.

De CA had als drievoudige doelstelling de transparantie te verhogen door middel van een verbetering van de

kwaliteit van de beschikbare informatie over de situatie van de banken, het bankwezen te saneren door de maatregelen te identificeren en ten uitvoer te leggen die noodzakelijk zijn om de solvabiliteit te garanderen en, ten slotte, het vertrouwen in de Europese kredietinstellingen te versterken. Deze voorwaarden zullen de sector in staat stellen de economische groei beter te ondersteunen.

De beoordeling stelde op twee complementaire pijlers: een activakwaliteitsbeoordeling (asset quality review, AQR) en stresstests. Deze twee grote componenten werden aangevuld met een zogenaamde 'join-up' teneinde de resultaten van de AQR te integreren in die van de stresstests en aldus de coherentie van de volledige CA te verzekeren.

De oefening werd verricht onder coördinatie van de ECB en op grond van een geharmoniseerde methodologie die een convergentie beoogt in de definitie van de concepten en prudentiële regels alsook in de toezichtspraktijken. Ondanks deze harmonisatie dienen de vergelijkingen van de resultaten tussen de landen onderling voorzichtig te gebeuren, omdat de CA het behoud van bepaalde reglementaire opties die tijdelijk door de Europese richtlijnen worden aanvaard, mogelijk heeft gemaakt, met name op het vlak van de definitie van het kapitaal.

De Bank heeft zich, als nationale toezichthouder, volledig aangesloten bij deze oefening, zoals beschreven in hoofdstuk B, paragraaf 2.2. Voor de stresstests was een nauwe samenwerking vereist tussen enerzijds de banken, die de oefening zelf moesten uitvoeren, en anderzijds de nationale toezichthouders, waaronder de Bank, die een eerste kwaliteitscontrole dienden te verrichten in rechtstreeks contact met de kredietinstellingen en de ECB. Deze laatste was ook verantwoordelijk voor het bekrachtigen van het uiteindelijke resultaat van de tests en diende te bepalen of er corrigerende maatregelen moesten worden getroffen in geval van ontoereikendheid van het eigen vermogen. In totaal hebben circa 400 personen bijgedragen aan de uitvoering van de CA in België, zonder rekening te houden met de middelen die de financiële instellingen zelf hebben moet inzetten met het oog op de uitvoering van deze oefening, die zeer veeleisend was in termen van gegevens en documentatie.

Onder de 130 groepen die hebben deelgenomen aan de CA, waren er zes Belgische instellingen. Het betreft AXA Bank Europe, Argenta, Belfius, Dexia, KBC Group, en BNY Mellon⁽¹⁾. Ondanks het feit dat Dexia een entiteit is die momenteel wordt ontmanteld, werd zij aan de volledige oefening onderworpen. De CA heeft echter het door de Europese Commissie in 2012 goedgekeurde herstructureringsplan niet op de helling gezet. Het dient

(1) Bank Degroof heeft niet deelgenomen aan de CA aangezien deze instelling pas als belangrijk werd aangemerkt na de publicatie door de ECB van de lijst van instellingen die aan de CA zouden worden onderworpen.

ook opgemerkt dat verschillende banken die actief zijn in België, waaronder BNP Paribas Fortis en ING België, aan de CA werden onderworpen via hun moederonderneming.

Activakwaliteitsbeoordeling

De AQR spitste zich voornamelijk toe op het nazicht van de waardering van de activa in de rekeningen van de instellingen op 31 december 2013. Concreet werd nagegaan in welke mate de instellingen de geldende boekhoudnormen correct toepassen en werd beoordeeld of de activa in de rekeningen prudent worden gewaardeerd. Om een gelijkwaardige behandeling van de instellingen te garanderen, heeft de ECB voorgesteld uit te gaan van een conservatieve en uniforme interpretatie van de internationale standaarden voor financiële rapportering (International Financial Reporting Standards, IFRS). Dit hield in dat relatief strikte parameters werden gebruikt, of exacte grenswaarden en duidelijke indicatoren, met name voor de definitie van problemleningen.

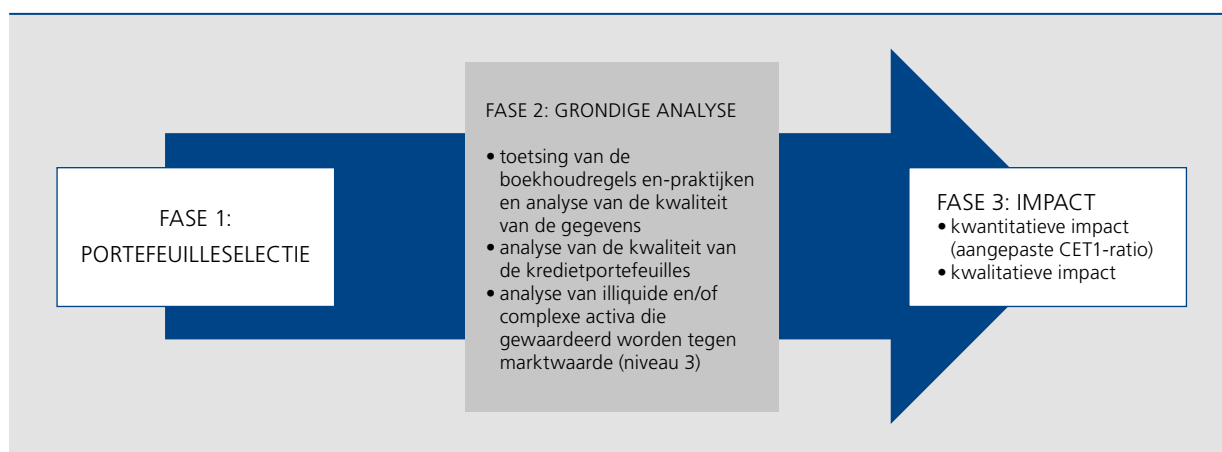
De AQR bleef niet beperkt tot een gedetailleerde analyse van de in de balans opgenomen risicoposities maar bestreek ook de posten buiten de balans. De beoordeling was gericht op binnenlandse en buitenlandse risicoposities, en dit zowel op overheden, financiële instellingen, ondernemingen of particulieren. De AQR bestond uit drie grote fasen.

In de eerste fase werden de portefeuilles geselecteerd, wat gezien de gedetailleerdheid van de analyse noodzakelijk werd geacht. Deze selectie moest ervoor zorgen dat de portefeuilles met een hoger risico in de beoordeling werden opgenomen en dat minstens 50 % van de voor

het kredietrisico gewogen activa van de instellingen die aan de oefening werden onderworpen, geanalyseerd werden. Voor de banken met een grotere blootstelling aan illiquide effecten, die met name tegen reële waarde worden gewaardeerd met behulp van modellen (niveau 3), werden daarnaast ook bijkomende portefeuilles geselecteerd.

De tweede fase bestond uit analyses van de kwaliteit van de kredieten en de waardering van de illiquide activa, die in verschillende stappen zijn uitgevoerd. In eerste instantie werden de boekhoudregels en –praktijken van de instellingen grondig getoetst aan de internationale standaarden en aan bepaalde, door de methodologie opgelegde conservatieve parameters. Dit onderzoek ging gepaard met een analyse van de kwaliteit van de gegevens van de banken. Vervolgens werd een analyse per lijn verricht van de op grond van de steekproef geselecteerde kredietportefeuilles, om te bepalen of het niveau van de individuele voorzieningen toereikend was, uitgaande van de herwaardering van het onderpand en de geharmoniseerde definitie van problemleningen, terwijl het niveau van de collectieve voorzieningen geraamd werd op grond van een door de ECB uitgewerkt model. Tot slot werd voor de banken die significante risicoblootstellingen hadden in hun beleggings- of handelsportefeuilles een gedetailleerde analyse uitgevoerd van de waardering tegen reële waarde van de complexe of minder liquide activa (niveau 3). Deze beoordeling bestreek zowel effecten als afgeleide producten die tegen reële waarde worden geboekt. Bovendien werd bijzondere aandacht besteed aan de berekening van de aanpassing van de kredietwaardering (credit valuation adjustment, CVA), die inhoudt dat de waarde van de derivaten wordt aangepast om rekening te houden met veranderingen in de kredietkwaliteit van de tegenpartij. De CVA zorgt ervoor dat rekening wordt

GRAFIEK 2 BESTANDDELEN VAN DE ACTIVAKWALITEITSBEOORDELING

Bron: ECB.

gehouden met de kans op wanbetaling van de tegenpartij en dus met de kans dat de kasstromen van de derivaten niet gerecupereerd worden.

In de laatste fase heeft de kwantitatieve impact van de aanpassingen van de voorzieningen en de waarderingen van de complexe activa geleid tot een correctie van de Tier 1-kernkapitaalratio (common equity Tier 1, CET 1) die als basis moet dienen voor de stresstest. De tekortkomingen van eerder kwalitatieve aard die de AQR aan het licht heeft gebracht, hebben overigens aanleiding gegeven tot gedetailleerde en precieze aanbevelingen, waaraan de kredietinstellingen in de komende maanden zullen moeten voldoen.

Stresstests

De tweede grote pijler van de alomvattende beoordeling van de voornaamste banken van het eurogebied door de ECB wordt gevormd door stresstests, die erop gericht zijn het absorptievermogen van de kredietinstellingen te bepalen ten aanzien van macro-economische en financiële schokken over een periode van drie jaar. Voor deze tests werden twee grote scenario's in aanmerking genomen. Het eerste scenario, het zogenaamde basisscenario, is gebaseerd op de economische vooruitzichten die eind 2013 werden opgesteld door de Europese Commissie, en stemt reeds overeen met een relatief moeilijke situatie voor de banken, rekening houdend met de zwakke vooruitzichten inzake economische groei. Het tweede, zogenaamde ongunstige scenario, simuleert een ernstige verslechtering van de conjuncturele situatie. Het bbp naar volume daalt aanvankelijk in geringe mate in 2014, maar in zeer sterke mate in 2015, waarna het stagneert in 2016, wat leidt tot een geleidelijke toename van de werkloosheid, die over de volledige periode ongeveer 2% bedraagt, zowel in België als in het eurogebied. De stijging van de consumptieprijzen vertraagt eerst en valt dan stil in 2016. Het ongunstige scenario voorziet in een stijging van de rentevoeten op korte en lange termijn, die gepaard gaat met een toename van de spreads tijdens de periode van de oefening. Het voornaamste verschil tussen België en de andere landen inzake gehanteerde parameters zijn de prijzen op de woningmarkt, die cumulatief en over drie jaar met 25% dalen in België, tegenover 15% in het eurogebied. Deze extreme hypothesen tonen aan dat de stresstests moeten worden beschouwd als een prudentiële oefening en geenszins een prognose vormen van toekomstige gebeurtenissen.

Teneinde te bepalen of de aan de CA onderworpen financiële instellingen corrigerende maatregelen moeten treffen, werd een minimale drempel voor de

solvabiliteitsratio, berekend in termen van CET 1, bepaald op 8%, zowel voor de activakwaliteitsbeoordeling als voor het basisscenario van de stresstest, en op 5,5% voor het ongunstige scenario, wat 1% meer is dan het minimum vastgesteld door de Bazel III-normen om rekening te houden met het systeemrisico.

1.2.2 Resultaten van de alomvattende beoordeling

Activakwaliteitsbeoordeling

Bij de gedetailleerde analyse van de activakwaliteit werden 38 portefeuilles onderzocht die 51% vertegenwoordigden van de voor kredietrisico gewogen activa van de Belgische kredietinstellingen die aan de oefening hebben deelgenomen. In elke portefeuille werd een representatieve steekproef van de meest risicovolle kredietdossiers onderzocht, namelijk in totaal meer dan 4 200 kredietdossiers en bijna 3 150 onderpanden. Bovendien werden 13 complexe waarderingssystemen beoordeeld, evenals de waardering tegen reële waarde van 96 illiquide effecten voor een bedrag van € 3,5 miljard.

Uit de activakwaliteitsbeoordeling is gebleken dat de boekhoudkundige praktijken van de Belgische banken doorgaans voorzichtig zijn en in overeenstemming zijn met de internationale boekhoudnormen, wat tot uiting komt in een toereikend niveau van de individuele en collectieve voorzieningen op de kredietportefeuilles. De aanpassingen als gevolg van de AQR zijn dus beperkt gebleven, en bedroegen gemiddeld 0.5% van de CET 1-ratio in België. Deze aanpassingen vloeiden voornamelijk voort uit de restrictieve regels die werden gehanteerd in de oefening, en stellen de jaarrekeningen van de kredietinstellingen niet in vraag.

Wat de kwantitatieve impact betreft, komen deze resultaten over het algemeen overeen met de gemiddelde waargenomen resultaten in het eurogebied, hoewel er vrij aanzienlijke verschillen bestaan tussen de afzonderlijke landen. De componenten van de doorgevoerde aanpassingen zijn evenwel uiteenlopend. Zo zijn de correcties voor de CVA verhoudingsgewijs groter in België, terwijl in het eurogebied de herziening van de individueel beoordeelde kredietvoorzieningen het belangrijkste is. Deze relatieve onderschatting van de CVA van de Belgische banken kan met name worden verklaard door de wijze waarop het renterisico gedekt wordt door sommige van deze banken en door de relatief lange looptijd van hun derivaten, die verband houdt met hun bedrijfsmodel. Het feit dat de individueel beoordeelde voorzieningen

niet ingrijpend werden aangepast in vergelijking met het eurogebied, is zeer waarschijnlijk te wijten aan de economische omgeving, die gunstiger is dan in bepaalde andere lidstaten, en aan de conservatieve praktijken ter zake van de Belgische banken. Dit geldt ook voor de collectief beoordeelde voorzieningen, indien de aanpassingen die voortvloeien uit buitenlandse portefeuilles van bepaalde Belgische banken worden uitgesloten.

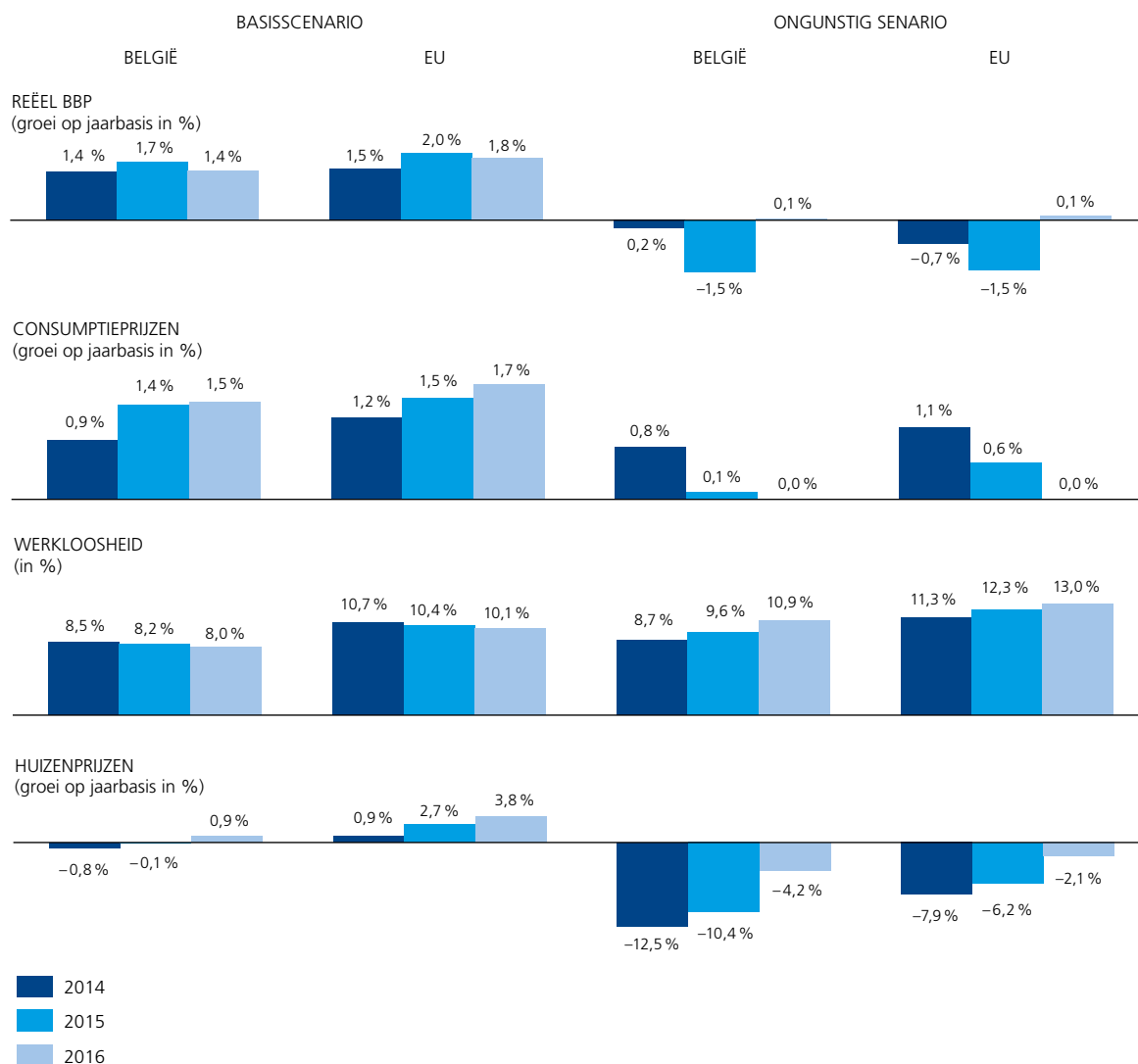
Naast de kwantitatieve aanpassingen heeft de AQR een aantal onvolkomenheden aan het licht gebracht op het vlak van de gegevenskwaliteit en de methodes die gebruikt worden voor de waardering van activa en vastgoedonderpand. De Bank verwacht van de Belgische

instellingen dat ze erop toezien in de eerstvolgende maanden tegemoet te komen aan de aandachtspunten die de AQR geïdentificeerd heeft en die aanleiding hebben gegeven tot de aanbevelingen die vermeld zijn in kader 1.

Stresstests

Voor de 130 Europese banken die aan de oefening hebben deelgenomen, is het gemiddelde CET 1 gestegen van 11,4 tot 11,6% in het basisscenario en gedaald van 11,4 tot 8,4% in het ongunstige scenario. In dit laatste scenario werd bij 25 banken een totaal tekort

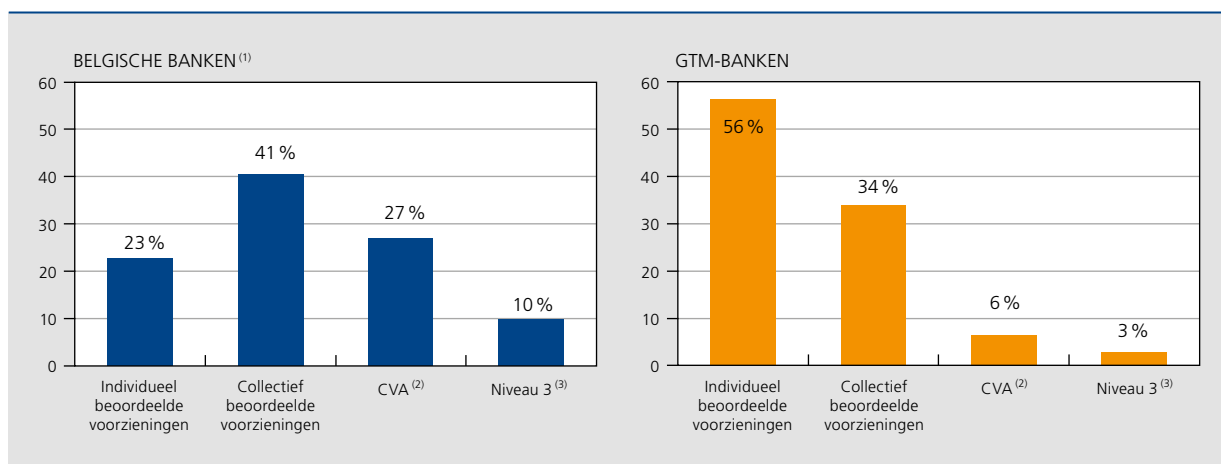
GRAFIEK 3 VERGELIJKING VAN DE MACRO-ECONOMISCHE SCENARIO'S VOOR BELGIË EN VOOR DE EU

Bron: ECB.

GRAFIEK 4 BIJDRAGE VAN DE VERSCHILLENDE FACTOREN AAN DE KWANTITATIEVE RESULTATEN VAN DE AQR IN BELGIË EN IN HET EUROGEBIED

(in %)

Bronnen: ECB, NBB.

(1) Met uitzondering van Dexia voor België.

(2) Aanpassing van de kredietwaardering (credit valuation adjustment, CVA).

(3) Waardering van de activa tegen reële waarde door middel van modellen.

van € 25 miljard aan eigen vermogen vastgesteld. Dit totaalbedrag, dat in perspectief moet worden geplaatst met het bedrag van de kapitaalverhogingen die in de eerste drie kwartalen van 2014 werden uitgevoerd door de deelnemende banken, namelijk € 57 miljard, werd geloofwaardig geacht door de markten. Deze hebben positief gereageerd, waardoor de ECB en de nationale

toezichthouders gesterkt werden in hun mening dat een dergelijke oefening ter voorbereiding op de inwerking-treding van het GTM gerechtvaardigd is.

In België hebben alle kredietinstellingen het basisscenario doorstaan. Met uitzondering van Dexia, die in vereffening is, zou de CET 1-ratio gemiddeld voor de vijf andere

Kader 1 – Kwalitatieve aanbevelingen die voortvloeien uit de AQR

Een van de doelstellingen van de AQR was de transparantie van de balansen van de kredietinstellingen te verhogen, in het bijzonder door middel van een verbetering van de kwaliteit van de informatie en de gegevens, teneinde de risico's makkelijker te kunnen opsporen in een vroeg stadium. Er werden verschillende tekortkomingen vastgesteld in de Belgische banksector in het algemeen, wat tot de volgende aanbevelingen heeft geleid.

Kwaliteit van de gegevens en de informatie

Aangezien de gegevens die als basis dienen voor de beoordeling van de kredietkwaliteit niet altijd betrouwbaar en volledig zijn, dient de kwaliteit van de informatie die gebruikt wordt voor de waardering van de activa en de beoordeling van de risico's, verbeterd te worden. Bovendien moeten de banken toezien op de coherentie van de gegevens in hun verschillende informatiesystemen. Zo wordt van de instellingen verlangd dat zij voldoen aan de 'Principles for effective risk aggregation data and risk reporting'⁽¹⁾ die door het Bazels Comité voor Banktoezicht zijn vastgelegd. Ook moeten de parameters die gebruikt worden voor de waardering van de derivaten en de

(1) Bazels Comité voor Banktoezicht, 'Principles for effective risk data aggregation and risk reporting', januari 2013.

berekening van de collectieve voorzieningen op de kredietportefeuille beter gedocumenteerd en gemotiveerd worden om een passend niveau van deze waarderingen en voorzieningen te garanderen.

Beleid inzake waardering van onderpand voor residentieel of commercieel vastgoed

De regels en praktijken inzake de periodieke herwaardering van onderpand moeten consequenter worden toegepast en gebaseerd zijn op volledige en betrouwbare gegevens. De criteria die gebruikt worden om te bepalen of een beroep kan worden gedaan op onafhankelijke beoordelaars en de normen die deze beoordelaars moeten naleven, moeten strenger gedefinieerd worden.

Regels voor de classificering van probleemrisicoposities en beleid inzake betalingsuitstel (forbearance)

Deze regels moeten tegen eind 2014 worden herzien en geherdefinieerd op basis van de aanbevelingen van de EBA over de classificering van deze risicoposities. De AQR maakt duidelijk dat bepaalde risicoposities geherclassificeerd moeten worden als probleemrisicoposities en dat sommige instellingen niet in staat zijn om de risicoblootstellingen waarvoor de banken een kredietherstructurering hebben toegekend of toegevingen hebben gedaan wegens een verslechtering van de kwaliteit van de tegenpartij (forbearance), op systematische wijze te identificeren. In dit verband moeten de banken een nieuwe procedure invoeren en zorgen dat hun informaticasystemen worden aangepast om gevallen van forbearance in een vroeg stadium te kunnen opsporen.

Governance van de procedures voor de periodieke toetsing van de marktprijzen en voor de validering van de modellen voor de waardering van de activa tegen reële waarde

Gelet op het risico dat de marktactiviteiten kunnen inhouden, is het van belang dat de banken over een passende governance beschikken voor de waardering overeenkomstig de beginselen van het Bazels Comité. Zo moeten alle instellingen de waarderingen van de marktprijzen en van de modellen voor de waardering van complexe activa, regelmatig en op onafhankelijke wijze controleren.

Belgische banken die aan de oefening hebben deelgenomen, zakten van 13,5 % in 2013 tot 12,5 % eind 2016. Dit niveau blijft ruimschoots boven de door de geharmoniseerde methodologie vastgelegde drempel van 8 %, maar duidt op een minder gunstige ontwikkeling dan in de rest van het eurogebied. De oorzaak daarvan moet voornamelijk gezocht worden in de terugbetaling van staatssteun door een bank, waardoor haar kapitaalpositie dienovereenkomstig verslechterde⁽¹⁾. Zonder deze factor zou het gemiddelde CET 1 zich gestabiliseerd hebben op het peil van 2013.

In het ongunstige scenario zou het uiterst somber macro-economisch klimaat zich voor de vijf banken vertalen in een gemiddelde daling met 4,3 % ten opzichte van het basisscenario. De solvabiliteitspositie van de Belgische banken zou met 8,2 % in 2016, echter ver

boven de minimumdrempel van 5,5 % blijven en zou zich op een vergelijkbaar niveau bevinden als het gemiddelde van 8,4 % voor het eurogebied.

Twee Belgische banken, namelijk AXA Bank Europe en Dexia, werden in het bijzonder getroffen door de schokken in het ongunstige scenario. De kapitaalpositie van deze twee banken lag onder de vastgestelde limiet van 5,5 %. Vanaf eind december 2013 heeft AXA Bank Europe echter verder activa verkocht die verband houden met niet-kernactiviteiten, om haar risicoprofiel te verminderen, en heeft zij haar kapitaal verhoogd, zodat zij nu voldoet aan de door de ECB vastgestelde vereisten. Voor Dexia werd rekening gehouden met haar specifieke

(1) Aangezien de staatssteun die KBC tijdens de crisis heeft ontvangen volgens de Bazel II-normen als kernkapitaal wordt beschouwd, voldoet deze steun aan de voorwaarden om als CET1-kapitaal te worden aangemerkt tot 31 december 2017.

TABEL 1 VERLOOP VAN DE CET 1-RATIO IN HET BASISSCENARIO EN HET ONGUNSTIGE SCENARIO
(in %)

	01-01-2014		31-12-2016	
	Vóór de AQR	Na de AQR	Basisscenario	Ongunstig scenario
GTM	11,8	11,4	11,6	8,4
België	14,6	14,1	12,1	7,4
België (met uitzondering van Dexia)	14,0	13,5	12,5	8,2

Bron: NBB.

Opmerking: de CET 1-ratio's per 01-01-2014 (vóór en na de AQR) zijn de cijfers per 31-12-2013, die gecorrigeerd werden om rekening te houden met de eerste fase van de invoering van de Bazel III-normen.

kenmerken, door uit te gaan van het herstructureringsplan, de staatsgarantie en de verkoop van activa vanaf eind 2013. Er werd geconcludeerd dat de stresstest het plan dat in 2012 werd goedgekeurd door de Europese Commissie niet in vraag stelt en ook niet vereist dat de groep extra maatregelen neemt.

De vergelijkingen tussen de algemene resultaten van België en die van het eurogebied moeten met omzichtigheid geïnterpreteerd worden, enerzijds omdat de geaggregeerde gemiddelden betrekking hebben op vrij uiteenlopende profielen en anderzijds omdat de resultaten van twee grote banken, namelijk BNP Paribas Fortis en ING België, die sterk vertegenwoordigd zijn in België, niet in de Belgische gegevens zijn opgenomen, omdat ze geconsolideerd zijn op het niveau van hun moederonderneming. Niettemin hebben de stresstests bepaalde kenmerken van de Belgische banken blootgelegd.

De kredietrisico's, die traditioneel het meest gevoelig zijn voor een verslechtering van de conjuncturele situatie, waren vooral voelbaar voor de buitenlandse activiteiten van de Belgische banken, die langs deze weg belangrijke posities innemen op marktsegmenten waar het risico hoger is. De stresstests hebben echter ook het uitbreken van een vastgoedcrisis in België gesimuleerd, vergelijkbaar met die welke zich de afgelopen jaren in sommige Europese landen hebben voorgedaan en die niet in verhouding staan met de ontwikkelingen die in het verleden in België werden waargenomen. De Belgische banken bleken goed bestand te zijn tegen deze component van het scenario.

De activiteiten uit het verleden hebben eveneens een invloed gehad op de resultaten, te meer omdat een van de belangrijkste hypothesen erin bestond te werken met balansen van de banken vastgelegd op de eind 2013

waargenomen situatie. Hiermee werd vemedan dat de kredietinstellingen, om te slagen voor de test, zouden uitgaan van plannen om uit te breiden of om bepaalde activiteiten af te stoten. De oefening hield wel rekening met het effect van de door de EU aanvaarde herstructureringsplannen. Met de overige saneringsinspanningen die in 2014 werden voortgezet en die de volgende jaren nog zullen plaatsvinden, werd echter geen rekening gehouden.

Overigens heeft de relatief beperkte winstgevendheid op de resultaten van de stresstests gewogen. De Belgische banken hebben zich in de afgelopen jaren namelijk teruggeplooid op hun traditionele intermediaire activiteiten, waarvan de rentabiliteit vrij laag blijft. Het gaat daarbij voornamelijk om kredietverlening aan de Belgische economie en beleggingen in staatsobligaties, die in hoofdzaak worden gefinancierd met de in België opgehaalde spaargelden, met name in de vorm van gereguleerde spaardeposito's. De stresstests hebben zeer strikte hypothesen geïntroduceerd met betrekking tot het verloop van de rentemarges en de waarde van de staatsobligaties. Ze zijn met name uitgegaan van een gevoelige stijging van de kosten van de financieringsmiddelen, als gevolg van een algemene stijging van de rente, terwijl de mogelijkheden om deze stijgingen door te rekenen in de rentetarieven van de activa, sterk werden beperkt door de parameters van de oefening.

1.3 Afwikkeling van banken: naar een gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme

Het gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme vormt de tweede pijler van de bankenunie. Op Europees niveau werden in de loop van 2014 drie teksten

goedgekeurd die er de reikwijdte van afbakenen. De eerste tekst, Richtlijn 2014/59/EU, de zogenaamde BRRD (Bank Recovery and Resolution Directive)⁽¹⁾, legt het algemeen afwikkelingskader vast. Met de tweede tekst, Verordening 806/2014, de zogenaamde GAM-verordening⁽²⁾, worden het GAM en het gemeenschappelijk afwikkelingsfonds ingesteld. De derde tekst, de intergouvernementele overeenkomst, behandelt de overdracht van de afwikkelingsbijdragen aan het fonds en de bundeling van de nationale compartimenten binnen het gemeenschappelijk afwikkelingsfonds.

De BRRD vestigt het algemeen kader voor het herstel en de afwikkeling van bankcrises en is van toepassing op alle lidstaten van de EU. Ze legt vereisten vast inzake voorbereiding, bepaalt verplichtingen inzake afschrijving van het eigen vermogen, introduceert vier afwikkelingsinstrumenten en de ermee samenhangende bevoegdheden, en behandelt de financiering van de afwikkeling door middel van vooraf door de banksector gestorte afwikkelingsmiddelen. Ze legt tevens de aanwijzing op van een nationale afwikkelingsautoriteit, die belast is met het opstellen van afwikkelingsplannen en die gemachtigd is om gebruik te maken van de afwikkelingsinstrumenten en -bevoegdheden.

De afwikkelingsprocedure moet worden gezien als een alternatief voor het faillissement. Tijdens de afwikkelingsprocedure wordt de kredietinstelling of bankgroep in moeilijkheden geherstructureerd of in geordende vereffening geplaatst. Deze procedure streeft een vijfvoudige doelstelling na: (i) de continuïteit van de door de kredietinstelling uitgeoefende kritieke functies verzekeren, (ii) vermijden dat risico's voor de financiële stabiliteit ontstaan, (iii) de overheidsmiddelen beschermen, (iv) de beschermde deposito's en de verzekerde beleggers beschermen, en (v) de financiële middelen van de cliënten en hun activa beschermen.

De BRRD bepaalt de voorwaarden die aanleiding geven tot afwikkeling. Er moet terzelfder tijd aan drie voorwaarden worden voldaan. Ten eerste moet de kredietinstelling in gebreke blijven of dreigen in gebreke te blijven. Ten tweede mag er geen alternatieve oplossing van privé- of prudentiële aard bestaan, waarmee dit in gebreke blijven

binnen een redelijke termijn kan worden voorkomen. Ten derde moet de afwikkelingsprocedure gerechtvaardigd zijn door het algemeen belang.

Wanneer deze drie voorwaarden terzelfder tijd zijn vervuld, komt een instelling in een afwikkelingsprocedure terecht. Aangezien de BRRD beoogt het beroep op overheidsmiddelen te beperken, zorgen de afwikkelingsinstrumenten ervoor dat de verliezen in de eerste plaats worden opgevangen door de aandeelhouders, en in tweede instantie door de schuldeisers van de instelling. Vooraleer wordt overgegaan tot afwikkeling, is de afwikkelingsautoriteit aldus verplicht om de kapitaalinstrumenten van de instelling af te schrijven of om te zetten (CET 1, aanvullend Tier 1-kapitaal en Tier 2-kapitaal). Vervolgens past zij één van de vier afwikkelingsinstrumenten toe, met name de mogelijkheid om activa of passiva van een kredietinstelling te verkopen aan een privépartner, deze onder te brengen in een overbruggingsinstelling, ze over te dragen aan een vehikel voor activabeheer of een bail-in uit te voeren.

De GAM-verordening stelt het GAM in, dat de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad (GAR), de Raad van de EU, de Europese Commissie en de afwikkelingsautoriteiten van de lidstaten die deelnemen aan het GTM omvat. De GAR is belast met de ontwikkeling en de goedkeuring van de afwikkelingsplannen en de afwikkelingsregelingen ten aanzien van de instellingen en groepen die door de ECB als belangrijk worden beschouwd in het kader van het GTM of waarvoor de ECB heeft besloten haar toezichtsbevoegdheden rechtstreeks uit te oefenen.

De GAR bestaat uit een voorzitter, een ondervoorzitter, vier andere permanente leden en een vertegenwoordiger van elke nationale afwikkelingsautoriteit waarvan de lidstaat deelneemt aan het GTM. De Europese Commissie en de ECB beschikken beide over een waarnemer binnen de GAR. De GAR komt bijeen in plenaire vergadering of in bestuursvergadering. De GAR komt doorgaans bijeen in bestuursvergadering om een afwikkelingsplan of -regeling goed te keuren die eigen is aan een specifieke instelling of groep, met dien verstande dat wanneer in het kader van een afwikkelingsregeling het beroep op het gemeenschappelijk afwikkelingsfonds bepaalde drempels overschrijft, de beslissingen worden genomen in plenaire vergadering. In bestuursvergadering worden uitsluitend de permanente leden van de GAR en de vertegenwoordigers van de betrokken nationale afwikkelingsautoriteiten uitgenodigd om te beraadslagen. De beslissingen moeten in principe bij consensus worden genomen. Zo niet worden ze genomen bij gewone meerderheid van de permanente leden van de GAR. De nationale afwikkelingsautoriteiten

(1) Richtlijn 2014/59/EU van het Europees Parlement en de Raad van 15 mei 2014 betreffende de totstandbrenging van een kader voor het herstel en de afwikkeling van kredietinstellingen en beleggingsondernemingen en tot wijziging van Richtlijn 82/891/EEG van de Raad en de Richtlijnen 2001/24/EG, 2002/47/EG, 2004/25/EG, 2005/56/EG, 2007/36/EG, 2011/35/EU, 2012/30/EU en 2013/36/EU van het Europees Parlement en de Raad en Verordeningen (EU) Nr. 1093/2010 en (EU) Nr. 648/2012 van het Europees Parlement en de Raad.

(2) Verordening (EU) Nr. 806/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 15 juli 2014 tot vaststelling van eenvormige regels en een eenvormige procedure voor de afwikkeling van kredietinstellingen en bepaalde beleggingsondernemingen in het kader van een gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme en een gemeenschappelijk afwikkelingsfonds en tot wijziging van Verordening (EU) Nr. 1093/2010.

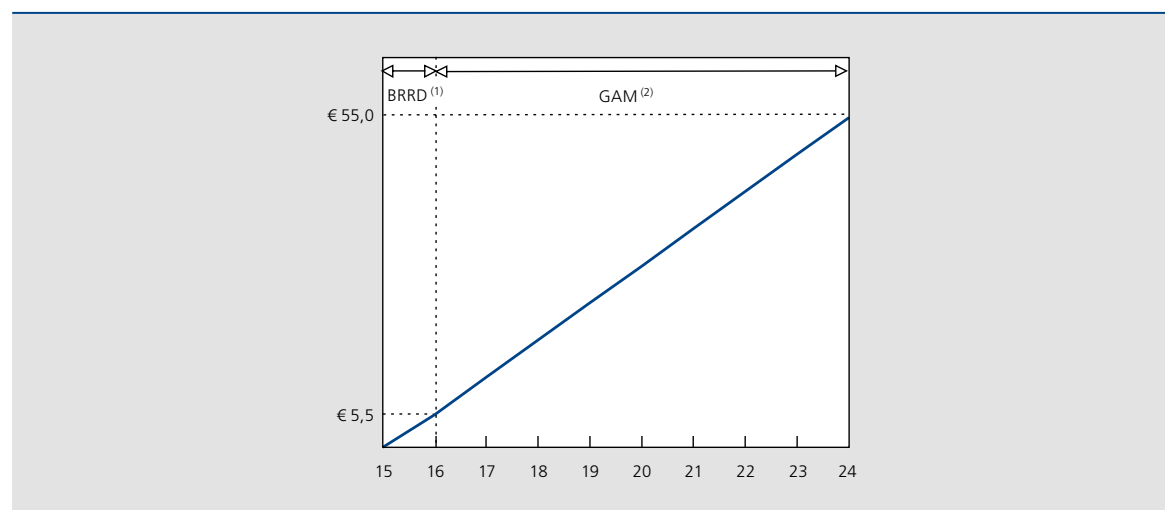
Kader 2 – Financiering van het gemeenschappelijk afwikkelingsfonds

De BRRD bepaalt dat vanaf 2015 in elke EU-lidstaat een nationaal afwikkelingsfonds moet worden opgericht, dat gefinancierd wordt door de banken en de beleggingsondernemingen. Deze instellingen zullen bijdragen tot het fonds van de lidstaat waarin ze gevestigd zijn. Na tien jaar moet het fonds gespijsd zijn ten belope van 1 % van de gewaarborgde deposito's van de instellingen met een vergunning in de betrokken lidstaat.

Voor de landen van het eurogebied en andere lidstaten die zouden deelnemen aan de bankenunie worden de nationale afwikkelingsfondsen in 2016 vervangen door een gemeenschappelijk afwikkelingsfonds. De bijdragen die in 2015 nationaal geïnd worden, zullen dan in het gemeenschappelijk fonds worden gestort. Dit fonds wordt vanaf 1 januari 2016 geleidelijk opgebouwd, over een periode van acht jaar, met bijdragen van enerzijds kredietinstellingen en anderzijds beleggingsondernemingen die deel uitmaken van een groep die onder het geconsolideerde toezicht van de ECB valt. Na die periode moet het fonds gefinancierd zijn ter hoogte van 1 % van de gewaarborgde deposito's van alle kredietinstellingen waaraan een vergunning is verleend in de bankenunie. Gebaseerd op depositogegevens uit 2011 komt dit neer op een streefbedrag van € 55 miljard, inclusief de BRRD-bijdragen die in 2015 zullen worden geïnd.

BESCHIKBARE MIDDELEN VAN HET GEMEENSCHAPPELIJK AFWIKKELINGSFONDS

(in € miljard)

Bron: NBB

(1) Bank Recovery and Resolution Directive.

(2) Gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme.

Een intergouvernamenteel akkoord tussen alle EU-lidstaten, behalve het Verenigd Koninkrijk en Zweden⁽¹⁾, bepaalt dat het fonds in de overgangsfase zal bestaan uit nationale compartimenten. De bijdragen van de Belgische instellingen zullen gestort worden in het Belgische compartiment. Wanneer het gemeenschappelijk afwikkelingsfonds de afwikkeling van een instelling mee moet financieren, zullen eerst de nationale compartimenten worden aangesproken. De mate waarin het betrokken nationale compartiment eerst moet worden aangesproken, is beperkt tot een percentage van de totale middelen van het nationale compartiment. Dat percentage neemt geleidelijk af, van 100 % in 2016 tot 6,66 % in 2023. De mate waarin de middelen uit alle compartimenten kunnen worden aangesproken indien het nationale compartiment niet volstaat, neemt progressief toe van 40 % in

(1) Het intergouvernamenteel akkoord geldt niet voor alle 26 verdragspartijen. Het is enkel van toepassing op de eurolanden en in de toekomst op de niet-eurolanden die toetreden tot het GTM en het GAM.

2016 tot 100 % in 2023. Het gebruik van de middelen van het fonds wordt zo 'gemutualiseerd'. Indien deze twee stappen nog niet volstaan, kunnen de resterende bedragen uit het nationaal compartiment worden gebruikt. Op het einde van de overgangperiode van acht jaar verdwijnen de nationale compartimenten en zal deze complexe sequentie niet langer gevolgd moeten worden.

Berekening van de bijdragen

Hoeveel elke instelling jaarlijks moet bijdragen, hangt af van de omvang en het risicoprofiel van de bank. Voor de BRRD-bijdragen wordt dit bepaald in een gedelegeerde handeling van de Commissie en voor de GAM-bijdragen in een uitvoeringshandeling van de Raad.

Voor elke bank van een deelnemende lidstaat wordt de heffingsbasis berekend door de totale passiva exclusief eigen vermogen te verminderen met de door het depositogarantiesysteem gewaarborgde deposito's. Deze heffingsbasis wordt vervolgens vermenigvuldigd met een risicoweging. Die risicoweging gebeurt op basis van vier categorieën van risico's, waaronder de financieringsstructuur en het belang van de instelling voor de financiële stabiliteit. Omdat deze heffingsbasis voor alle banken wordt berekend, is het aandeel van elke bank in het geheel gekend. Daarna kan de individuele bijdrage per bank berekend worden als het aandeel van de bank in het nationaal BRRD-streefcijfer voor 2015. Aangezien de plotse overgang van een nationaal streefcijfer in 2015 naar een Europees streefcijfer in 2016 erg uiteenlopende bijdrageverplichtingen zou opleveren in sommige lidstaten, wordt de overgang gespreid. Het aandeel van de bijdragen per bank dat conform de BRRD-verdeelsleutel betaald wordt, neemt af van 60 % in 2016 tot 0 % in 2023. Het GAM-aandeel neemt omgekeerd evenredig toe met de vermindering van het BRRD-aandeel.

Op grond van het evenredigheidsbeginsel gelden er uitzonderingen op deze berekeningsmethode voor onder andere kleine banken met een niet-risicogewogen heffingsbasis lager dan € 300 miljoen en totale activa van minder dan € 1 miljard. Dergelijke kleine banken zullen een forfaitaire bijdrage betalen tussen € 1 000 en € 50 000, naargelang van de grootte van hun heffingsbasis. Ook andere instellingen met specifieke kenmerken zullen bijdragen op basis van afwijkende berekeningen. Zo zal voor marktinfrastructuren met een vergunning als kredietinstelling de heffing enkel berekend worden op basis van passiva die voortvloeien uit de bancaire activiteit van de instelling.

dienen er op toe te zien dat de beslissingen van de GAR daadwerkelijk worden uitgevoerd.

De GAM-verordening bepaalt tevens dat het GAM steunt op een gemeenschappelijk afwikkelingsfonds, dat wordt gefinancierd door een verplichte bijdrage van elke kredietinstelling die gevestigd is in één van de deelnemende lidstaten (zie kader 2 over het financieringsproces van het gemeenschappelijk afwikkelingsfonds en over het principe van bundeling van de nationale compartimenten). Dit gemeenschappelijk afwikkelingsfonds komt voor de deelnemende lidstaten in de plaats van de door de BRRD ingestelde nationale afwikkelingsfondsen.

De taken van het gemeenschappelijk afwikkelingsfonds worden limitatief bepaald in de verordening. Het fonds kan het actief of het passief garanderen van een instelling

die onderworpen is aan een afwikkelingsprocedure, van haar dochterondernemingen, van een overbruggingsinstelling of van een vehikel voor activabeheer. Het kan hen leningen toekennen of er activabestanden van verwerven. Het fonds kan tevens bijdragen leveren aan een overbruggingsinstelling en aan een vehikel voor activabeheer. Het kan tevens de aandeelhouders of schuldeisers schadeloosstellen indien blijkt dat ze grotere verliezen hebben geleden dan die welke ze bij een vereffening zouden hebben geleden in een normale insolventieprocedure. Tot slot kan het fonds een bijdrage leveren aan een instelling die onderworpen is aan een afwikkelingsprocedure in plaats van de afschrijving of omzetting van het passief van bepaalde schuldeisers op te leggen, wanneer het bail-in-instrument op toereikende wijze wordt toegepast en de beslissing wordt genomen om bepaalde schuldeisers uit te sluiten van het toepassingsgebied van de bail-in.

De BRRD werd gedeeltelijk omgezet in Belgisch recht door de bankwet. Deze omzetting is niet volledig, omdat op het ogenblik dat de bankwet werd opgesteld, de BRRD zich nog in de onderhandelingsfase bevond. Alleen de meest stabiele onderdelen van de richtlijn konden derhalve vervroegd worden omgezet.

In overeenstemming met de BRRD legt de bankwet aldus de uitwerking van herstel- en afwikkelingsplannen op voor elke kredietinstelling naar Belgisch recht, waarbij evenwel, in het kader van de toepassing van het proportionaliteitsbeginsel, wordt voorzien in de toepassing van vereenvoudigde verplichtingen en in de mogelijkheid om bepaalde ontheffingen te verlenen. Wanneer de plannen niet voldoen aan bepaalde criteria, en in het bijzonder wanneer de afwikkelingsautoriteit van oordeel is dat de afwikkelbaarheid niet mogelijk is, beschikt deze laatste over een breed scala aan bevoegdheden om de belemmeringen voor de afwikkelbaarheid op te heffen. De autoriteit mag er slechts een beroep op doen nadat aan de kredietinstelling de mogelijkheid werd geboden om zelf corrigerende maatregelen voor te stellen en voor zover zij van oordeel is dat deze maatregelen de afwikkelbaarheid niet voldoende verbeteren. Zo kan zij bijvoorbeeld de onderhandeling van dienstverleningscontracten opleggen, het maximale individuele en samengevoegde bedrag van bepaalde risicoblootstellingen beperken, bepaalde activa verkopen of nog de juridische of operationele structuren van de instelling wijzigen.

Daarnaast introduceert de bankwet in het Belgisch recht ook de vereisten ten aanzien van de afschrijving en omzetting van de kapitaalinstrumenten, alsook drie van de vier afwikkelingsinstrumenten. Het laatste, de bail-in, werd niet in de wet opgenomen, maar er wordt wel bepaald dat de Koning, bij een in Ministerraad overlegd besluit, een bail-in-regeling kan introduceren. Deze regeling mag evenwel niet in voege treden vóór 1 januari 2016.

De onderdelen die nog in Belgisch recht moeten worden geïntegreerd om de omzetting van de BRRD af te ronden, hebben vooral betrekking op (i) de problematiek van de groepen, en in het bijzonder van de grensoverschrijdende groepen (bijvoorbeeld de overeenkomsten inzake financiële steun binnen de groep, de afwikkelingscolleges en de gezamenlijke besluitvormingsprocessen, enz.), (ii) het bail-in-instrument, (iii) de financiering van de afwikkeling van bankcrises (en in het bijzonder de rol die wordt gespeeld door het afwikkelingsfonds en het depositogarantiefonds) en ten slotte, (iv) de problematiek van de beleggingsondernemingen. De bankwet onderwerpt de door de afwikkelingsautoriteit genomen afwikkelingsbeschikkingen aan een dubbele controle. Ten eerste kan de minister van Financiën zich verzetten tegen elke

beschikkingsbeslissing gedurende een termijn van 48 uur, wanneer hij van oordeel is dat deze beslissing een budgettaire weerslag of systemische gevolgen heeft. Bovendien moet de afwikkelingsautoriteit een verzoekschrift bij de Rechtbank van Koophandel van Brussel indienen teneinde te doen vaststellen dat de beschikkingsbeslissingen die ze neemt, in overeenstemming zijn met de wet en dat de compensatoire bedragen billijk voorkomen.

Om deze regeling te vervolledigen, kent de organieke wet⁽¹⁾ de rol van afwikkelingsautoriteit toe aan de Bank. In overeenstemming met de BRRD en om te zorgen voor een scheiding tussen de prudentiële taken en de activiteiten inzake afwikkeling, richt de organieke wet een nieuw orgaan op binnen de Bank, namelijk het Afwikkelingscollege. Dit college wordt voorgezeten door de gouverneur van de Bank. Behalve de gouverneur bestaat het college uit de vicegouverneur, de directeur die verantwoordelijk is voor het departement belast met het prudentieel toezicht op de banken en de beursvennootschappen, de directeur verantwoordelijk voor het departement belast met het prudentieel beleid en de financiële stabiliteit en de directeur verantwoordelijk voor de afwikkeling van de kredietinstellingen, alsook de voorzitter van de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (Financial Services and Markets Authority, FSMA), de voorzitter van het directiecomité van de Federale Overheidsdienst Financiën, de leidinggevende ambtenaar van het afwikkelingsfonds, vier leden aangewezen door de Koning bij een in Ministerraad overlegd besluit, en een magistraat aangesteld door de Koning.

De organisatie en de werking van het Afwikkelingscollege en van de diensten belast met de voorbereiding van zijn werkzaamheden, alsook de voorwaarden waaronder het Afwikkelingscollege informatie uitwisselt met derden (met inbegrip van andere organen en diensten van de Bank) en de maatregelen om elk mogelijk belangenconflict tussen het Afwikkelingscollege en de overige organen en diensten van de Bank te voorkomen, dienen nog te worden vastgelegd of bepaald door een in Ministerraad overlegd koninklijk besluit.

(1) Wet van 22 februari 1998 tot vaststelling van het organiek statuut van de Nationale Bank van België.

1.4 Verdere uitvoering van Bazel III en van de bankwet

1.4.1 Ontwikkelingen inzake liquiditeit en eigen vermogen

Liquiditeit

De CRR voorziet in de invoering, vanaf oktober 2015, van een geharmoniseerde liquiditeitsnorm voor alle Europese kredietinstellingen, namelijk de Bazel III dekkingsratio voor de liquiditeit (liquidity coverage ratio, LCR). De LCR wordt gefaseerd ingevoerd (60 % in 2015, oplopend met 10 % in 2016 en 2017 om vanaf 2018 aan 100 % te worden ingevoerd) en dit zowel op het niveau van de individuele juridische entiteit als op het niveau van de hoogste consolidatiekring binnen Europa. De details van de uiteindelijke Europese LCR werden in oktober 2014 vastgelegd door de Europese Commissie in een gedelegeerde handeling⁽¹⁾.

De Belgische liquiditeitsreglementering en -rapportering dient bijgevolg te worden aangepast aan het nieuwe Europese kader. De Bank heeft principieel beslist gebruik te maken van de vrijheidsgraden in verband met het liquiditeitstoezicht die de CRR aan de lidstaten biedt gedurende de overgangperiode en af te wijken van de voorziene gefaseerde invoering. Vanaf oktober 2015 zullen de Belgische liquiditeitsratio's dan ook vervangen worden door een 100 % LCR voor alle kredietinstellingen.

In oktober 2014 publiceerde het Bazels Comité voor Bankentoezicht een herziene versie van de tweede liquiditeitsratio uit het Bazel III-pakket, de netto stabiele financieringsratio (net stable funding ratio, NSFR), alsook een voorstel van transparantievereisten voor deze ratio. Deze structurele liquiditeitsratio houdt voor de banken de verplichting in om illiquide activa te financieren met stabiele financieringsbronnen zoals kapitaal, deposito's van particulieren en KMO's en langetermijnpassiva. De NSFR is bijgevolg complementair aan de LCR, die inhoudt dat banken voldoende liquiditeitsbuffers moeten aanhouden om het hoofd te kunnen bieden aan een liquiditeitscrisis op korte termijn. De nieuwe kalibratie van de NSFR voorziet onder meer in een gewijzigde behandeling van derivatentransacties alsook van kortetermijnleningen aan entiteiten uit de financiële sector. De NSFR dient vanaf 2018 te worden ingevoerd in Europa. De EBA startte tijdens het verslagjaar met een impactanalyse van de implementatie van de NSFR voor Europese kredietinstellingen, op basis waarvan de Europese Commissie wetgevende initiatieven kan nemen om de NSFR in te voeren in Europa.

CRD IV bepaalt tevens dat het risicogebaseerd toezicht, d.i. pijler 2 van het prudentieel toezicht, ook aandacht moet hebben voor de liquiditeitspositie en het liquiditeitsmanagement van een instelling en dat bijkomende specifieke liquiditeitsvereisten kunnen worden opgelegd op basis van deze analyse. Naast een pijler 2-beslissing inzake kapitaal werd dus eenzelfde beslissing voor liquiditeit ingevoerd in 2014. Deze beslissing dient op zijn minst op jaarlijkse basis te worden genomen. De beslissing kan zowel uit kwantitatieve als uit kwalitatieve toezichtsmaatregelen bestaan. Een belangrijke opmerking in deze context is dat door de principiële beslissing om de LCR vanaf oktober 2015 aan 100 % in te voeren, reeds belangrijke bijkomende kwantitatieve pijler 1-vereisten worden opgelegd aan alle betrokken Belgische instellingen.

Binnen het GTM werd afgesproken dat de pijler 2-beslissing vanaf 2014 onmiddellijk door het GTM werd genomen voor de als belangrijk beschouwde instellingen die onder het direct toezicht van het GTM vallen. Desalniettemin werd van de nationale toezichthouders wel nog verwacht dat ze voor deze instellingen de nodige analyses verrichtten en een voorstel van toezichtsmaatregelen gebaseerd op een nationale methodologie formuleren. Voor de als minder belangrijk beschouwde instellingen diende de Bank zowel de evaluatie als de beslissing op te stellen. De Bank ontwikkelde tijdens het verslagjaar dan ook een pijler 2-methodologie voor het liquiditeitsrisico die gebaseerd is op de geharmoniseerde richtlijnen van de EBA ter zake, waarbij een niveau van liquiditeit wordt voorgesteld dat rekening houdt met kwantitatieve en kwalitatieve aspecten.

Eigen vermogen

De CRD IV en de CRR zijn in werking getreden op 1 januari 2014. De verordening bevat een aantal opties die het de bevoegde nationale autoriteiten mogelijk maken hun eigen regels op te leggen, met name voor de toepassing van bepaalde overgangsmaatregelen. Het reglement van de Bank van 4 maart 2014⁽²⁾ vormt dus een aanvulling op het nieuwe Europese regelgevingskader en bepaalt hoe de verschillende opties en overgangsmaatregelen van de CRR ten uitvoer moeten worden gelegd in België. Dit reglement werd goedgekeurd bij het koninklijk besluit van 10 april 2014⁽³⁾.

(1) Gedelegeerde handeling van 10 oktober 2014 aanvullend bij verordening Nr. 575/2013 met betrekking tot de LCR voor kredietinstellingen.

(2) Reglement van 4 maart 2014 van de Nationale Bank van België betreffende de tenuitvoerlegging van Verordening (EU) nr. 575/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013.

(3) Koninklijk besluit tot goedkeuring van het reglement van 4 maart 2014 van de Nationale Bank van België betreffende de tenuitvoerlegging van Verordening (EU) nr. 575/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013.

Voor de bestaande opties van de CRD III⁽¹⁾ heeft het reglement van 4 maart 2014 het merendeel van de opties waarvoor gekozen is in het eigenvermogensreglement van 15 november 2011⁽²⁾, overgenomen, om de continuïteit van de regelgeving te verzekeren. Een van de opties van dit reglement werd echter gewijzigd, namelijk deze die inhoudt dat risicoposities op centrale overheden en centrale banken van de lidstaten vrijgesteld zijn van de toepassing van de interneratingbenadering (IRB), indien aan die risicoposities een risicoweging van 0 % wordt toegekend in de standaardbenadering.

Het reglement van 4 maart 2014 bepaalt dat de instellingen die krachtens deze bepaling tot en met 31 december 2013 een vrijstelling konden genieten voor deze risicoposities, vanaf 1 januari 2014 de IRB-benadering moeten toepassen. Tussen 2014 en 2018 wordt deze maatregel echter geleidelijk ten uitvoer gelegd, wat inhoudt dat de instellingen slechts 20 % van de eigenvermogensvereisten moeten toepassen in 2014, 40 % in 2015, 60 % in 2016 en 80 % in 2017. Pas in 2018 zullen de instellingen dus 100 % van het eigenvermogensvereiste moeten toepassen op deze risicoposities in de IRB-benadering.

De nieuwe opties die door de CRR werden ingevoerd, bieden in sommige gevallen ook de mogelijkheid om deelnemingen in entiteiten uit de financiële sector vrij te stellen van aftrek van het eigen vermogen. Voor deelnemingen in verzekeringsondernemingen volgt de Bank de zogenaamde 'Deense compromis'-methode van de CRD/CRR, om haar behandeling van deze deelnemingen af te stemmen op die van de meeste andere lidstaten. Deze behandeling houdt in dat deze deelnemingen worden gewogen in plaats van afgetrokken van het eigen vermogen, mits voldaan is aan bepaalde voorwaarden, met name dat de solvabiliteitstest voor conglomeraten wordt toegepast. In het reglement wordt ook gepreciseerd, voor wat betreft het toezicht op individuele en gesubconsolideerde basis, dat deelnemingen in eigenvermogensbestanddelen die door entiteiten uit de financiële sector zijn uitgegeven, in bepaalde gevallen verplicht moeten worden afgetrokken van het eigen vermogen, met name wanneer deze deelnemingen niet onder het toezicht op geconsolideerde basis vallen waaraan de instelling is onderworpen.

Van de nieuwe nationale opties die voorzien in overgangsmatregelen om de overstap naar de nieuwe, meer bindende prudentiële normen, geleidelijk te laten verlopen is slechts in beperkte mate gebruik gemaakt in het reglement, zodat deze nieuwe normen zo snel mogelijk

volledig ten uitvoer kunnen worden gelegd. Zo zullen de goodwill en de negatieve resultaten van het lopende boekjaar bijvoorbeeld onmiddellijk moeten worden afgetrokken van het eigen vermogen.

Het reglement voorziet echter in overgangsmatregelen voor de aftrek van het eigen vermogen van minderheidsbelangen en instrumenten die niet langer voldoen aan de voorwaarden van de CRR om in aanmerking te worden genomen als eigen vermogen. Er zijn ook overgangsmatregelen vastgesteld voor de erkenning als eigen vermogen van de uitgestelde belastingvorderingen die op toekomstige winstgevendheid berusten en niet voortvloeien uit tijdelijke verschillen, evenals voor de opname in het eigen vermogen van niet-gerealiseerde verliezen en winsten op vastrentende effecten en tegen reële waarde geboekte en in de balans opgenomen kredieten, met uitzondering van de available for sale-reserves (AFS) van de portefeuille overheidspapier. Voor deze maatregelen heeft het reglement ten volle gebruik gemaakt van de soepelheid die de CRR biedt voor de vaststelling van de overgangpercentages en voorziet het dus niet in een vervroegde tenuitvoerlegging van deze vereisten.

Voor wat betreft de AFS-reserve van de portefeuille overheidspapier, bepaalt het reglement dat deze herwaarderingsreserve niet in aanmerking wordt genomen in het eigen vermogen, tenzij de niet-gerealiseerde verliezen meer bedragen dan 5 % van de boekwaarde van de betrokken portefeuille.

Tot slot bepaalt het reglement dat de Bank, in afwachting van de harmonisatie van de hefboomratio's (leverage ratios) in 2018, de vereisten handhaaft die verbonden zijn aan de algemene solvabiliteitscoëfficiënt, zoals bepaald in het reglement van 15 november 2011.

In hetzelfde kader heeft het Bazels Comité voor Banktoezicht zijn door de crisis op gang gebrachte hervormingsagenda voor de solvabiliteitsvereisten verder afgewerkt gedurende het verslagjaar. In januari legde het Bazels Comité daartoe de laatste hand aan de definitie van de nieuwe hefboomratio. Die ratio bepaalt het minimale bedrag aan eigen vermogen in verhouding tot het totale volume activa, teneinde te voorkomen dat een snelle toename van de kredietverlening aan tegenpartijen die een lage risicoweging genieten, een buitensporige stijging van de totale schuldratio of van het hefboom-effect met zich brengt. De Europese Commissie nam deze finale definitie van het Bazels Comité op in een gedelegeerde handeling, waardoor deze versie van de hefboomratio wordt ingevoerd als observatieratio en door instellingen dient te worden gepubliceerd vanaf 2015. In een latere fase kan de Europese Commissie ook voor de

(1) Richtlijn 2006/48/EG van 14 juni 2006 betreffende de toegang tot en de uitoefening van de werkzaamheden van kredietinstellingen (herschikking).
(2) Reglement van 15 november 2011 van de Nationale Bank van België op het eigen vermogen van de kredietinstellingen en de beleggingsondernemingen.

hefboomratio wetgevende initiatieven nemen teneinde deze dwingend te maken voor Europese kredietinstellingen en beleggingsondernemingen. De tekst van het Bazels Comité voorziet in een dwingende hefboomratio vanaf 2018.

Bovendien publiceerde het Bazels Comité tijdens het verslagjaar aan haar hervormingsagenda getoetste normen inzake risicoconcentratie, een nieuwe vereenvoudigde en uniforme standaardbenadering voor het tegenpartijrisico bij derivaten- en gewaarborgde financieringstransacties en een nieuwe berekening van strengere solvabiliteitsvereisten verbonden aan effectiseringen. De normen inzake risicoconcentratie beperken de blootstelling van banken op individuele tegenpartijen of op groepen van verbonden tegenpartijen. Deze normen zijn vergelijkbaar met de Europese normen ter zake die al geruime tijd van kracht zijn voor Europese instellingen.

Andere prioriteiten van het Bazels Comité in dit kader waren toegespitst op het verzekeren van consistentie en vergelijkbaarheid bij de tenuitvoerlegging van de solvabiliteits- en liquiditeitsvereisten teneinde het publieke vertrouwen in de kapitaal- en liquiditeitsratio's te verhogen en scheeftrekkingen in de concurrentie tussen instellingen te vermijden. In dit kader werkte het Comité tijdens het verslagjaar verder aan de uitvoering van een ruim programma aan maatregelen.

Het door het Bazels Comité in dit verband opgezette Regulatory Consistency Assessment Programme omvat de monitoring van de tenuitvoerlegging van de standaarden, onder meer door middel van een gedegen evaluatie door het Comité van de invoering van de Bazelnormen door individuele toezichthouders. Ook de Europese wetgeving inzake kapitaalvereisten voor kredietinstellingen, zoals opgenomen in CRD IV en CRR, werd dit verslagjaar aan een onderzoek onderworpen. De resultaten brachten enkele domeinen aan het licht waarbij de Europese wetgeving afwijkt van de internationale normen.

Anderzijds voerde het Bazels Comité, net zoals de EBA, verdere impactstudies uit om verschillen tussen de door instellingen berekende kapitaalvereisten die niet gerelateerd zijn aan gedifferentieerde onderliggende risico's, in kaart te brengen. De voornoemde impactstudies wijzen op een hoge variatie in de solvabiliteitsvereisten, met name bij banken die gebruik maken van interne modellen om hun kapitaalvereisten voor krediet-, markt- en operationele risico's te berekenen. Het Bazels Comité werkte tijdens het verslagjaar dan ook aan mogelijke beleidsmaatregelen om de variatie die niet veroorzaakt wordt door een verschil in onderliggende risico's, te beperken. Ten eerste tracht het Comité de risicogevoeligheid

van de niet-modelmatige standaardbenadering voor de berekening van kapitaalvereisten voor krediet-, markt- en operationele risico's te verbeteren en te verhogen met als doel een minimumpercentage van deze kapitaalvereisten in te voeren als minimumvereiste voor de door interne modellen berekende kapitaalvereisten. Ten tweede werkt het Comité aan een fundamentele herziening van de praktijken inzake modellering die door banken worden gehanteerd en werden ook voorstellen ter verduidelijking en vereenvoudiging van het gebruik van interne modellen bij de berekening van kapitaalvereisten uitgewerkt.

Aanpassing SREP-kapitaal aan de CRR-omgeving

In overeenstemming met de CRD IV-richtlijn beoordeelt de Bank permanent de risico's waaraan de kredietinstellingen zijn blootgesteld, en beoordeelt ze op deze basis of de strategieën, processen en mechanismen die door die instellingen ten uitvoer worden gelegd, alsook het eigen vermogen en de liquiditeiten die ze aanhouden, toereikend zijn.

In dit verband legt de Bank op jaarbasis een minimumkapitaalratio op aan de kredietinstellingen die onder haar toezicht staan, aan de hand van een methodologie die rekening houdt met zowel de interne beoordeling van de kapitaalbehoeften zoals bepaald door de instelling (ICAAP), de resultaten van de stresstests en van de SREP van de Bank. Gedurende het lopende jaar heeft de Bank haar methodologie herzien om rekening te houden met, enerzijds, de wijzigingen ingevoerd door de CRR-verordening, met name inzake de bepaling van het eigen vermogen en van het gewogen risicovolume, en, anderzijds, de resultaten van de alomvattende beoordeling (zie hoofdstuk A, paragraaf 1.2).

Aangezien de ECB sinds 4 november 2014 verantwoordelijk is voor het prudentieel toezicht op de Belgische bankgroepen, werd overeengekomen dat de beslissingen inzake minimumkapitaalratio formeel zouden worden genomen door de ECB op basis van een voorstel van de Bank en de methodes die ze gebruikt voor de betrokken banken.

Wat betreft de kwaliteit van het kapitaal, heeft de Bank haar beleid versterkt dat inhoudt dat ze uitsluitend de kapitaalinstrumenten waarmee de verliezen on going concern kunnen worden gedekt, in aanmerking neemt als belangrijkste basis voor de beoordeling van de toereikendheid van de solvabiliteit van een instelling, aangezien deze beoordeling aangeeft in welke mate de instelling in staat is haar activiteiten voort te zetten. Tot eind 2013

legde de Bank de minimale solvabiliteitsratio van een instelling vast aan de hand van het Tier 1-kapitaal. De CRR-verordening heeft de definitie van het Tier 1-kapitaal evenwel fundamenteel gewijzigd, door een onderscheid te maken tussen de Tier 1-kernkapitaalbestanddelen (CET 1), die voornamelijk bestaan uit het kapitaal en de reserves, en de zogenaamde hybride Tier 1-instrumenten, die de verliezen slechts dragen in tweede rang of wanneer de solvabiliteitsratio van de bank reeds sterk is aangetast door verliezen. Rekening houdend met deze wijziging in de reglementaire definitie van het eigen vermogen, heeft de Bank besloten de minimale solvabiliteitsratio vast te leggen aan de hand van het bedrag van CET 1, dit in afwachting dat de ECB haar eigen beleid ter zake bepaalt.

Wat betreft de kwantificering van de risico's waaraan de instelling het hoofd moet bieden, heeft de Bank vastgesteld dat de CRR-verordening reeds het volume van de minimale kapitaalvereisten heeft verhoogd, door beter rekening te houden met het tegenpartijrisico en met het feit dat bepaalde hypothesen die worden gehanteerd om de aanvullende vereisten vast te leggen ten opzichte van de minimumvereisten, zouden moeten worden herzien, met name ten aanzien van de hypothesen die worden gehanteerd bij de stresstest die werd uitgevoerd door de EBA en de ECB in 2014. Zo heeft ze de methodologieën herzien die worden gebruikt in het kader van haar SREP, met name door een aanpassing van de hypothesen voor de wijziging van de rente, die worden gebruikt om het belang van het renterisico van het banking book te beoordelen.

De Bank heeft tevens rekening gehouden met de resultaten van de CA in het kader van de bepaling van de minimale solvabiliteitsratio, die van toepassing is voor 2014 en 2015. Ze heeft, in voorkomend geval, het resultaat van de CA-oefening aangepast om rekening te houden met de risico's die niet helemaal gedekt zijn door deze oefening, met name de risico's verbonden aan de geschillen of aan het bedrijfsmodel van de betrokken instelling, wanneer deze risico's voldoende materieel werden geacht. Door middel van deze benadering wenste de Bank ervoor te zorgen dat aan de banken die worden onderworpen aan de CA-oefening, een minimale solvabiliteitsratio wordt toegekend die hen – rekening houdend met de resultaten van de AQR en van de stresstests – in staat stelt om steeds de minimumdrempels van 8 % van het CET 1-kapitaal in het basisscenario en van 5,5 % van het CET 1-kapitaal in het ongunstige scenario in acht te nemen.

1.4.2 Structurele hervormingen

Reglement handelsactiviteiten voor eigen rekening

De bankwet en het reglement van de NBB van 1 april 2014⁽¹⁾ omkaderen de structurele hervorming van de regelgeving met betrekking tot de handelsactiviteiten van financiële instellingen. Ze gaan uit van twee verdedigingslijnes die voortbouwen op de aanbevelingen van het zogenaamde Liikanen-verslag, namelijk het verslag van 2012 van de deskundigengroep op hoog niveau van de Europese Commissie onder het voorzitterschap van Erkki Liikanen⁽²⁾, of op elementen van de Volcker-regels, die in de VS van toepassing zijn.

Vooreerst zijn sommige handelsactiviteiten totaal verboden. Andere, specifieke handelsactiviteiten zijn toegelaten, maar zijn onderworpen aan zowel kwantitatieve als kwalitatieve conformiteitsvereisten. Bovendien wordt aan de financiële instellingen een ontradende kapitaal-toeslag opgelegd ingeval de toegelaten handelsactiviteiten één van de in het reglement vermelde kwantitatieve drempels overschrijden. Deze kapitaaltoeslag werd omgezet in een pijler 2-maatregel (zie hoofdstuk A, paragraaf 4).

Het verbod op handelsactiviteiten voor eigen rekening heeft betrekking op posities in financiële instrumenten die worden ingenomen met de intentie om op korte termijn winst te genereren op basis van schommelingen in de marktprijzen. Ook handelstrategieën met een hoog risico die kunnen leiden tot aanzienlijke verliezen, zoals correlatiehandel en blootstellingen verbonden aan bepaalde effectiseringstranches, vallen hieronder. Zijn evenmin toegelaten: transacties zonder toereikende zekerheden die voor eigen rekening zijn aangegaan met bepaalde instellingen voor collectieve belegging met blootstellingen ten aanzien van of beleggingen in andere instellingen met een hefboom boven een bepaalde drempel, en verrichtingen die door financiële instellingen voor eigen rekening en rechtstreeks zijn afgesloten, zonder toereikende zekerheden, met vehikels met een hefboom-effect (hedge funds).

Deze verbodsbepaling is ingegeven door het principe dat een financiële instelling de door haar verworven deposito's die gedekt zijn door een waarborgfonds, niet mag aanwenden voor speculatieve doeleinden die een beperkte bijdrage leveren aan de reële economie. De rol die deze speculatieve activiteiten hebben gespeeld in de recente financiële crisis liggen mee aan de basis van deze maatregel.

(1) Reglement van de Nationale Bank van België van 1 april 2014 betreffende de handelsactiviteiten voor eigen rekening.

(2) Report of the European Commission High-level group, 2012.

Vijf categorieën van handelsactiviteiten zijn toegelaten. Het verlenen aan cliënten van beleggings- en nevendiensten, inclusief de dekking ervan, en het op basis van een contractuele verplichting onderhouden van een liquide markt via het continu noteren van bied- en laatprijzen in een bepaald type van effect of financieel instrument, vormen de eerste twee toegelaten handelsactiviteiten. Er geldt evenmin een verbod op handelsverrichtingen die ofwel het voorwerp uitmaken van een effectieve economische afdekking van de verschillende risico's die inherent zijn aan de eigen balans van een financiële instelling, of die verbonden zijn aan een gezond beheer van de liquiditeiten of, tot slot, die voortvloeien uit de strategische beslissingen met betrekking tot en het beheer van een duurzame en liquide beleggingsportefeuille van de betrokken instelling, op voorwaarde dat al deze handelsverrichtingen voldoen aan welomschreven criteria en normen.

De instellingen moeten op jaarbasis een kwalitatief conformiteitsrapport bezorgen aan de toezichthouder waaruit blijkt dat de bestaande omkadering van de toegestane handelsactiviteiten aan de verschillende vereisten voldoet, met name de vereisten inzake interne controle, het degelijk bestuur ervan, de organisatie van de marktenzaal, het onafhankelijk risicobeheer, het beloningsbeleid en het limietenkader. Bovendien moet elke individuele handelsafdeling beschikken over een duidelijk omschreven mandaat, waarin de strategie wordt bepaald, evenals het instrumentarium van toegelaten financiële producten, de toegewezen risicolimieten en de afdekkingsstrategieën.

Tevens moet er voor de toegelaten handelsactiviteiten op kwartaalbasis een gedetailleerde kwantitatieve rapportering worden verstrekt per individuele handelsafdeling, die de toezichthouder in staat stelt te controleren of de vereiste kwantitatieve drempels of limieten zijn nageleefd. Deze rapportering bevat onder andere een analyse van de dagelijkse resultaten, het genomen risico per handelsafdeling en de mate waarin de afdekkingsverrichtingen de risico's daadwerkelijk hebben verminderd voor specifieke risicofactoren.

Indien zou blijken dat bepaalde toegelaten handelsactiviteiten niet voldoen aan deze kwantitatieve en kwalitatieve voorwaarden of een bepaalde risicogevoelige limiet overschrijden en wanneer het eigenvermogensvereiste van de betrokken handelsactiviteiten meer zou bedragen dan 1 % van het reglementair eigen vermogen, zal de instelling verzocht worden om deze activiteiten binnen dertig dagen af te bouwen of ze desnoods over te dragen aan een aparte juridische handelsentiteit.

(1) Verordening betreffende structurele maatregelen ter verbetering van de weerbaarheid van de EU-kredietinstellingen, 2014/0020, 29 januari 2014.

Ontwikkelingen op Europees vlak

In januari 2014 publiceerde de Europese Commissie een ontwerpverordening betreffende structurele bankherformingen⁽¹⁾. Deze verordening beoogt het risico van systeemrelevante banken te verminderen en een harmonisering van de structurele hervormingsmaatregelen tussen de verschillende lidstaten te bewerkstelligen. Een aantal van die lidstaten heeft reeds structurele hervormingen voorgesteld. De voorgestelde EU-verordening wordt momenteel door de lidstaten besproken op het niveau van de onderhandelingen in de Raad, en de NBB neemt aan deze onderhandelingen deel op technisch niveau. Op dit moment is de datum van voltooiing van de verordening onduidelijk.

Hoewel het nog te vroeg is om de veranderingen te identificeren die waarschijnlijk zullen worden aangebracht aan de voorgestelde EU-verordening, verschilt de ontwerpverordening wel van de Belgische structurele hervormingsmaatregelen op verschillende gebieden, die worden beschreven in de tabel. Ten eerste is de EU-verordening alleen van toepassing op een deel van de grote banken, terwijl de Belgische structurele hervormingsmaatregelen van toepassing zijn op alle banken die deposito's in ontvangst nemen die in aanmerking komen voor dekking onder het depositogarantiestelsel.

Ten tweede voorziet de EU-ontwerpverordening, net als het Liikanen-verslag, in de afscheiding van bepaalde handelsactiviteiten van de banken naar handelsentiteiten binnen de groep, als de drempelwaarden van specifieke indicatoren worden overschreden en als de autoriteiten bepalen dat de handelsactiviteiten van de bank een bedreiging vormen voor de financiële stabiliteit. De specifieke activiteiten die moeten worden afgescheiden, alsook de volledige lijst van de indicatoren die moeten worden gebruikt om een prudentiële toetsing en een mogelijke afscheidingsbeslissing op gang te brengen, moeten nog worden gespecificeerd in secundaire wetgeving. De Belgische wetgeving schrijft alleen de afscheiding voor van handelsactiviteiten voor eigen rekening of handelsactiviteiten die worden gelijkgesteld met handel voor eigen rekening. Terzelfder tijd past de Belgische wetgeving een kapitaaltoeslag toe op handelsactiviteiten die een bepaald volume of bepaalde risicolimieten overschrijden.

Ten derde verbiedt de EU-ontwerpverordening aan de banken of bankgroepen om handel voor eigen rekening te verrichten. De EU-verordening hanteert echter een zeer enge definitie van handel voor eigen rekening, die alleen handelseenheden of personeel omvat die specifiek zijn aangemerkt als handelaren voor eigen rekening. Die enge definitie van handel voor eigen rekening zal uitsluitend

de 'open' handel voor eigen rekening daadwerkelijk verbieden. Ze zal geen weerslag hebben op de handelsactiviteiten voor eigen rekening die worden verricht door de banken maar die worden 'verborgen' binnen andere types van handelsactiviteiten, zoals marketmaking of hedging. Zo hebben de meeste banken sinds het uitbreken van de crisis hun open handel voor eigen rekening geschrapt.

In tegenstelling tot de EU-verordening, en zoals hierboven besproken, beoogt de Belgische wetgeving tevens

om de verborgen handel voor eigen rekening die door de banken wordt verricht, te onderscheiden. Dit vereist een ruimere definitie van de handel voor eigen rekening dan in de EU-verordening, alsook de instelling van een passend rapporterings- en monitoringkader voor de handelsactiviteiten.

Een laatste verschil tussen de voorgestelde EU-verordening en de Belgische structurele hervormingsmaatregelen is dat eerstgenoemde de handel in EU-overheidsschuld uitsluit

TABEL 2 VERGELIJKING VAN DE BELGISCHE EN EUROPESE STRUCTURELE HERVORMINGEN

	Europa (ontwerpverordening)	België
Toepassingsgebied	Banken die worden aangemerkt als mondiaal systeemrelevante banken en banken die gedurende drie jaar op rij de volgende drempels overschrijden: (1) totale activa > € 30 miljard en (2) ofwel voor handelsdoeleinden aangehouden activa en passiva > € 70 miljard of > 10% van de totale activa van de bank. EU-banken, hun EU-moederondernemingen, hun dochterondernemingen en bijkantoren, inclusief in derde landen, EU-bijkantoren en dochterondernemingen van banken die gevestigd zijn in derde landen.	Alle banken die deposito's in ontvangst nemen die in aanmerking komen voor de depositogarantie. Belgische financiële instellingen (en dus niet de bijkantoren van buitenlandse instellingen).
Handelsactiviteiten	Ruime definitie, met uitzondering van de aankoop of verkoop van EU-overheidsobligaties.	Engere definitie. Handel in EU-overheidsobligaties is niet uitgesloten.
Handel voor eigen rekening	Verboden, maar er wordt een zeer enge definitie gehanteerd aangezien enkel verboden zijn: activiteiten van desks, eenheden of handelaren die specifiek zijn aangemerkt als handelaren voor eigen rekening. De banken mogen geen deelnemingen of aandelen van hedge funds of bepaalde alternatieve investeringsfondsen aanhouden noch investeren in derivaten die verbonden zijn aan dergelijke fondsen. De handel in EU-overheidsobligaties is vrijgesteld van het verbod.	Ruimere definitie, meer bepaald een 'negatieve definitie', die inhoudt dat de activiteiten die niet vallen onder de vijf categorieën van toegelaten handelsactiviteiten, worden gelijkgesteld met handel in eigen rekening. De banken mogen geen deelnemingen of aandelen in hedge funds of bepaalde alternatieve investeringsfondsen bezitten noch investeren in derivaten die verbonden zijn aan dergelijke fondsen. Verbod op alle activiteiten die verboden zijn door de EG-verordening. Verbod op bepaalde risicovolle activiteiten. Handel voor eigen rekening in EU-overheidsobligaties is niet toegelaten.
Afscheiding van handelsactiviteiten	Bij overschrijding van bepaalde maatstaven moet de bank alle handelsactiviteiten afscheiden, met uitzondering van de handel in EU-overheidsobligaties, tenzij de bank aan de toezichthouder kan aantonen dat de activiteiten de financiële stabiliteit niet in gevaar brengen. Bepaalde derivaten die worden gebruikt voor hedging zijn uitgesloten van de definitie van handelsactiviteiten en mogen derhalve in de bank behouden blijven. De toezichthouder moet de afscheiding eisen als bepaalde maatstaven bepaalde drempelwaarden overschrijden, die door de EBA moeten worden bepaald.	De banken moeten alle handelsactiviteiten afscheiden die duidelijk niet vallen onder de categorieën van toegestane handelsactiviteiten. De banken moeten de handelsactiviteiten afscheiden die niet volledig voldoen aan de kwantitatieve en kwalitatieve limieten voor de categorieën van toegestane activiteiten, en waarvoor de kapitaalvereisten meer bedragen dan 1% van het eigen vermogen. Een kapitaaltoeslag wordt toegepast op alle toegestane handelsactiviteiten die een bepaald volume of een bepaalde risicolimiet overschrijden.

Bron: NBB.

van de definitie van handel voor eigen rekening en van de berekening van de waarden van de indicatoren die zijn gekoppeld aan de afscheidingsbeslissing. De Belgische wetgeving staat een dergelijke uitsluiting niet toe, omdat wordt geoordeeld dat de handel voor eigen rekening in EU-overheidsschuld toch aanzienlijke risico's met zich kan brengen.

1.4.3 Governance: kwalificatie als significante instelling en beleid van de Bank inzake cumulbeperkingen

Een van de nieuwe sleutelbegrippen in de bankwet is het begrip 'significante kredietinstelling'. Overeenkomstig artikel 3, 30°, van deze wet vallen hieronder zowel de systeemrelevante kredietinstellingen als de kredietinstellingen met een balanstotaal van meer dan € 3 miljard die door de toezichthouder niet als niet-significant worden aangemerkt wegens (i) hun omvang, (ii) hun interne organisatie en (iii) de aard, de omvang, de complexiteit en het grensoverschrijdende karakter van de werkzaamheden. Hierbij wordt uitgegaan van een weerlegbaar vermoeden van significantie. Dit vermoeden werd in de bankwet opgenomen om rekening te kunnen houden met het huidige gevarieerde karakter van het Belgische banklandschap. Er zij opgemerkt dat het begrip 'significantie' in de bankwet een andere draagwijdte heeft dan de kwalificatie 'als belangrijk/minder belangrijk beschouwd' in de context van het GTM.

De kwalificatie 'significant' is onder meer relevant voor een aantal wetsbepalingen betreffende het deugdelijk bestuur van kredietinstellingen, in het bijzonder voor de bepalingen betreffende de oprichting van gespecialiseerde comités binnen de raad van bestuur (artikel 33, §1, van de bankwet), de positie van de Chief Risk Officer (artikel 37, §3, eerste lid, tweede zin, van de bankwet) en de kwantitatieve cumulbeperkingen voor bestuurders (artikel 62, §5, tweede zin en artikel 62, §6, tweede zin, van de bankwet). De Bank heeft de significante instellingen per brief aangespoord om tijdig de nodige maatregelen te nemen met het oog op de inwerkingtreding, eind 2014, van de regels inzake de comités.

Naar aanleiding van de inwerkingtreding op 1 juli 2014 van de nieuwe cumulbeperkingen voor bestuurders van kredietinstellingen, die opgenomen zijn in artikel 62 van de bankwet, heeft de Bank een eerste kwalificatieoefening uitgevoerd.

Voor elk van de betrokken instellingen werd gekeken naar de bovenvermelde, in de wet aangereikte criteria. Deze wettelijke criteria werden verfijnd door een aantal

omstandigheden te definiëren die het weerleggen van het vermoeden van significantie onwaarschijnlijker maken:

- De aanwezigheid van substantiële buitenlandse activiteiten: bijkantoren, dochterondernemingen of andere aanknopingspunten in het buitenland.
- Het samengaan van meerdere bedrijfslijnen.
- Het samengaan van erg verschillende cliëntenprofielen of productgroepen.
- Het in hoge mate gebruik maken van financieringsbronnen die geen retaildeposito's zijn.
- Het vaststellen van een complex risicoprofiel en/of overmatige risicoappetijt.
- Het gebrek aan een voldoende geïntegreerd groepsbreed risicobeheer.
- Het vaststellen van aandachtspunten op het vlak van stabiliteit van het aandeelhouderschap.
- Het deel uitmaken van een groep waarin een andere instelling als significant werd aangemerkt.

Na analyse besliste de Bank een aantal instellingen als niet-significant te beschouwen. Uiteraard kan deze kwalificatie worden herbekeken in de loop der tijd of bij wijziging van het profiel van de instellingen.

In de loop van de maand juni 2014 heeft de Bank de banksector op de hoogte gebracht van het resultaat van de kwalificatieoefening. Tegelijkertijd heeft zij als prudentieel toezichthouder de significante kredietinstellingen nadere toelichting verschaft aangaande de wijze waarop zij de nieuwe cumulregels van artikel 62 van de bankwet zal interpreteren in haar toezichtspraktijk. Deze instellingen werden tevens verzocht om: (i) voor alle personen van hun wettelijk bestuursorgaan na te gaan of de wettelijke cumulregels al dan niet worden nageleefd en (ii) aan de Bank een stappenplan te bezorgen waarin vermeld wordt hoe hun instelling ervoor zal zorgen dat de wettelijke cumulregels gerespecteerd worden vanaf de eerstvolgende algemene vergadering van aandeelhouders. De betrokken instellingen dienden deze informatie uiterlijk op 31 juli 2014 te verstrekken.

In haar schrijven heeft de Bank vooreerst het toepassingsgebied van de nieuwe kwantitatieve beperkingen afgebakend. Het gaat met name om de externe mandaten in handelsvennootschappen die uitgeoefend worden door alle bestuurders van kredietinstellingen of uitvoerende bestuurders van holdings. Mandaten in patrimoniumvennootschappen vallen buiten het toepassingsgebied indien deze vennootschappen zich beperken tot het normaal beheer van familiaal vermogen.

Verder heeft de Bank benadrukt dat de in de bankwet opgenomen maxima (één uitvoerend en twee niet-uitvoerende mandaten of vier niet-uitvoerende mandaten) geen

recht vormen. Op grond van het criterium tijdsbesteding kan de Bank te allen tijde eisen dat minder mandaten worden uitgeoefend. Voor managementvennootschappen zal de Bank alle mandaten waarbij een natuurlijke persoon als vaste vertegenwoordiger optreedt van een managementvennootschap, in aanmerking nemen. Het mandaat in de managementvennootschap zelf hoeft daarentegen niet meegeteld te worden, op voorwaarde dat de managementvennootschap als enig doel het uitoefenen van bestuurdersmandaten heeft, dit om een dubbeltelling van mandaten te vermijden.

De Bank heeft tevens verduidelijking verschaft aangaande de telling van verschillende mandaten binnen dezelfde groep. Overeenkomstig artikel 62, §9, eerste lid, van de bankwet worden de mandaten in ondernemingen die deel uitmaken van de groep waartoe de kredietinstelling behoort of van de groep waarvan een onderneming een nauwe band heeft met de kredietinstelling of haar moederonderneming, als één enkel mandaat beschouwd (groepstelling). Externe mandaten die worden uitgeoefend in groepen die volledig losstaan van de kredietinstelling, komen volgens de huidige wetgeving niet in aanmerking voor de groepstelling, hetgeen betekent dat zij elk afzonderlijk in aanmerking dienen te worden genomen.

1.4.4 Prudentiële vereisten voor coöperatieve vennootschappen

In de loop van het verslagjaar heeft de Bank zich gebogen over de prudentiële maatregelen die moeten worden genomen om rekening te houden met de specifieke kenmerken van het kapitaal van de kredietinstellingen opgericht in de vorm van een coöperatieve vennootschap. De Bank heeft tevens de bepalingen onderzocht waarin moet worden voorzien om de soliditeit te verzekeren van een coöperatieve entiteit die aandeelhouder is van een kredietinstelling, waarbij er tevens wordt op toegezien dat het oneigenlijke gebruik van een dergelijke aandeelhoudende structuur wordt vermeden.

Kredietinstellingen opgericht in de vorm van een coöperatieve vennootschap

Het kapitaal van een coöperatieve vennootschap heeft als kenmerk dat het variabel is: de leden beschikken over de mogelijkheid om de vennootschap te verzoeken om de terugbetaling, tegen uitgifteprijs, van de aandelen die ze aanhouden. Dit kenmerk is strijdig met het fundamentele principe van permanentie van het eigen vermogen, zoals bepaald door de CRR. De eigenvermogensinstrumenten die worden erkend als CET 1, kunnen immers slechts

worden terugbetaald in geval van liquidatie van de kredietinstelling of in geval van vervanging door eigenvermogensinstrumenten van gelijkwaardige kwaliteit. De CRR, die op dit punt wordt aangevuld door gedelegeerde verordening Nr. 241/2014 van 7 januari 2014 van de EC, voorziet in specifieke bepalingen om rekening te houden met dit bijzondere kenmerk van het coöperatieve kapitaal en om de erkenning ervan als CET 1 mogelijk te maken.

Deze bepalingen verlenen aan de kredietinstelling opgericht in de vorm van een coöperatieve het recht om de terugbetaling van de coöperatieve aandelen te weigeren of om de terugbetaling ervan te beperken voor een onbepaalde periode, rekening houdend met haar prudentiële situatie en met name met de algemene financiële, liquiditeits- en solvabiliteitsituatie van de instelling, en met het bedrag van het eigen vermogen in het licht van alle toepasselijke vereisten⁽¹⁾. Deze mogelijkheid tot beperking moet door de toezichthouder worden beoordeeld.

Vanuit prudentieel oogpunt loopt een kredietinstelling die de terugbetaling van coöperatieve aandelen moet blokkeren, echter een reputatierisico dat onder meer tot uiting kan komen op het niveau van haar deposito's: aangezien de leden meestal tevens depositanten zijn, kan de blokkering of beperking van de terugbetalingen van coöperatieve aandelen een opvraging van de deposito's met zich brengen.

Tegen deze achtergrond werd voorzien in verschillende maatregelen, opdat een kredietinstelling opgericht in de vorm van een coöperatieve zou beschikken over een financiële buffer die haar de mogelijkheid biedt om tegemoet te komen aan de verzoeken tot terugbetaling van de coöperatieve aandelen en aan de uitkering van een dividend en het hoofd zou kunnen bieden aan crisissituaties, rekening houdend met eventuele opvragingen door de depositanten⁽²⁾:

- Vorming en behoud van een prudentiële reserve ten belope van 30 % van het volgestorte kapitaal die gefinancierd wordt door de bestemming van een deel van het resultaat.
- De statuten van de kredietinstelling voorzien in de blokkering van de terugbetaling van coöperatieve aandelen indien de verzoeken tot terugbetaling meer

(1) Deze regeling gaat veel verder dan de voorschriften van artikel 55 van de bankwet van 25 april 2014, dat bepaalt dat geen terugbetaling van kapitaal mag worden verricht, ook niet in de vorm van terugbetaling van coöperatieve aandelen, als daaruit een niet-naleving van de toepasselijke eigenvermogensvereisten door de instelling voortvloeit.

(2) Deze verschillende maatregelen worden getroffen op basis van de artikelen 150, 151 en 154 van de bankwet en van artikel 11 van Verordening Nr. 241/2014 van 7 januari 2014 van de Commissie tot aanvulling van de CRR. Het zij opgemerkt dat het specifieke eigenvermogensvereiste (van pijler 2) om rekening te houden met de kenmerken van het coöperatieve kapitaal, wordt berekend op basis van het volgestorte bedrag van dat kapitaal (en niet op het totale bedrag van de risicoblootstelling van de instelling, dat in dit geval niet relevant is) en dat het vereiste niet mag worden gedekt door de uitgifte van nieuwe coöperatieve aandelen (aangezien het hier beoogde risico precies verband houdt met de kenmerken van het coöperatieve kapitaal).

bedragen dan 10% van het volgestorte coöperatieve kapitaal over een periode van 12 maanden.

- Versterking van de toekomstige LCR, via de herindeling van de deposito's waarvan de houders leden zijn, in de categorie van de minder stabiele retaildeposito's en door voor deze deposito's te voorzien in een grotere outflowrate⁽¹⁾.

Nieuwe kredietinstelling opgericht in de vorm van een coöperatieve vennootschap

Bijzondere aandacht wordt besteed aan de situatie van een nieuwe kredietinstelling opgericht in de vorm van een coöperatieve vennootschap. Een nieuwe kredietinstelling moet immers van meet af aan beschikken over voldoende middelen voor het dekken van de exploitatieverliezen die inherent zijn aan de eerste boekjaren en van de toename van de risico's verbonden aan de ontwikkeling van de activiteiten. Zoals het geval is voor elke nieuwe kredietinstelling, wordt deze situatie behandeld door een specifiek eigenvermogensvereiste berekend op basis van het totale bedrag van de risicoblootstelling van de betrokken onderneming. Behalve de maatregelen die de start van de activiteiten van elke nieuwe kredietinstelling omkaderen, ongeacht haar juridische vorm, moeten de statuten van een nieuwe kredietinstelling opgericht in de vorm van een coöperatieve vennootschap, behalve indien de steun van een institutionele belegger wordt verkregen, voorzien in een categorie van coöperatieve aandelen waarvoor een minimumperiode van niet-terugbetaling geldt, die gelijk is aan de geraamde periode voor de start van de activiteiten. Dit vereiste wordt geacht de permanentie van een voldoende deel van het aanvangskapitaal van de nieuwe kredietinstelling te verzekeren.

Na afloop van de startperiode, die in principe wordt gekenmerkt door winstgevend resultaten, zal een prudentiële reserve moeten worden aangelegd, zoals voor elke kredietinstelling opgericht in de vorm van een coöperatieve vennootschap (cf. hierboven). In het geval van een nieuwe kredietinstelling zullen de blokkeringsmaatregelen in geval van crisis slechts betrekking hebben op de coöperatieve aandelen waarvoor een minimumperiode van niet-terugbetaling geldt vanaf het ogenblik dat deze periode van niet-terugbetaling ten einde loopt.

(1) De categorieën van liquide activa worden gedefinieerd in Verordening Nr. 2015/61 van 10 oktober 2014 van de Commissie tot aanvulling van de CRR tot invoering van een LCR.

(2) Artikel 24 van de voornoemde Verordening Nr. 241/2014.

(3) Artikel 18, tweede lid, c) en d) van de bankwet van 25 april 2014.

(4) Teneinde te vermijden dat een coöperatieve entiteit haar toevlucht neemt tot een buitensporige schuldenlast om de deelneming in de kredietinstelling te financieren, zal het bedrag van de aandeelhoudersreserve 25% moeten bedragen van de boekwaarde van de deelneming in de kredietinstelling, als dit bedrag hoger is dan 30% van het volgestorte kapitaal van de aandeelhoudende coöperatieve entiteit.

Coöperatieve entiteit die aandeelhouder is van een kredietinstelling

De maatregelen hebben betrekking op de situatie van een coöperatieve vennootschap die aandeelhouder is van een kredietinstelling die is opgericht in een andere vorm, en waarvan de enige activiteit, of de belangrijkste activiteit, bestaat in het aanhouden van deze deelneming.

Vooreerst zij opgemerkt dat de erkenning van het door de coöperatieve entiteit gefinancierde kapitaal als CET 1 van de aangehouden kredietinstelling afhankelijk is van de beoordeling van de onafhankelijkheid van de aandeelhoudende coöperatieve entiteit ten opzichte van de kredietinstelling. Deze beoordeling wordt geval per geval uitgevoerd, op basis van verschillende criteria inzake onafhankelijkheid in het vlak van governance, financiële autonomie en werking van de aandeelhoudende coöperatieve entiteit. In geval van controle over of doorslaggevende invloed van de kredietinstelling op de voormelde entiteit, zal deze entiteit worden beschouwd als een ad hoc-entiteit van de kredietinstelling (special purpose vehicle/special purpose entity, SPV/SPE). Dit heeft als gevolg dat de kapitaalaandelen van de kredietinstelling waarop door de aandeelhoudende coöperatieve entiteit wordt ingetekend en/of die erdoor worden aangehouden, niet als CET 1-kapitaal kunnen worden aangemerkt⁽²⁾.

In het kader van het algemeen toezicht op het aandeelhouderschap van de kredietinstellingen moet de toezichthouder zich vergewissen van de financiële soliditeit van de coöperatieve entiteit en van het vermogen van de betrokken kredietinstelling om te voldoen en te blijven voldoen aan de prudentiële voorschriften⁽³⁾. In een situatie waarbij de enige of belangrijkste activiteit van de aandeelhoudende coöperatieve vennootschap bestaat in het aanhouden van de deelneming in de kredietinstelling, zijn de inkomsten van deze coöperatieve entiteit sterk afhankelijk van het dividend dat door de kredietinstelling wordt uitgekeerd. De solvabiliteit van de aandeelhoudende coöperatieve entiteit kan ernstig worden aangetast als de kredietinstelling problemen ondervindt en de waarde van de deelneming moet worden verlaagd.

Om de gevolgen van deze risico's te beperken, wordt de aandeelhouder in de vorm van een coöperatieve vennootschap verzocht om te beschikken over een aandeelhoudersreserve die wordt berekend op basis van het bedrag van het coöperatieve kapitaal, volgens parameters die dezelfde zijn als die welke worden gehanteerd voor de vorming van de prudentiële reserve door de kredietinstellingen opgericht in de vorm van een coöperatieve vennootschap⁽⁴⁾. Deze solvabiliteitsbuffer wordt aldus gefinancierd door de bestemming van een deel van het

resultaat van de coöperatieve entiteit. De coöperatieve entiteit zou tevens moeten beschikken over een cashgedeelte in de vorm van andere snel opvraagbare activa⁽¹⁾ dan effecten van de aangehouden kredietinstelling, teneinde de terugbetaling van de coöperatieve aandelen en/of de uitkering van een dividend aan de leden effectief te kunnen verzekeren aan de hand van het eigen vermogen. Dit impliceert dat een gedeelte van de aandeelhoudersreserve, berekend op basis van het volgestorte coöperatieve kapitaal van de voornoemde aandeelhoudende entiteit, niet mag worden geïnvesteerd in effecten van de aangehouden kredietinstelling. Het bedrag van het vereiste cashgedeelte houdt rekening met de situaties waarbij de aandelen van de aangehouden kredietinstelling beursgenoteerd zijn, wat de aandeelhoudende coöperatieve entiteit in staat stelt om de effecten van de aangehouden kredietinstelling te verkopen teneinde te beschikken over de nodige liquiditeiten.

De aandeelhoudende coöperatieve entiteit zou tevens moeten voorzien in de blokkering van de verzoeken tot terugbetaling van coöperatieve aandelen wanneer ze meer bedragen dan 10% van het volgestorte coöperatieve kapitaal over een periode van 12 maanden. Een dergelijke maatregel kan aanleiding geven tot opvragingen van deposito's door leden van de coöperatieve entiteit die tevens depositanten van de aangehouden kredietinstelling zijn. Derhalve wordt, bij de aangehouden kredietinstelling, voorzien in een versterking van de toekomstige LCR, via de herindeling van de deposito's waarvan de houders leden zijn van de aandeelhoudende entiteit, in de categorie van minder stabiele retaildeposito's en door voor deze deposito's te voorzien in een grotere outflowrate.

Er wordt voorzien in overgangsmatregelen teneinde rekening te houden met bestaande situaties en de kredietinstellingen opgericht in de vorm van een coöperatieve vennootschap en de coöperatieve entiteiten die aandeelhouder zijn van een kredietinstelling, de mogelijkheid te bieden de nodige schikkingen te treffen om tegemoet te komen aan de geplande maatregelen.

1.4.5 Herstelplannen

Vóór de inwerkingtreding van de bankwet hadden een aantal banken die werden geacht systeemrelevant te zijn op binnenlands niveau, reeds herstelplannen ontwikkeld onder leiding van de Bank. De bankwet vereist nu dat alle Belgische kredietinstellingen dergelijke plannen voorbereiden.

(1) De categorieën van liquide activa worden gedefinieerd in de voornoemde Verordening Nr. 2015/61 van 10 oktober 2014.

De herstelplannen vereisen dat de banken stressscenario's specificeren die de leefbaarheid van de bank zouden kunnen bedreigen, en dat ze mogelijke herstelopties analyseren die zouden kunnen worden gebruikt om de financiële gezondheid van de bank te herstellen. De banken moeten in hun herstelplannen tevens een beschrijving opnemen van de monitoringkaders die ze hebben opgezet om het ontstaan van stress in een vroegtijdig stadium op te sporen. Deze kaders moeten indicatoren omvatten die passend zijn om tijdige beslissingen te nemen met betrekking tot het activeren van het plan.

De EBA heeft een reeks technische reguleringsnormen opgesteld die de vereiste inhoud bepalen. Deze normen zijn in overeenstemming met het beleid van de Bank inzake herstelplannen dat momenteel wordt gehanteerd, en moeten worden gelezen in samenhang met de EBA-richtsnoeren inzake het scala aan scenario's die in de herstelplannen moeten worden gebruikt. De EBA werkt momenteel tevens aan een reeks richtsnoeren die een minimumlijst van kwalitatieve en kwantitatieve herstelplanindicatoren zullen bevatten.

De bankwet eist ook dat alle banken twee indicatoren in verband met de bezwaring van activa (asset encumbrance) opnemen in het monitoringkader dat verbonden is met hun herstelplan. Deze indicatoren moeten ervoor zorgen dat de banken voldoende niet-bezwaarde activa aanhouden om, in geval van een bankfaillissement, de verplichtingen te dekken die verband houden met de deposito's die onderworpen zijn aan de regel inzake depositantenvoorrecht waarin is voorzien door de bankwet.

Wat het proportionaliteitsbeginsel betreft, bepalen de BRRD en de bankwet dat bepaalde banken in aanmerking kunnen komen voor vereenvoudigde herstelplanverplichtingen. Het juridisch criterium waaraan de banken moeten voldoen om in aanmerking te komen voor de vereenvoudigde herstelplannen, is of het faillissement van de instelling en de daaropvolgende vereffening in overeenstemming met de normale solvabiliteitsprocedures waarschijnlijk geen significante negatieve gevolgen zullen hebben voor de financiële markten, voor de overige instellingen of voor de rest van de economie. In deze context heeft de EBA richtsnoeren opgesteld inzake de methodologie om de in aanmerking komende banken te identificeren. Het dient opgemerkt dat deze banken toch onderworpen zullen zijn aan de verplichting om toezicht uit te oefenen op de hierboven beschreven indicatoren inzake bezwaring van activa. Behalve deze vereenvoudigde regeling biedt de bankwet aan de kredietinstellingen die deel uitmaken van een federatie van kredietinstellingen, de mogelijkheid om een vrijstelling aan te vragen van de verplichting om een herstelplan voor te bereiden.

Tot slot dienen de BRRD-artikelen over groepsherstelplannen voor geconsolideerde groepen nog te worden omgezet in de bankwet. In overeenstemming met deze bepalingen moeten groepsherstelplannen bepalen dat maatregelen worden vastgelegd die zowel op groepsniveau als op soloniveau ten uitvoer moeten worden gelegd. De Bank heeft reeds deelgenomen aan het opstellen van herstelplannen in het kader van Crisis Management Groups (CMG). Behalve een groepsherstelplan kan ook een afzonderlijk plan voor een dochteronderneming worden gevraagd, in principe op basis van een gezamenlijk besluit tussen de consoliderende toezichthouder en de toezichthouder van de dochteronderneming. Voor als belangrijk beschouwde bankgroepen zal deze gezamenlijke besluitvormingsprocedure neerkomen op een beslissing van alleen het GTM, aangezien het optreedt als toezichthouder voor zowel de moederonderneming als haar dochterondernemingen.

1.4.6 Beloningsbeleid

In het kader van de omzetting van de CRD IV werden de vereisten inzake het beloningsbeleid integraal opgenomen in de bankwet, hoofdzakelijk in bijlage II ervan. De voornaamste vernieuwing bestaat in de invoering van een maximumratio variabele/vaste beloning vanaf prestatiejaar 2014. De bankwet voorziet met name dat de variabele beloning voor elke persoon in elk geval beperkt is tot het hoogste van de volgende twee bedragen: 50% van de vaste beloning of € 50 000, zonder dat dit bedrag hoger mag zijn dan de vaste beloning. Daarmee is de bankwet strenger dan de CRD IV, die voorziet in een maximumratio variabele/vaste beloning van 1 op 1 met mogelijkheid voor de algemene vergadering om een afwijking naar 2 op 1 toe te staan. In dit verband heeft de EBA op 15 oktober 2014 een rapport en een opinie gepubliceerd over het gebruik van allowances ter omzeiling van de vereisten inzake (variabele) beloning, met name van de voormelde maximumratio.

De bankwet bepaalt dat het beloningsbeleid betrekking moet hebben op de categorieën van personeelsleden van wie de beroepsactiviteiten een significante invloed hebben op het risicoprofiel van de instelling. De identificatie van deze zogenaamde Identified Staff dient voortaan te gebeuren aan de hand van de criteria opgenomen in de technische reguleringsnormen die aangenomen zijn door de Europese Commissie⁽¹⁾. Op grond van de vierde overweging van de considerans en de aanhef van artikel 2 van de verordening die op deze technische reguleringsnormen

gebaseerd is, zullen de instellingen daarnaast ook rekening moeten houden met de resultaten van hun eigen risicobeoordelingen, opdat alle medewerkers van wie de beroepswerkzaamheden het risicoprofiel van de instelling materieel beïnvloeden, wel degelijk geselecteerd worden. De beleidslijn van de Bank, die inhoudt dat minimum 1% van het totaal aantal medewerkers moet worden opgenomen in deze groep, dient opgevat te worden als een soort backstopregel die na de risicoanalyse wordt toegepast.

De veertiende overweging van de considerans van deze verordening geeft verder aan dat dit selectieproces afdoende dient gedocumenteerd te worden, ook voor de medewerkers die louter op basis van de omvang van hun beloning werden aangewezen, doch uiteindelijk niet geselecteerd werden omdat hun beroepswerkzaamheden niet geacht werden het risicoprofiel van de instelling materieel te beïnvloeden. Dit moet de Bank in staat stellen erop toe te zien dat het selectieproces correct gebeurt.

In een volgende stap zal er, conform de beleidslijn van de Bank, nog steeds kunnen nagegaan worden of er zich onder de groep van Identified Staff medewerkers bevinden aan wie een variabele beloning van minder dan € 75 000 werd toegekend. Mocht dit het geval zijn, dan hoeven deze medewerkers uitzonderlijk, omwille van hun beperkte variabele beloning, niet te worden onderworpen aan de specifieke vereisten inzake uitstel en financiële instrumenten. Het spreekt voor zich dat de Bank dit beleid later steeds kan bijsturen.

In 2014 heeft de Bank opnieuw een uitgebreide horizontale analyse verricht van de naleving van de regels met betrekking tot het beloningsbeleid bij grote instellingen. Door de instellingen onderling met elkaar te vergelijken volgens eenzelfde methode wil de Bank het level playing field in de Belgische financiële sector bevorderen. In casu waren zes grote instellingen opgenomen in de analyse, die betrekking had op de prestaties in 2013, waarvoor variabele vergoedingen werden toegekend in het begin van 2014. De Bank heeft daarbij bijzondere aandacht besteed aan het gebruik van mechanismen die ertoe moeten bijdragen dat het beloningsbeleid gerelateerd is aan het risicobeheer van de instellingen.

Uit deze vierde horizontale analyse blijkt dat de principes met betrekking tot de risicogerelateerdheid van het beloningsbeleid over het algemeen worden toegepast. De Bank onderstreept in dit verband het belang van transparantie, niet alleen ten aanzien van de Bank maar ook ten aanzien van de verschillende belanghebbenden. Het beloningsbeleid van iedere instelling dient meer bepaald te voldoen aan de volgende vereisten: (i) precieze beschrijving van de verschillende componenten van

(1) Gedelegeerde Verordening (EU) Nr. 604/2014 van de Commissie van 4 maart 2014.

respectievelijk de vaste en de variabele beloning; (ii) gebruik van heldere definities en criteria voor prestatie-meting en risicoaanpassingen; (iii) duidelijke beschrijving van het besluitvormingsproces met betrekking tot de beloning van Identified Staff, in het bijzonder de wijze waarop de beslissingen worden genomen op het vlak van prestatie-beoordeling en risicoaanpassingen; (iv) in voorkomend geval, duidelijke beschrijving van de interactie met het beloningsbeleid van de groep bij het bepalen van bonus pools voor de verschillende activiteiten.

Verder dient het concrete beslissingsproces met betrekking tot prestatiebeoordeling en risicoaanpassingen voldoende gedocumenteerd te worden, in het bijzonder wat betreft de wisselwerking tussen het gebruik van risicogevoelige parameters en discretionaire bijstellingen. Ofschoon de Bank begrip heeft voor het feit dat beslissingen zelden mechanisch zijn en vaak een kwalitatief oordeel vergen, vraagt ze bijkomende inspanningen om de genomen beslissingen op een transparante manier te notuleren. Deze verhoogde transparantie moet alle belanghebbenden toelaten te begrijpen hoe het (abstracte) beloningsbeleid ieder jaar resulteert in de concrete beloningspakketten.

Wat het uitstel en de retentieperiodes betreft, stelt de Bank globaal genomen vast dat deze veelal beperkt zijn tot de wettelijke ondergrens en in ieder geval weinig tot niet variëren naargelang van de verschillen tussen de medewerkers. De Bank vraagt op dit vlak bijkomende inspanningen en verwijst daarbij naar de EBA Guidelines on Remuneration Policies and Practices, die overigens in de loop van 2015 zullen worden geactualiseerd om rekening te houden met de opgedane ervaring sinds de initiële toepassing in 2011 en met de wijzigingen ten gevolge van de CRD IV.

De Bank verwacht ook dat iedere instelling nagaat op welke manier ze invulling zal geven aan de vereiste dat minstens 50% van de variabele beloning bestaat uit een passend evenwicht tussen aandelen of vergelijkbare instrumenten enerzijds, en, indien mogelijk, de in de wet vermelde andere kapitaalinstrumenten anderzijds. De voorwaarden waaronder laatstgenoemde kapitaalinstrumenten kunnen gebruikt worden als variabele beloning worden opgesomd in technische reguleringsnormen die aangenomen zijn door de Europese Commissie⁽¹⁾.

Ten slotte heeft de EBA op 13 juni 2014 een rapport met als titel 'Benchmarking of remuneration practices at Union level' gepubliceerd met betrekking tot de prestatiejaren 2010 tot 2012. Dit rapport is gebaseerd op de beloningsgegevens van een representatief aantal instellingen die verzameld zijn door de nationale toezichthouders, waaronder de Bank. Globaal genomen stelt het rapport

een opwaartse trend vast in de beloning van Identified Staff, evenals een belangrijke verschuiving van variabele naar vaste beloning. Daarnaast wijst het op een aantal andere trends op het niveau van de EU, onder andere wat betreft het aantal Identified Staff en de samenstelling van de beloning.

De EBA heeft de twee richtlijnen met betrekking tot deze gegevensinzameling geactualiseerd. Deze EBA-richtlijnen, die hun beslag kregen in twee circulaire van de Bank⁽²⁾, nemen de vorm aan van geharmoniseerde sjablonen, die door alle Europese toezichthouders dienen te worden gebruikt. De eerste gegevensverzameling werd op 30 november 2014 afgesloten en betrof de prestaties van 2013. De instellingen zullen de gegevens voortaan ieder jaar moeten verstrekken tegen eind juni.

(1) Gedelegeerde Verordening (EU) Nr. 527/2014 van de Commissie van 12 maart 2014.

(2) Circulaires NBB_2014_08 en NBB_2014_09.

2. Verzekeringen: voorbereiding van de overgang naar Solvabiliteit II

2.1 Internationale ontwikkelingen: wijziging Solvabiliteit II door Omnibus II

De Omnibus II-richtlijn

In 2014 werd na een lange aanloopperiode de zogenaamde Omnibus II-richtlijn⁽¹⁾ goedgekeurd. Deze richtlijn wijzigt onder meer de zogenaamde Solvabiliteit II-richtlijn⁽²⁾ op twee belangrijke gebieden. Ten eerste beoogt de richtlijn de grote volatiliteit van de passiva als gevolg van de door de Solvabiliteit II-richtlijn opgelegde berekeningsmethoden te compenseren door middel van diverse maatregelen met betrekking tot de technische voorzieningen. Ten tweede worden de respectieve bevoegdheden van de EC en EIOPA, alsook de procedures in verband met de uitvoeringsverordeningen van de richtlijn, aangepast aan de nieuwe hiërarchie van de Europese rechtsregels waarin het oprichtingsverdrag van de Europese Unie voorziet (de zogenaamde regels ‘van niveau 2’).

Nog andere wijzigingen werden aangebracht door de Omnibus II-richtlijn, met name wat betreft de bepaling van de perimeter van de verzekeringsgroepen die onderworpen zijn aan de bepalingen van de Solvabiliteit II-richtlijn, of nog het toezicht op bepaalde vormen van herverzekering en special purpose vehicles.

Maatregelen met betrekking tot de langetermijnverbintenissen

De Solvabiliteit II-richtlijn vereist dat de technische voorzieningen worden berekend door de uitgaande (uitkeringen voor schadegevallen, afkopen ...) en de inkomende financiële stromen (premies, inkomsten uit beleggingen ...)

zodanig te actualiseren dat de beste schatting van de technische voorzieningen (best estimate) wordt verkregen. Deze actualisering gebeurt aan de hand van een relevante risicovrije rentetermijnstructuur, waarbij elk van deze rentetarieven verschilt in functie van de looptijd van de actualisering. Het gebruik van deze methode brengt een volatiliteit van de technische voorzieningen met zich die in verhouding staat tot die van de rentetarieven die hebben gediend om de voornoemde termijnstructuur te berekenen. Aangezien een dergelijke volatiliteit moeilijk te verenigen is met de langetermijnverbintenissen van de verzekerings- en herverzekeringsondernemingen, met name wat betreft de activiteiten leven, beoogt de Omnibus II-richtlijn dit ongewenste effect te verhelpen met diverse maatregelen.

De eerste van die maatregelen is de extrapolatie van de relevante risicovrije rentetermijnstructuur, die wordt toegepast vanaf het ogenblik dat de obligatiemarkten niet langer als diep, liquide en transparant worden beschouwd, dat wil zeggen in het algemeen voor looptijden van meer dan twintig jaar. De aldus geëxtrapolerde termijnstructuur neigt naar een eenvormig tarief, de zogenaamde ultimate forward rate voor de looptijden van meer dan 40 jaar.

Een tweede maatregel betreft de mogelijkheid om op de relevante risicovrije rentetermijnstructuur een matchingopslag (matching adjustment) toe te passen. Deze matchingopslag is gelijk aan het verschil tussen, enerzijds,

(1) Richtlijn 2014/51/EU van het Europees Parlement en de Raad van 16 april 2014 tot wijziging van de Richtlijnen 2003/71/EG en 2009/138/EG, alsmede de Verordeningen (EG) Nr. 1060/2009, (EU) Nr. 1094/2010 en (EU) Nr. 1095/2010 wat de bevoegdheden van de Europese toezichthoudende autoriteit (Europese Autoriteit voor verzekeringen en bedrijfspensioenen) en de Europese toezichthoudende autoriteit (Europese Autoriteit voor effecten en markten) betreft.

(2) Richtlijn 2009/138/EG van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2009 betreffende de toegang tot en uitoefening van het verzekerings- en het herverzekeringsbedrijf.

het eenvormige rentetarief dat op de verbintenissen zou moeten worden toegepast om de best estimate te verkrijgen en, anderzijds, het eenvormige rentetarief dat op diezelfde verbintenissen zou moeten worden toegepast om te komen tot de waarde van de activa die worden aangewend voor het dekken van die verbintenissen. In de matchingopslag moet evenwel niet de fundamentele spread (fundamental spread) zijn verrekend, die rekening houdt met de kans op wanbetaling of met de afwaardering van de activa. De toepassing van de matchingopslag is onderworpen aan strikte voorwaarden, waaronder in de eerste plaats de vereiste dat de onderneming in een afgezonderd fonds (ring fenced fund) moet voorzien voor de betrokken activiteiten, en dat deze zich beperken tot levensverzekeringsovereenkomsten met een eenmalige premie.

De derde maatregel betreft de mogelijkheid om op de relevante risicovrije rentetermijnstructuur een volatiliteitsaanpassing (volatility adjustment) toe te passen. Deze aanpassing is gelijk aan het verschil tussen de rentetarieven van een referentieactivaportefeuille die kan dienen om de technische voorzieningen te dekken en die van de relevante risicovrije rentetermijnstructuur. Dit verschil wordt berekend per munteenheid en de referentieactivaportefeuille is representatief voor de verzekerings- en herverzekeringproducten die op elke nationale markt worden verkocht.

Wat ook wordt ingedeeld in de maatregelen met betrekking tot de langetermijnverbintenissen, is de verlenging van de hersteltermijn waarover de ondernemingen beschikken in geval van niet-naleving van de solvabiliteitskapitaalvereiste (solvency capital requirement, SCR). Hoewel de periode van een herstelprogramma normaliter niet langer mag zijn dan negen maanden, kunnen de toezichthoudende autoriteiten deze op maximum zeven jaar brengen in het geval van een van de drie uitzonderlijke omstandigheden waarin de richtlijn voorziet, namelijk een onvoorziene, scherpe en abrupte daling op de financiële markten, een omgeving van aanhoudende lage rente of een grote ramp. Bovendien moet de uitzonderlijke

omstandigheid een belangrijk deel van de markt of van de betrokken takken treffen en als dusdanig aangemerkt zijn door EIOPA. Het spreekt voor zich dat de periode van zeven jaar een maximum is, en dat de toezichthoudende autoriteiten een kortere periode kunnen opleggen, afhankelijk van elk specifiek geval.

Aan de vier voorgaande maatregelen moeten nog twee overgangsbepalingen worden toegevoegd. De eerste maatregel, die van toepassing is op de risicovrije rentetarieven, machtigt de verzekerings- en herverzekeringsondernemingen om de rente afkomstig van de relevante risicovrije rentetermijnstructuur te vervangen door de rente die van toepassing is op de overeenkomsten in overeenstemming met de huidige wettelijke bepalingen, verminderd met het verschil tussen, enerzijds, een rente die het gemiddelde vertegenwoordigt van de rentetarieven op de verbintenissen van de onderneming en, anderzijds, het eenvormig rentetarief dat, indien het wordt toegepast op de uitgaande financiële stromen, het mogelijk maakt om de best estimate van de technische voorzieningen te berekenen. De afname van dit verschil verloopt lineair over 16 jaar. De maatregel heeft uitsluitend betrekking op de overeenkomsten gesloten vóór 1 januari 2016, met uitzondering van de verlenging van deze overeenkomsten na deze datum.

De tweede overgangsmaatregel is van toepassing op de technische voorzieningen en betreft alle activiteiten van de verzekerings- en herverzekeringsondernemingen. De maatregel stelt de ondernemingen in staat om geleidelijk over te schakelen van het bedrag van de technische voorzieningen dat wordt berekend volgens de huidige regels naar het bedrag dat wordt berekend volgens de regels van de Solvabiliteit II-richtlijn. De stijging is lineair over 16 jaar.

Er dient nog te worden vermeld dat de hierboven beschreven maatregelen niet allemaal terzelfder tijd door de ondernemingen mogen worden toegepast. Zo is de matchingopslag niet verenigbaar met de volatiliteitsaanpassing

TABEL 3 REGELS VAN NIVEAU 2

Type van handeling	Initiatief	Goedkeuring	Evocatiebevoegdheid van het Parlement en de Raad
Gedelegeerde handeling	Europese Commissie	Europese Commissie	Ja
Technische reguleringsnorm	EIOPA	Europese Commissie	Ja
Technische uitvoeringsnorm	EIOPA	Europese Commissie	Nee

Bron: NBB.

en met de overgangsmaatregel over de risicovrije rentetarieven, en zijn de twee overgangsmaatregelen niet met elkaar verenigbaar.

De regels van niveau 2

In haar oorspronkelijke versie bepaalde de Solvabiliteit II-richtlijn dat de EC – afhankelijk van het geval – uitvoeringsmaatregelen kon of moest treffen met betrekking tot diverse technische aspecten. Artikel 301, paragraaf 1 van de Solvabiliteit II-richtlijn bepaalde slechts dat de EC moest worden ‘bijgestaan door het Europees Comité voor verzekeringen en bedrijfspensioenen’.

In de nieuwe hiërarchie van de uitvoeringsnormen van de richtlijn zijn de regels van niveau 2 onderverdeeld in drie groepen afhankelijk van hun initiatiefnemer, hun doel en de mogelijkheid, voor het Europees Parlement en de Raad, om er bezwaar tegen aan te tekenen. Op grond van deze drie criteria wordt een onderscheid gemaakt tussen de gedelegeerde handelingen (delegated acts), de technische reguleringsnormen (regulatory technical standards) en de technische uitvoeringsnormen (implementing technical standards).

In ieder geval vereisen de regels van niveau 2 dat door de Solvabiliteit II-richtlijn uitdrukkelijk wordt voorzien in een delegatiebevoegdheid. Ze worden goedgekeurd door de EC in de vorm van een Europese verordening.

Geleidelijke invoering van de Solvabiliteit II-richtlijn

De datum van inwerkingtreding van de Solvabiliteit II-richtlijn is vastgelegd op 1 januari 2016. De nationale toezichhoudende autoriteiten moeten evenwel in staat zijn om bepaalde beslissingen reeds in 2015 te nemen, zodat ze geleidelijk kunnen worden ingevoerd.

Zo kunnen de toezichhoudende autoriteiten reeds vanaf 1 april 2015 het gebruik door de verzekerings- en herverzekeringsondernemingen goedkeuren van aanvullend eigen vermogen, specifieke parameters in de standaardformule voor de berekening van het vereiste solvabiliteitskapitaal, interne modellen voor de berekening van datzelfde kapitaal, alsook de toepassing van de verschillende hierboven beschreven maatregelen met betrekking tot de langetermijnverbintenissen. Vanaf diezelfde datum moeten de toezichhoudende autoriteiten in staat zijn om de perimeter van de verzekeringsgroepen te bepalen, de toezichthouder te identificeren en het college van toezichthouders van elk van deze groepen samen te stellen.

Vanaf 1 juli 2015 kunnen de toezichhoudende autoriteiten een reeks beslissingen nemen in verband met het toezicht op de groepen (aftrek van deelnemingen, keuze van de methode voor de berekening van het vereiste solvabiliteitskapitaal, gelijkwaardigheid van de regelingen van derde landen ...) of die betrekking hebben op de diverse overgangsmaatregelen.

Opties geïntroduceerd door de Omnibus II-richtlijn

In de loop van het verslagjaar heeft de Bank zich uitgesproken over twee nieuwe opties die aan de lidstaten worden geboden door de Omnibus II-richtlijn. De eerste optie betreft het al dan niet onderwerpen van het gebruik van de volatiliteitsaanpassing voor de relevante risicovrije rentetermijnstructuur aan een voorafgaande toestemming van de toezichhoudende autoriteiten. De Bank heeft geopteerd voor een eenvoudige kennisgeving, omdat de mogelijkheden om het gebruik van de volatiliteitsaanpassing a priori te weigeren, vrij beperkt zijn. De kennisgeving zal de Bank in staat stellen om de ondernemingen die deze techniek ten uitvoer leggen, te identificeren en te volgen. De tweede optie betreft een overgangsmaatregel die toelaat tot 31 maart 2022 het interne model van de groep niet te gebruiken voor alle ondernemingen van de groep, maar slechts voor enkele ervan. Hoewel de beoogde situatie in de praktijk niet lijkt voor te komen in België, heeft de Bank besloten de optie op te heffen voor het geval een dergelijke hypothese zich zou voordoen.

2.2 Nationale ontwikkelingen

Jaarrekening van de verzekerings- en herverzekeringsondernemingen

De statutaire jaarrekening van de Belgische verzekerings-ondernemingen wordt momenteel gereguleerd door een specifiek boekhoudkundig koninklijk besluit⁽¹⁾. Net zoals voor de overige economische sectoren is het hoofddoel van de jaarrekening de voorlichting van het publiek (verzekerden, beleggers, schuldeisers, personeelsleden ...), de bepaling van de belastinggrondslag van de ondernemingen en de toepassing van bepaalde regels voor het reilen en zeilen van de ondernemingen (bv. uitkeerbaar dividend, minimumkapitaal, faillissement, sociaal recht, subsidies ...). Bovendien dient de statutaire jaarrekening

(1) Koninklijk besluit van 17 november 1994 betreffende de jaarrekening van verzekerings- en herverzekeringsondernemingen.

voor de sector van de verzekeringen en herverzekeringen tevens als basis voor de prudentiële rapportering.

Deze link tussen de statutaire jaarrekening en de prudentiële bepalingen zal worden verbroken in 2016 bij de inwerkingtreding van de wet tot omzetting van de Solvabiliteit II-richtlijn aangezien, enerzijds, de richtlijn geen boekhoudkundig gedeelte bevat en, anderzijds, de beoordelingsregels van de twee referentiesystemen niet vergelijkbaar zijn. Terwijl de statutaire jaarrekening voornamelijk berust op een beoordeling tegen afgeschreven kostprijs die de weerspiegeling vormt van een gerealiseerd resultaat, hanteert Solvabiliteit II een benadering van de waarde bij overdracht die vrij dicht aanleunt bij de reële waarde (fair value), die de huidige waarde uitdrukt van de toekomstige positieve en negatieve resultaten vanuit het oogpunt van een onmiddellijke overdracht.

Het alternatief om de statutaire jaarrekening te baseren op de IFRS-normen, die in ruime mate maar niet uitsluitend een beroep doen op de fair value, kan niet worden gehanteerd wegens de link tussen de jaarrekening en de fiscaliteit.

De Bank stelt daarom voor de huidige benadering inzake statutaire jaarrekening te behouden, maar met specifieke aanpassingen voor de verzekerings- en herverzekeringsondernemingen. Bijgevolg blijven de activa beoordeeld worden tegen afgeschreven kostprijs. Wat de resultatenrekening betreft, zullen alleen de effectief gerealiseerde opbrengsten worden geboekt. Daarentegen zullen de duurzame latente verliezen voorzichtigheidshalve worden uitgedrukt aan de hand van waardeverminderingen. Met het oog op de consistentie met de beoordeling van de activa zal de huidige benadering tevens worden gehandhaafd voor de passiva en, in het bijzonder, voor de technische voorzieningen. Er zullen evenwel een aantal regels in worden opgenomen uit het huidige prudentiële kader, met name met betrekking tot de zogenaamde knipperlichtvoorziening⁽¹⁾.

Winstdeelnemingen

Volgens de benadering die wordt gehanteerd voor de statutaire jaarrekening, mag de berekening van de winstdeelnemingen die worden berekend op basis van diezelfde rekening, ook worden gehandhaafd. Toch stelt de Bank voor wijzigingen in te voeren, zodat niet alleen de door de verzekeringsonderneming gerealiseerde winsten in aanmerking worden genomen, maar tevens haar solvabiliteitspositie en haar rentabiliteitsvooruitzichten.

De eerste bekommernis bestaat erin te vermijden dat een verzekeringsonderneming winstdeelnemingen uitkeert

wanneer haar winst te danken is aan uitzonderlijke omstandigheden. Hiertoe zou de uitkering van winstdeelnemingen afhankelijk worden gesteld van een solvabiliteitsratio berekend op basis van de nieuwe prudentiële normen, rekening houdend met de overgangsbepalingen (cf. paragraaf 2.1 van dit hoofdstuk) die de onderneming ten uitvoer legt om tegemoet te komen aan de eigenvermogensvereisten.

De tweede bekommernis bestaat erin, enerzijds, een uitkering van winstdeelnemingen te verbieden wanneer deze uitkering niet verenigbaar is met de winsten die de onderneming naar alle waarschijnlijkheid zou moeten maken in de loop van de komende jaren en, anderzijds, het bedrag te beperken dat kan worden toegerekend aan de overeenkomsten tijdens eenzelfde boekjaar.

Directiecomité

Al jarenlang beveelt de prudentiële toezichthouder alle verzekerings- en herverzekeringsondernemingen aan een directiecomité op te richten in de zin van artikel 524bis van het Wetboek van Vennootschappen, zodat zo adequaat mogelijk het hoofd kan worden geboden aan de uitdagingen die worden gesteld door de toenemende complexiteit van de bedrijfsvoering van de financiële instellingen en aan de eisen van het steeds intensere prudentiële toezicht.

De oprichting van een directiecomité, dat in principe uitsluitend is samengesteld uit bestuurders, biedt het voordeel van rechtszekerheid, aangezien de bepalingen van het Wetboek van Vennootschappen volledig van toepassing zijn op de ruime delegatie waarover het beschikt om de effectieve leiding van de onderneming uit te oefenen, met inbegrip van de bevoegdheden inzake vertegenwoordiging jegens derden. Door de oprichting van een directiecomité wordt het ook mogelijk gemaakt om de directiefuncties, die toekomen aan het directiecomité, duidelijk te onderscheiden van de toezichtfuncties, waarvoor alleen de raad van bestuur verantwoordelijk is. In deze context heeft het directiecomité een belangrijk voordeel op een delegatie die beperkt is tot het dagelijks bestuur, omdat deze delegatie de tussenkomst van de raad van bestuur vergt voor alle handelingen die niet onder dit begrip vallen. Derhalve kan de raad zijn toezichtfunctie niet ten volle vervullen. De oprichting van een directiecomité biedt ook het voordeel van een collegiale werking die de gelijkheid, wederzijdse controle en gelijke toegang tot informatie van zijn leden impliceert.

(1) De verzekeringsondernemingen die in hun portefeuille overeenkomsten aanhouden met een gewaarborgde rente die heel wat hoger is dan de rendementen die momenteel kunnen worden gehaald op de financiële markten, dienen een aanvullende technische voorziening aan te leggen, de zogenaamde knipperlichtvoorziening.

Bij ontstentenis van een wettelijke verplichting kon de Bank de oprichting van een directiecomité enkel aanbevelen, met name aan de hand van circulaire's aan de gecontroleerde ondernemingen. Om die reden werd niet gewacht op de wet tot omzetting van de Solvabiliteit II-richtlijn, maar werd de controlewet verzekeringen⁽¹⁾ gewijzigd via een wet van 25 april 2014⁽²⁾, ten einde de verzekerings- en herverzekeringsondernemingen te verplichten een directiecomité op te richten.

De controlewet verzekeringen bevat voortaan de verplichting voor de verzekeringsondernemingen opgericht in de vorm van een naamloze vennootschap om een directiecomité op te richten in de zin van artikel 524bis van het Wetboek van Vennootschappen. Deze verplichting wordt uitgebreid tot de verzekeringsondernemingen die zijn opgericht in een andere rechtsvorm, met name de onderlinge verzekeringsverenigingen. De Bank mag evenwel, rekening houdend met de omvang en het risicoprofiel van de betrokken ondernemingen, vrijstellingen verlenen voor wat betreft de samenstelling of zelfs de oprichting van een directiecomité. De voornoemde wet van 25 april 2014 heeft dezelfde wijzigingen aangebracht in de controlewet herverzekeringen.

Herstel en afwikkeling

Op internationaal niveau werden verschillende initiatieven genomen inzake herstel en afwikkeling van verzekerings- en herverzekeringsondernemingen. Zo heeft de Internationale vereniging van verzekeringstoezichthouders (International Association of Insurance Supervisors, IAIS) in 2013 formeel aanbevolen dat alle verzekeringsondernemingen die op mondiaal niveau systeemrelevant zijn (global systemically important insurers, G-SIIs) vóór 2015 herstel- en afwikkelingsplannen opstellen en afwerken.

Op Europees niveau heeft de Europese Commissie in oktober 2012 een consultatie geopend over het herstel- en afwikkelingskader voor andere financiële instellingen dan banken, waarin ze vaststelt dat de herstelplannen die door systeemrelevante verzekeringsondernemingen worden voorbereid, zouden kunnen bijdragen tot de stabilisering van die instellingen ingeval ze het hoofd zouden moeten bieden aan een financiële of operationele schok. Na de afsluiting van haar consultatie heeft de Europese Commissie aangekondigd dat ze van plan is een wetgevend initiatief

te nemen met betrekking tot het afwikkelingskader voor andere financiële instellingen dan banken.

De wetgeving die momenteel van kracht is in België legt diverse 'plannen' op ingeval een verzekerings- of herverzekeringsonderneming wordt geconfronteerd met ernstige financiële moeilijkheden en, meer in het bijzonder, wanneer ze niet langer over het eigen vermogen beschikt dat door de toezichtwetgeving wordt vereist. Het grote verschil tussen deze plannen en die waarvan sprake is in de internationale aanbevelingen is dat eerstgenoemde ex post worden opgesteld, dit wil zeggen enkel nadat is vastgesteld dat er zich problemen voordoen. In de internationale aanbevelingen daarentegen, wordt voorgesteld een verplichting in te voeren om dergelijke plannen ex ante op te stellen, namelijk voordat er zich problemen voordoen.

In het licht van het bovenvermelde heeft de Bank, niettegenstaande voor de ontwikkeling van een herstelplan in een eerste fase de focus werd gelegd bij kredietinstellingen, een proefproject opgezet met een verzekeringsonderneming. De uitvoering en beoordeling van dit proefproject werd in 2014 verwezenlijkt.

Toezicht op de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening

Eind 2013 had zowel de Bank als de FSMA een verslag bezorgd aan de minister van Economie in verband met de organisatie van het toezicht op de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening. De wetgever heeft geopteerd voor de status-quo, namelijk voor het behoud van het toezicht op de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening en de aanvullende pensioenen door de FSMA⁽³⁾.

2.3 EIOPA-stresstests

Op 30 april 2014 lanceerde EIOPA haar tweede stresstest voor de Europese verzekeringssector. Deze oefening was gebaseerd op de laatst gekende technische specificaties van het toekomstige Solvabiliteit II-regime. Een deel van de Belgische verzekeringssector heeft onder het toezicht van de Bank aan deze stresstest deelgenomen. De test bestond uit twee kwantitatieve modules, die beide werden aangevuld met een reeks kwalitatieve vragen:

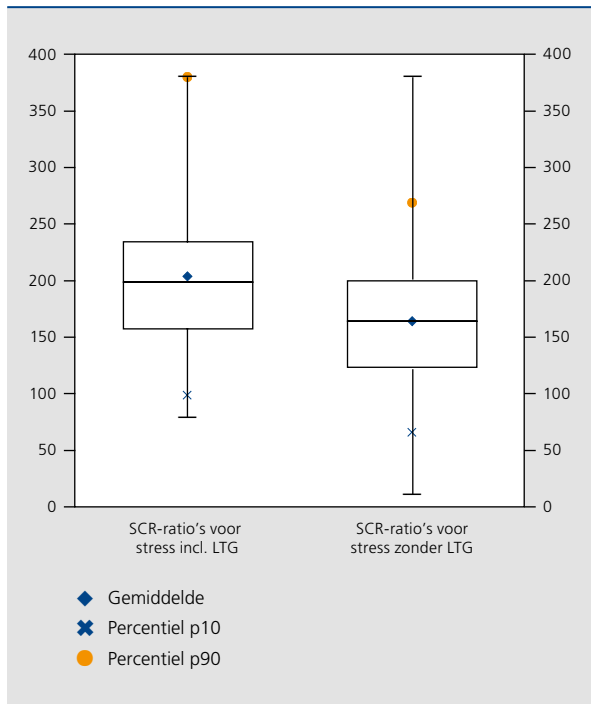
- Een core- of kernmodule die de financiële weerbaarheid van de verzekeringssector test aan de hand van, enerzijds, twee consistente marktgerelateerde scenario's ('core 1' en 'core 2') en, anderzijds, een reeks verzekeringstechnische sensitiviteiten. In de twee marktscenario's werden de verzekeringsondernemingen onderworpen aan een reeks spanningen, waarbij de

(1) Wet van 9 juli 1975 betreffende de controle der verzekeringsondernemingen.

(2) Wet van 25 april 2014 houdende diverse bepalingen.

(3) Artikel 53, 7° van de wet van 19 april 2014 houdende invoeging van boek VII 'Betalingen- en kredietdiensten' in het Wetboek van economisch recht, houdende invoeging van de definities eigen aan boek VII en van de straffen voor de inbreuken op boek VII, in de boeken I en XV van het Wetboek van economisch recht en houdende diverse andere bepalingen.

GRAFIEK 5 SCR-RATIO'S - SITUATIE VOOR STRESSTEST
(boxplot⁽¹⁾, in %)

Bron: NBB.

(1) Een boxplot is een vereenvoudigde voorstelling van de verdeling van de gegevens, waarin, lezend van onder naar boven, het minimum, het eerste kwartiel, de mediaan, het derde kwartiel en het maximum worden weergegeven.

focus vooral lag op de marktgerelateerde risico's, namelijk het renterisico, het kredietrisico (voortvloeiend uit de toename van 'credit spreads'), het aandelenrisico en het vastgoedrisico. 'Core 1' werd voornamelijk gekenmerkt door strenge stressniveaus voor overheidsobligaties, aandelen en vastgoed, terwijl 'core 2' voornamelijk hogere stressniveaus voor bedrijfsobligaties bevatte. De verzekeringsspecifieke sensitiviteitstests hadden vooral betrekking op de verzekeringstechnische risico's, namelijk het sterfterisico, het langlevensrisico, het catastroferisico, het risico van sterk stijgende inflatie wegens op het bedrag van de schadereserves en het opzegrisko.

(1) Slechts voor een deel van deze ondernemingen werden de resultaten ook aan EIOPA bezorgd. Op deze manier werd ervoor gezorgd dat voldaan was aan de minimale participatievereisten van EIOPA, namelijk een marktaandeel van minimum 50 %. Voor de 'core'-module resulteerde dit in 3 verzekeringsgroepen/-ondernemingen en voor de lagerentemodule in 5 verzekeringsondernemingen.

(2) Een boxplot is een vereenvoudigde voorstelling van de verdeling van de gegevens, waarin, lezend van onder naar boven, het minimum, het eerste kwartiel, de mediaan, het derde kwartiel en het maximum worden weergegeven.

(3) De SCR-ratio wordt berekend als de verhouding tussen de eigen middelen en de kapitaalvereisten.

(4) Het 'double hit'-principe hield in dat de dalende risicovrije swaprente gecompenseerd werd door een stijging van de spread op obligaties binnen de rentemodule, wat impliceerde dat de obligatiewaarde niet veranderde binnen deze module. Hier werd dan nog de 'spread'-verhoging binnen de 'spread'-module aan toegevoegd.

– Een 'low yield satellite'- of lagerentemodule waarbij specifiek gefocust wordt op de lagerenteomgeving. Binnen deze module werden twee mogelijke risicovrije rentecurves getest, namelijk een curve die een 'Japans' scenario weerspiegelde, met lage rentes over de hele looptijd, en een zogenaamde 'inverse' curve, waarbij de kortetermijnrente steeg en de langetermijnrente daalde.

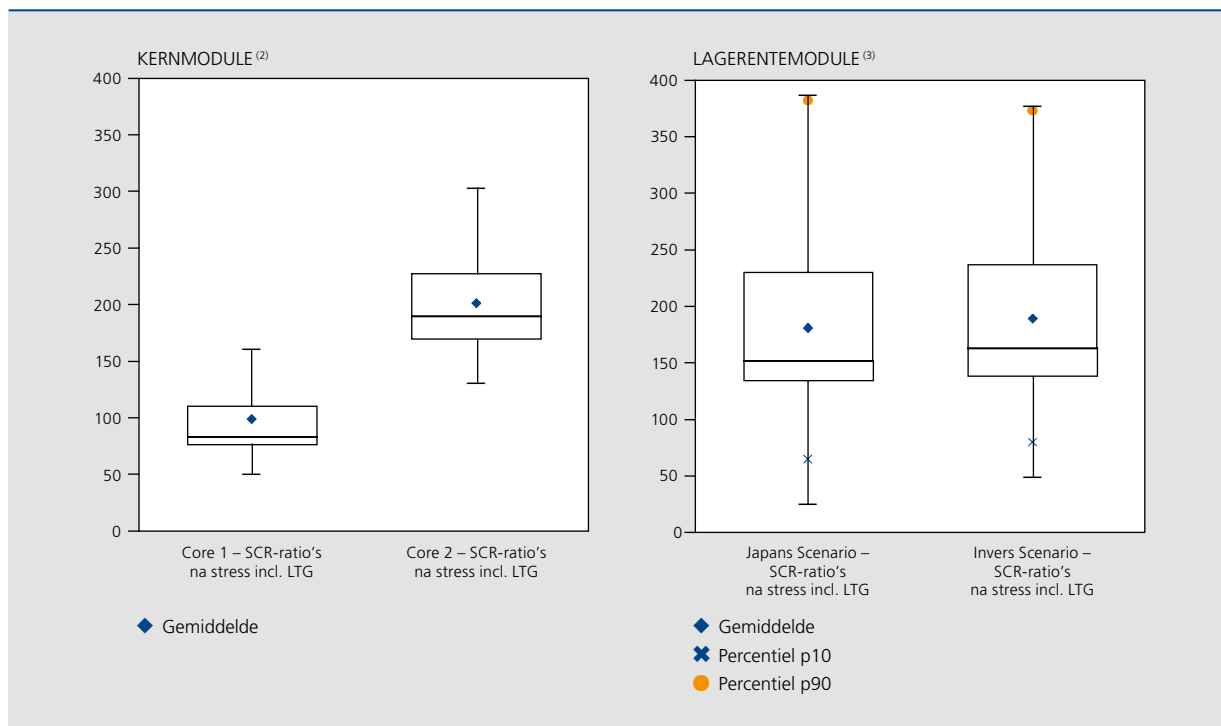
Op Belgisch niveau namen in totaal 19 ondernemingen deel aan de stresstest: 9 ondernemingen aan de kernmodule en 17 ondernemingen aan de lagerentemodule. De participatiegraad, op soloniveau in België, bereikte aldus 62,6 % voor de kernmodule (uitgedrukt in premievolume) en 96,35 % voor de lagerentemodule (uitgedrukt in volume technische voorzieningen)⁽¹⁾. Hierna worden de resultaten voor de Belgische markt samenvattend weergegeven en besproken.

Vooreerst wordt voor alle 19 deelnemers aan de stresstest een boxplot⁽²⁾ weergegeven van de distributie van de SCR-ratio⁽³⁾ voor het toepassen van de test. De gemiddelde SCR-ratio, berekend op basis van de standaardformule van Solvabiliteit II, bedroeg 204,39 % voor de test, wat op een comfortabele uitgangssituatie wijst. Hierbij dient evenwel te worden opgemerkt dat de ondernemingen vrij waren om de Long Term Garantie (LTG)-maatregelen toe te passen. Zodra het Solvabiliteit II-regime in werking treedt, zal het merendeel van deze LTG-maatregelen door de toezichthouder moeten worden goedgekeurd. Binnen de stresstest werden echter geen beperkingen opgelegd, wat een vergelijking en een eenduidige interpretatie van de resultaten bemoeilijkt. In de grafiek werd daarom een onderscheid gemaakt tussen resultaten met en zonder LTG-maatregelen. Van de 19 ondernemingen waren er 5 die ervoor opteerden om geen LTG-maatregelen toe te passen. Op basis van de resultaten voor de test hadden deze LTG-maatregelen een gemiddelde impact van 40,8 % op de SCR-ratio (gemiddelde SCR-ratio zonder LTG = 163,6 %).

Vervolgens wordt een boxplot (linkerdeel van de grafiek) van de distributie van de SCR-ratio's, die resulteert uit de toepassing van de twee marktgerelateerde scenario's, weergegeven. Uit de grafiek voor de 9 deelnemers aan de kernmodule, kan opgemaakt worden dat vooral het eerste kernscenario een sterke impact had op de Belgische deelnemers. De gemiddelde SCR-ratio inclusief LTG-maatregelen na 'core 1' bedroeg 99,1 %, en na 'core 2' 201,3 %. De stevige schok op de 'spreads' van sommige overheidsobligaties, gecombineerd met een stevige schok op aandelen (41 %) en vastgoed (49 % voor commercieel vastgoed) en het uitblijven van het compenserende effect van de dalende swap-rentes op de obligatieportefeuille (cf. 'double hit'-principe⁽⁴⁾) heeft, zoals verwacht, een belangrijke impact gehad op sectorniveau.

GRAFIEK 6 SCR-RATIO'S – SITUATIE NA STRESSTEST

(boxplot⁽¹⁾, in %)

Bron: NBB.

(1) Een boxplot is een vereenvoudigde voorstelling van de verdeling van de gegevens, waarin, lezend van onder naar boven, het minimum, het eerste kwartiel, de mediaan, het derde kwartiel en het maximum worden weergegeven.

(2) De gegevens hebben betrekking op 9 deelnemers.

(3) De gegevens hebben betrekking op 17 deelnemers.

Ten slotte wordt voor de 17 deelnemers aan de lagerentemodule een boxplot (rechterdeel van de grafiek) weergegeven van de distributie van de SCR-ratio's. Hieruit blijkt dat de impact van beide veranderingen in de rentecurves over het algemeen dicht bij elkaar lag. Het Japanse scenario bleek het strengste scenario, wat te verwachten was, gezien de nog altijd hoge rentegaranties op sommige producten op de Belgische markt. De gemiddelde SCR-ratio inclusief

LTG-maatregelen bedroeg 181,3 % voor het Japanse scenario en 189,1 % voor het inverse scenario. Afhankelijk van het scenario behalen 24 %, respectievelijk 18 % van de ondernemingen geen 100 % SCR-ratio. De resultaten van deze EIOPA-stresstest zullen uiteraard een belangrijke input vormen voor het vastleggen van de prioriteiten en taken voor het operationele toezicht in het kader van de voorbereiding op het toekomstige Solvabiliteit II-regime.

3. Regelgeving inzake centrale effectenbewaarinstellingen en herstelplannen voor financiële marktinfrastucturen

3.1 Regelgeving inzake centrale effectenbewaarinstellingen

Centrale effectenbewaarinstellingen (CSD's) zijn transactieverwerkingsinfrastructuren die de goede werking van de financiële markten verzekeren en de garantie bieden dat de effectentransacties behoorlijk en tijdig worden uitgevoerd, ook tijdens perioden van extreme spanning. Wegens hun sleutelpositie in het afwikkelingsproces zijn CSD's systeemrelevant voor de werking van de effectenmarkten. Bovendien zijn CSD's belangrijke intermediairs bij het verschaffen van onderpand.

Het ontbreken van gemeenschappelijke prudentiële regels op het niveau van de EU schept bijkomende risico's en kosten voor grensoverschrijdende transacties en heeft een negatieve impact op de veiligheid, de efficiëntie en de concurrentie in de markten voor grensoverschrijdende afwikkeling. De CSD-verordening⁽¹⁾, die in werking is getreden op 17 september 2014, harmoniseert de prudentiële regels inzake de vergunningverlening aan, het toezicht op en de organisatie van de CSD's, en inzake de afwikkelings-termijnen voor transacties op gereguleerde markten. Deze Europese verordening weerspiegelt in grote lijnen de internationale principes voor marktinfrastucturen van het Committee on Payments and Settlement Systems en de International Organisation of Securities Commissions (CPSS-IOSCO). Een van de CPSS-IOSCO-principes houdt met name in dat een CSD, waar mogelijk, de geldzijde van effectentransacties moet afwickelen via bij een centrale bank geopende rekeningen, om het krediet- en liquiditeitsrisico te vermijden. Indien dit in de praktijk niet haalbaar is, kan de CSD, onder bepaalde voorwaarden,

afwickelen via rekeningen die zijn geopend bij een kredietinstelling of door zelf cashrekeningen aan te bieden. De CSD-verordening bepaalt dat CSD's met een vergunning als kredietinstelling en kredietinstellingen die aangevraagd zijn voor de afwikkeling van de geldzijde van de transacties, hun activiteiten dienen te beperken tot de bancaire nevenactiviteiten die in de CSD-verordening zijn opgesomd.

De CSD-verordening schrijft ook voor dat in de EU alle effecten die op gereguleerde platforms tot de handel zijn toegelaten of die worden verhandeld, giraal moeten worden vastgelegd, om de efficiëntie van de afwikkeling te vergroten en de integriteit van de effectenuitgifte te garanderen. De CSD-verordening verleent het recht aan emittenten om voor de vastlegging van hun effecten en de levering van alle CSD-diensten, elke in de Unie gevestigde CSD te kiezen om de emittenten in staat te stellen het beste aanbod van beheer van hun effecten te kiezen.

In aanvulling op de CPSS-IOSCO-principes voorziet de CSD-verordening ook in een sanctieregeling en een buy-insysteem, om deelnemers te kunnen bestraffen die het niet of gedeeltelijk optreden van afwikkeling van een effectentransactie op de voorgenomen afwikkelingsdatum veroorzaken.

(1) Verordening (EU) Nr. 909/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 23 juli 2014 betreffende de verbetering van de effectenafwikkeling in de Europese Unie, betreffende centrale effectenbewaarinstellingen en tot wijziging van Richtlijnen 98/26/EG en 2014/65/EU en Verordening (EU) nr. 236/2012.

3.2 Herstelplannen voor financiëlemarktinfrastructuren

Overeenkomstig de CPSS-IOSCO-principes voor financiëlemarktinfrastructuren moeten deze laatste een herstelplan opstellen om de continuïteit van hun kritieke diensten te verzekeren in geval van een financiële stress-situatie. In deze context publiceerden de Committee on Payments and Market Infrastructures (CPMI⁽¹⁾) en de IOSCO in oktober 2014 richtlijnen voor de opstelling van deze herstelplannen. Deze zouden in de nabije toekomst worden opgenomen in de EU-wetgeving.

Volgens deze richtlijnen dient het herstelplan volgende essentiële elementen te bevatten: de lijst van de kritieke

diensten die worden geleverd door de financiëlemarktinfrastructuur, de overwogen extreme stressscenario's, de drempelwaarden die het plan zullen activeren alsook de herstelmaatregelen.

In België gelden deze internationale richtlijnen in het bijzonder voor de verschillende instellingen van Euroclear. De Bank bestudeert momenteel de conformiteit van de herstelplannen van deze CSD's.

Er wordt gezorgd voor een coördinatie van de evaluaties met de toezichhoudende autoriteiten van de andere CSD's die tot de groep behoren. Deze coördinatie is essentieel om de coherentie van de verschillende plannen te waarborgen.

(1) Het Committee on Payment and Settlement Systems (CPSS) heeft op 1 september 2014 zijn naam gewijzigd in Committee on Payments and Market Infrastructures (CPMI). Voor rapporten van voor deze datum wordt de oude naam gebruikt.

4. Macroprudentieel beleid

4.1 Nieuwe bevoegdheden van de Bank

Krachtens de wet van 25 april 2014⁽¹⁾ werd de Bank aangewezen als macroprudentiële autoriteit. Dit nieuwe mandaat werd opgenomen in de organieke wet van de Bank, als onderdeel van haar opdracht om bij te dragen tot de financiële stabiliteit. Hiermee heeft de Belgische wetgever voldaan aan een aanbeveling van het Europees Comité voor Systeemrisico's (European Systemic Risk Board, ESRB), waarin aan elk van de EU-lidstaten wordt gevraagd officieel een dergelijke autoriteit aan te wijzen.

De recente toekenning van deze functie aan de Bank betekent echter niet dat zij niet reeds lang betrokken was bij het toezicht op de stabiliteit van het financiële stelsel als geheel. Zo bepaalde de organieke wet van de Bank reeds dat zij moest bijdragen aan de financiële stabiliteit. In dit verband verricht de Bank analyses en publiceert zij sedert 2002 jaarlijks een Financial Stability Review (FSR), om de verschillende factoren die de veerkracht van de financiële sector kunnen aantasten, op te sporen en te beoordelen. De toekenning van het nieuwe mandaat heeft er evenwel toe geleid dat de wijze van uitoefening van deze opdracht geformaliseerd wordt en dat aan de Bank specifieke actiemiddelen worden toegekend.

Zo beschikt de Bank nu over de bevoegdheid om de relevante informatie en de statistische gegevens op te vragen die zij nodig heeft om haar opdracht te vervullen, en dit niet alleen bij de instellingen die onder haar toezicht staan, maar ook bij elke andere entiteit die systeemrisico's teweeg zou kunnen brengen, zoals financiële instellingen die niet rechtstreeks onder de regelgeving vallen (zoals

de zogenaamde schaduwbanken). De Bank kan tevens aanbevelingen formuleren wanneer zij van oordeel is dat bepaalde autoriteiten of entiteiten maatregelen ten uitvoer moeten leggen om systeemrisico's te voorkomen.

Meer fundamenteel voorziet de nieuwe wet de Bank van een breed scala aan instrumenten die ten uitvoer kunnen worden gelegd wanneer er een potentieel risico opduikt voor de financiële stabiliteit. Een aantal ervan waren oorspronkelijk enkel bedoeld voor microprudentiële doeleinden, maar kunnen ook aangewend worden in een macroprudentieel perspectief. Zo kunnen bijvoorbeeld aanvullende eigenvermogensvereisten – zoals de hefboomratio – of liquiditeitsvereisten opgelegd worden, al dan niet toegespitst op specifieke risicoblootstellingen. Daarnaast kunnen beperkingen worden opgelegd voor bepaalde types van tegenpartijen of categorieën van activiteiten. Andere instrumenten zijn meer macroprudentieel van aard, zoals maatregelen over het niveau van de hypotheekschuld in verhouding tot de waarde van de woning of van de schuldaflossing ten opzichte van het inkomen. Deze laatstgenoemde maatregelen kunnen door de regering ten uitvoer worden gelegd, onder meer op aanbeveling van de Bank.

In geval van niet-naleving van de bepalingen van de wet, kunnen er sancties worden opgelegd in de vorm van financiële boetes. Gezien het belang van deze nieuwe taken heeft de wetgever ook bepaald dat de Bank verslag moet uitbrengen aan het Parlement over de uitoefening van haar mandaat, in het bijzonder via de publicatie van een jaarlijks verslag. Om aan deze vereisten te voldoen, heeft de Bank beslist dat de FSR vanaf 2015 wordt vervangen door een specifiek verslag waarin eveneens een beschrijving opgenomen zal zijn van de ontwikkeling van de risico's voor de financiële stabiliteit, een overzicht van de eventuele aanbevelingen van de Bank als macroprudentiële autoriteit, en een activiteitenverslag.

(1) Wet van 25 april 2014 tot invoering van mechanismen voor een macroprudentieel beleid en tot vaststelling van de specifieke taken van de Nationale Bank van België in het kader van haar opdracht om bij te dragen tot de stabiliteit van het financiële stelsel.

Kader 3 – Macroprudentiële risicoanalyse

Het waarborgen van de financiële stabiliteit behelst voor het macroprudentieel beleid twee hoofddoelstellingen. In de eerste, cyclische dimensie tracht het beleid de ontwikkeling (tijdens bepaalde periodes) van systemische kwetsbaarheden in te dijken door buffers aan te leggen die de gevolgen van geaggregeerde systeemshokken opvangen en die de kredietverlening aan de economie tijdens een economische neergang in stand helpen houden. In de tweede dimensie beoogt het beleid structurele systeemrisico's te beheersen die voortvloeien uit kwetsbaarheden zoals de onderlinge verbanden tussen financiële intermediairs, de concentratie van de risicoblootstellingen van de instellingen en de cruciale rol die zij spelen op significante markten, die hen te belangrijk kan maken om hen failliet te laten gaan.

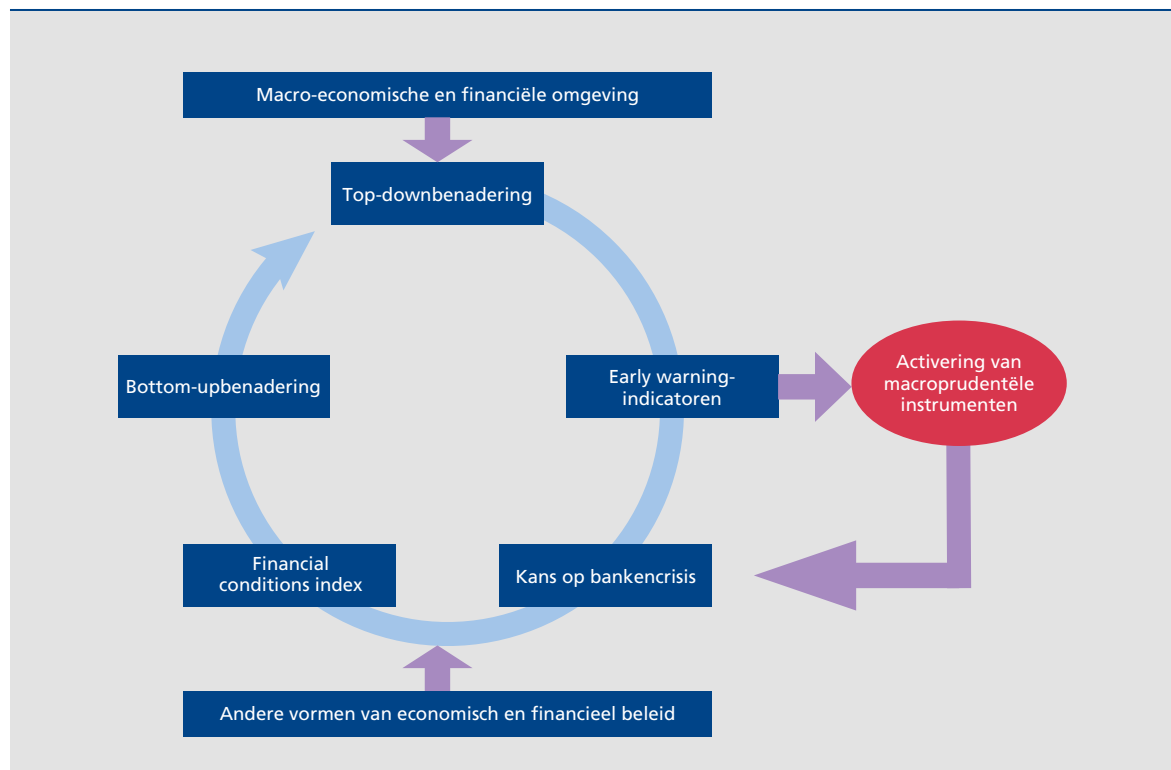
Een doeltreffend macroprudentieel beleid is niet mogelijk zonder een regelmatige en uitvoerige analyse van potentiële risico's voor de stabiliteit van het financiële stelsel en van gerelateerde kwetsbaarheden in systeemrelevante financiële instellingen of in de sector in zijn geheel. De macroprudentiële risicoanalyses die tijdens het verslagjaar werden uitgevoerd en besproken in de verschillende comités van de Bank, waren gebaseerd op drie verschillende pijlers, die naast elkaar werden gelegd om tot een synthese te komen. Deze drie pijlers kunnen omschreven worden als respectievelijk een top-downbenadering, een bottom-upbenadering en een modelmatige identificatie van de mogelijke bedreigingen voor de financiële stabiliteit van de Belgische financiële sector:

- De top-downbenadering vertrekt van een analyse van de algemene economische of financiële ontwikkelingen op basis van een inschatting van de relevantie van talrijke economische parameters zoals economische groei, macro-economische onevenwichtigheden, het peil van de rentevoeten, de houdbaarheid van de overheidsfinanciën, de ontwikkelingen in de kredietverlening, de financiële positie van de particulieren en de bedrijven, het verloop van de huizenprijzen, ... Bij deze benadering worden mogelijke risico's geïdentificeerd voor de resultatenrekeningen en de balansen van de Belgische banken, verzekeringsondernemingen en financiële marktinfrastructuren en de daaraan gekoppelde gevolgen voor de financiële stabiliteit.
- De bottom-upbenadering peilt naar de voornaamste aandachtspunten in de lopende risicoanalyses van de departementen van de Bank die belast zijn met het microprudentieel toezicht op de Belgische banken, verzekeringsondernemingen en financiële marktinfrastructuren. Deze komen naar voor in onder andere de analyse van instellingsspecifieke ontwikkelingen of sectorspecifieke uitdagingen en kunnen wel of niet gerelateerd zijn aan veranderingen in macro-financiële parameters.
- De derde pijler houdt een meer modelmatige aanpak in voor de identificatie van de mogelijke bedreigingen voor de stabiliteit van de Belgische financiële sector. Ten eerste worden drempelwaarden bepaald voor een brede reeks indicatoren die betrekking hebben op meerdere sectoren van de economie. Deze drempelwaarden bepalen de verschillende intensiteiten van het risicosignaal dat door elke indicator wordt gegeven voor een bepaalde voorspellingshorizon. Verscheidene methoden, waaronder een statistische methodologie voor het identificeren van vroegtijdige of early warning-indicatoren voor bankencrises, worden aangewend voor het bepalen van deze drempels. Vervolgens wordt de informatie verschaft door individuele indicatoren, samengebracht in geaggregeerde maatstaven van systemisch risico. Deze geaggregeerde maatstaven zijn de geschatte kans op een bankencrisis over een bepaalde voorspellingshorizon, op basis van een logistische functie die indicatoren linkt aan bankencrises uit het verleden, en een financial conditions index (FCI), die wordt berekend op basis van een reeks indicatoren gerelateerd aan de kredietontwikkelingen, de banksector, de schuldgraad in de economie, de vastgoedmarkt en ontwikkelingen in de financiële markten. Subindices worden berekend voor elk domein, en vervolgens geaggregeerd tot een FCI, rekening houdend met hun gewichten en met de mogelijke endogeniteit van de risico's.

Deze macroprudentiële risicoanalyse vormt het uitgangspunt voor het definiëren van eventuele risicodomeinen waar meer gedetailleerde analyse nodig geacht wordt, en voor beslissingen omtrent eventuele beleidsmaatregelen, waaronder het activeren van macroprudentiële instrumenten. De verwachte of gerealiseerde effecten van eerder genomen beleidsmaatregelen worden vervolgens mee in aanmerking genomen in latere risicoanalyses.

MACROPRUDENTIËLE RISICOANALYSE BIJ DE BANK

Bron: NBB.

4.2 Uitoefening van macroprudentiële bevoegdheden door de EU en de ECB

In de mate dat het macroprudentieel beleid kan worden geactiveerd indien er zich conjuncturele of structurele ontwikkelingen voordoen die de financiële stabiliteit in gevaar kunnen brengen, heeft dit beleid duidelijk een nationale dimensie. De oprichting van een eengemaakte Europese markt, de invoering van een gemeenschappelijke munt in het eurogebied en de recente instelling van het GTM hebben echter geleid tot een verregaande integratie van de Europese financiële markten. Door deze ontwikkelingen kunnen de lidstaten niet langer geïsoleerd optreden. Het gebruik van macroprudentiële instrumenten wordt dus gereguleerd door de Europese regelgeving; een ongecontroleerd gebruik ervan zou immers kunnen leiden tot omzeiling van de geharmoniseerde bank- en financiële regelgeving ('single rule book').

Binnen de grenzen die vastgesteld zijn in de Europese wetgeving, valt het macroprudentiële beleid onder de gedeelde verantwoordelijkheid van de landen van het eurogebied en de ECB. De GTM-verordening bepaalt dat zowel de nationale bevoegde autoriteiten als de ECB, mits ze elkaar vooraf in kennis stellen, macroprudentiële vereisten kunnen opleggen voor systemische doeleinden. Bijgevolg zullen deze respectieve bevoegdheden elkaar versterken en aanvullen. Volgens de GTM-verordening mag de ECB de reglementaire vereisten evenwel aanscherpen om macroprudentiële redenen, met behulp van de instrumenten waarin de Europese teksten voorzien, maar mag zij deze vereisten niet versoepelen.

Om een zekere samenhang in de respectieve bevoegdheden te bewaren en om te garanderen dat het macroprudentieel beleid gecoördineerd wordt uitgevoerd op het niveau van het GTM, werden binnen de ECB structuren opgezet die alle nationale centrale banken of nationale

toezichthouders en de ECB bijeenbrengen. Deze structuren zijn afgestemd op die welke op het niveau van het GTM zijn ingesteld, om het macroprudentieel beleid in België enigszins te harmoniseren en om de optimale ontwikkeling ervan te waarborgen⁽¹⁾.

4.3 Tenuitvoerlegging van het macroprudentieel beleid in België

In 2014 is het Directiecomité van de Bank twee keer bijeengekomen in het kader van haar nieuwe macroprudentiële opdracht, namelijk op 14 mei en 7 oktober. Deze vergaderingen, waarop de Bank officieel optreedt als macroprudentiële autoriteit, worden telkens voorafgegaan door voorbereidende vergaderingen en coördinatievergaderingen met de verschillende diensten van de Bank die nauw betrokken zijn bij de opvolging van de ontwikkelingen op de markten en binnen de financiële instellingen. Tijdens deze besprekingen gaat de aandacht in de eerste plaats uit naar de grote risico's die de financiële stabiliteit kunnen aantasten. Daarnaast is de Bank ook overgegaan tot de geleidelijke invoering van een conceptueel kader voor de selectie, kalibratie en beoordeling van de macroprudentiële instrumenten. Kader 3 bevat de hoofdlijnen van dit nieuwe referentiekader.

Tijdens haar eerste vergadering van 14 mei heeft de Bank twee macroprudentiële maatregelen bevestigd. Gelet op de recente stijging van de vastgoedprijzen en de economische onzekerheid, die de toekomstige terugbetalingscapaciteit van de kredietnemers zouden kunnen aantasten, heeft de Bank besloten de verhoging met 5 procentpunten van de risicogewichten van hypothecaire leningen te behouden. Het niveau van deze coëfficiënten was immers aanzienlijk lager dan in de meeste buurlanden, aangezien er zich in de laatste decennia geen significante vastgoedcrisis heeft voorgedaan in België⁽²⁾. De Bank maakte hiervoor gebruik van artikel 458 van de CRR⁽³⁾, waarvoor zij de toestemming had verkregen van de Europese autoriteiten. Discussies over de noodzaak van de invoering van structurele hervormingen in de banksector hebben de Bank er bovendien toe genoopt voor tradingactiviteiten boven een bepaalde drempel een extra kapitaalheffing op te leggen. Dit extra kapitaal zal in het kader van de tweede pijler worden toegepast als een macroprudentiële maatregel, conform de artikelen 103 en 104 van de Europese richtlijn CRD IV, die via artikel 154 van de bankwet werden omgezet.

Naast deze maatregelen is de Bank nauwgezet toezicht blijven houden op de ontwikkeling van de risico's voor de financiële stabiliteit in België. Zoals vermeld in hoofdstuk 3, paragraaf 3.4 van het deel 'Economische

en financiële ontwikkelingen' van het Verslag, heeft de Bank in het bijzonder aandacht besteed aan de impact van de sombere economische omgeving op de financiële positie van de banken en de verzekeringsondernemingen. Gezien de voortdurende druk op de winstgevendheid van de financiële instellingen, heeft de Bank - in het kader van haar persbericht dat zij na haar tweede vergadering van 7 oktober 2014 heeft verspreid - de financiële instellingen aangemoedigd hun herstructureringsproces voort te zetten en verder te streven naar efficiëntieverbeteringen. De banken en de verzekeringsondernemingen moeten hun solvabiliteitspositie blijven verbeteren en de uitkering van winst aan hun cliënten en de dividenduitkeringen aan hun aandeelhouders beperken indien dit nodig blijkt om hun activiteiten op de lange termijn te ondersteunen. De Bank verwacht ook dat de verzekeringsondernemingen de realisatie van meerwaarden zorgvuldig overwegen. Bovendien is de Bank van oordeel dat de maximale gewaarborgde rentevoet voor nieuwe groeps- en individuele verzekeringsovereenkomsten verlaagd moet worden, om de marktomstandigheden beter te weerspiegelen.

Tot slot is ook bijzondere aandacht uitgegaan naar de ontwikkelingen op de markt voor commercieel vastgoed en het toenemende belang ervan, in de voorbije jaren, in de portefeuille van de Belgische financiële instellingen. In dit verband wordt van de banken en de verzekeringsondernemingen verlangd dat ze de volledigheid en de juistheid van de gegevens over commercieel vastgoed verbeteren en de waarde van hun onderpand regelmatig laten beoordelen door derden, om te garanderen dat deze activa correct en voorzichtig gewaardeerd worden op hun balans.

(1) Collin M., Druant M. en S. Ferrari (2014), 'Macroprudential policy in the banking sector: framework and instruments', Financial Stability Review, National Bank of Belgium, 85-97.

(2) 'The Belgian mortgage market: recent developments and prudential measures', Financial Stability Review, National Bank of Belgium, 113-122.

(3) Artikel 458 van de CRR biedt extra flexibiliteit aan de bevoegde nationale autoriteiten wanneer er zich systeemrisico's voordoen en de macroprudentiële instrumenten waarin de CRD expliciet voorzien, niet passend of ontoereikend zijn. Deze extra flexibiliteit wordt evenwel streng gereguleerd door de verschillende internationale instellingen, die daarbij gebruik maken van betrekkelijk zware en dwingende procedures voor de kennisgeving aan de bevoegde Europese instellingen (EBA, EC, ESRB).

5. Sectoroverschrijdend toezichtskader

5.1 Bestrijding witwassen van geld

Wederzijdse evaluatie van België door de Financial Action Task Force

De Belgische autoriteiten die bevoegd zijn inzake de bestrijding van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme en de proliferatie van massavernietigingswapens (WW/FT), hebben tijdens de eerste maanden van 2014 de in 2013 ingezette werkzaamheden ter voorbereiding van de vierde wederzijdse evaluatie van België door de Financial Action Task Force (FATF) voortgezet⁽¹⁾. In haar hoedanigheid van toezichthouder heeft de Bank bijgedragen aan deze belangrijke inspanning. Deze werkzaamheden werden uitgevoerd in overeenstemming met de nieuwe Methodologie voor wederzijdse evaluatie⁽²⁾ die het verlengstuk vormt van de 40 nieuwe Aanbevelingen die in februari 2012 werden goedgekeurd door de FATF⁽³⁾.

In het verlengde van de overdracht aan het evaluatieteam, eind 2013, van de vereiste informatie voor de evaluatie van de technische conformiteit van de geldende bepalingen met het geheel van de vereisten vervat in de normen van de FATF, hebben de Belgische autoriteiten het informatiedossier in januari 2014 opgesteld en bezorgd aan de beoordelaars met het oog op de evaluatie van de efficiëntie van de ingevoerde WW/FT-mechanismen. Deze autoriteiten werden tevens uitgenodigd om een zeer omvangrijk aantal aanvullende vragen te beantwoorden die door de beoordelaars werden gesteld om hun inzicht in deze mechanismen te vervolmaken.

Na kennis te hebben genomen van dit grote volume aan informatie, hebben de beoordelaars van de FATF meer dan twee weken uitgetrokken voor een bezoek ter plaatse in België. De uitvoerige gesprekken met de diverse betrokken Belgische autoriteiten en met de vertegenwoordigers

van de financiële instellingen en van de niet-financiële ondernemingen en beroepen die onderworpen zijn aan de verplichtingen inzake WW/FT, hebben de beoordelaars in staat gesteld om hun analyses te verrijken en te verduidelijken. Deze ontmoetingen werden georganiseerd op basis van een kadernota die de belangrijkste risico's identificeert waaraan het land het hoofd moet bieden, alsook de belangrijkste vragen die de vooraf bezorgde informatie deed rijzen.

In het verlengde van dit bezoek ter plaatse werden de contacten tussen de beoordelaars en de Belgische autoriteiten intensief voortgezet tijdens de hele tweede helft van 2014, met een dialoog die beoogde het ontwerpverslag van de wederzijdse evaluatie van België te verfijnen. Dit verslag zal voornamelijk beoogen het efficiëntieniveau van WW/FT in België te bepalen op basis van de evaluatie van de technische conformiteit van het wettelijk en reglementair kader dat er een noodzakelijke voorwaarde voor vormt.

In dit opzicht dient te worden benadrukt dat, teneinde herhaalde wijzigingen aan het wettelijk en reglementair kader over een beperkte periode te vermijden, de Belgische autoriteiten hebben besloten dit kader niet onmiddellijk aan te passen aan de nieuwe standaarden van 2012 van de FATF, maar de nodige wijzigingen hiertoe te introduceren aan de hand van de omzetting van de vierde Europese richtlijn⁽⁴⁾ die momenteel wordt uitgewerkt. Aangezien België behoorde tot de eerste vier landen die werden beoordeeld aan de hand van de

(1) Cf. NBB, Verslag 2013, Prudentiële regelgeving en prudentieel toezicht, Kader 3.

(2) FATF, 'Methodology for assessing technical compliance with the FATF Recommendations and the Effectiveness of AML/CFT systems', February 2013.

(3) FATF, 'International standards on combating money laundering and the financing of terrorism and proliferation – the FATF Recommendations', February 2012.

(4) Voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld en de financiering van terrorisme, COM(2013)0045 – C7-0032/2013 – 2013/0025(COD).

nieuwe internationale standaarden, impliceerde deze keuze dat het Belgisch wettelijk en reglementair kader op het ogenblik van de evaluatie nog niet volledig rekening hield met de vernieuwingen die in deze standaarden werden geïntroduceerd. Deze keuze zal logischerwijze tot uiting komen in een lager niveau van technische conformiteit dan ten tijde van de vorige evaluatie van België in 2005. De meeste van de opmerkingen die het vierde evaluatieverslag in dit opzicht zal formuleren, zullen evenwel slechts een tijdelijke reikwijdte hebben, tot op het ogenblik van de omzetting van de vierde richtlijn in Belgische wetgeving.

Bij de evaluatie van het efficiëntieniveau van de WW/FT-mechanismen die in België concreet ten uitvoer worden gelegd, zal een onderscheid worden gemaakt tussen de verschillende samenstellende componenten ervan, onder meer de tenuitvoerlegging van de preventieve maatregelen door de financiële instellingen en niet-financiële beroepen die onderworpen zijn aan de verplichtingen inzake WW/FT, en het toezicht op deze maatregelen door de bevoegde autoriteiten. Ze zal tevens de specifieke en gedetailleerde aanbevelingen bevatten die de FATF aan België zal richten teneinde het land nog beter te beschermen tegen deze schadelijke fenomenen. Voor wat betreft het toezicht op de financiële instellingen die onder de bevoegdheden van de Bank vallen, valt te verwachten dat de FATF een verdieping zal aanbevelen van de risico-gebaseerde benadering die ze hanteert, en een sterkere nadruk, binnen deze benadering, op de specifieke risico's inzake witwassen van geld en financiering van terrorisme, een intensivering van de controles ter plaatse, en een minder beperkt gebruik van administratieve sancties wanneer ernstige tekortkomingen worden vastgesteld. Om deze doelstellingen te kunnen bereiken, zal waarschijnlijk een gevoelige versterking worden aanbevolen van de middelen die worden aangewend voor al deze taken.

Het evaluatieverslag zal worden besproken tijdens de plenaire vergadering van de FATF van februari 2015. Het zal vervolgens worden openbaar gemaakt en gepubliceerd op de internetsite van de FATF, die nadien een passende opvolging zal verzekeren van de effectieve toepassing van de specifieke aanbevelingen die aan België werden gericht.

De periodieke vragenlijst voor financiële instellingen onder toezicht van de Bank

In de loop van de maanden januari en februari 2014 hebben de financiële instellingen die vallen onder de toezichtsbevoegdheden van de Bank, voor het eerst geantwoord op de periodieke vragenlijst over de

bestrijding van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme die door de Bank werd uitgewerkt. Deze vragenlijst beoogt de informatie te systematiseren en te uniformiseren met betrekking tot de naleving door elke financiële instelling van de wettelijke en reglementaire verplichtingen inzake bestrijding waarop de Bank haar beoordeling van de kwetsbaarheid van elke financiële instelling voor de risico's van witwassen van geld en financiering van terrorisme baseert. Deze beoordeling vormt immers een essentieel onderdeel van de risico-gebaseerde benadering waarop het toezicht steunt.

Teneinde te beschikken over informatie van dezelfde kwaliteit met betrekking tot de betalingsinstellingen en de instellingen voor elektronisch geld waaraan een vergunning is verleend in andere lidstaten van de Europese Economische Ruimte en die hun activiteiten in België uitoefenen via agenten of distributeurs, werd ook het toepassingsgebied van de periodieke vragenlijst begin 2014 uitgebreid tot de centrale contactpunten inzake WW/FT die deze instellingen moeten aanwijzen in België. De instellingen die er beschikken over belangrijke netwerken van agenten of distributeurs, of die er omvangrijke activiteiten uitoefenen, worden voortaan verzocht de volledige vragenlijst in te vullen, net als de instellingen naar Belgisch recht. Daarentegen werd, rekening houdend met het proportionaliteitsbeginsel, een verkorte versie van de vragenlijst uitgewerkt ten behoeve van de instellingen die in België beschikken over kleinere netwerken van agenten of distributeurs, of die er beperktere activiteiten uitoefenen.

Op grond van de analyse van de antwoorden op de vragenlijst die door de financiële instellingen voor het eerst in 2014 werden geleverd, en om de relevantie en het nut van de vragenlijst ten behoeve van het toezicht nog te vergroten, heeft de Bank de lijst bovendien bijgewerkt tijdens de tweede helft van 2014. Zo heeft ze in september 2014 de vragenlijst verspreid⁽¹⁾ waarop de financiële instellingen moeten antwoorden in januari en februari 2015 op basis van hun situatie op 31 december 2014. De ervaring had immers uitgewezen dat bepaalde vragen moesten worden verfijnd, en dat het wenselijk was om een aanvullend hoofdstuk aan de vragenlijst toe te voegen om tevens de verplichtingen inzake elektronische geldovermakingen te behandelen. Bovendien werd een Engelstalige versie van de vragenlijst ter beschikking gesteld van de financiële instellingen.

(1) Via de circulaires NBB_2014_11 van 22 oktober 2014 en NBB_2014_12 van 22 oktober 2014.

De gemeenschappelijke circulaire NBB-FSMA over de recente ontwikkelingen op het vlak van witwaspreventie

In 2012 werden bij bepaalde verrichtingen in goud en edele metalen en bij grote kapitaalbewegingen belangrijke witwasrisico's aan het licht gebracht door de Cel voor Financiële Informatieverwerking. Aangezien de financiële instellingen die vallen onder de toezichtsbevoegdheden van zowel de Bank als de FSMA, blootstaan aan deze risico's, zijn de twee autoriteiten overeengekomen om aan al deze instellingen een gemeenschappelijke circulaire⁽¹⁾ ter zake op te sturen. Deze circulaire vestigt de aandacht op de nieuwe wettelijke beperkingen voor betalingen in contanten ingevoerd door de antiwitwaswet van 11 januari 1993, en herinnert aan de aanbevelingen met betrekking tot de belangrijke bewegingen in contanten zoals reeds opgenomen in circulaire CBFA_2010_09 van 6 april 2010. De twee autoriteiten herhalen dat ze van oordeel zijn dat, in het algemeen, de risico's verbonden aan de verrichtingen en zakenrelaties die belangrijke bewegingen in contanten impliceren, de toepassing vereisen van verscherpte klantenonderzoekmaatregelen, ongeacht de activiteitssector van de cliënt.

Deze gemeenschappelijke circulaire vestigt tevens de aandacht van de financiële instellingen op de wettelijke uitbreiding van de onderliggende misdrijven van witwassen van geld op het vlak van fiscale fraude, en op de publicatie van het koninklijk besluit dat de lijst opstelt van de derde landen met een antiwitwaswetgeving equivalent aan de Europese wetgeving en de lijst van de Europese publieke autoriteiten en instellingen die geacht kunnen worden een laag risico in te houden⁽²⁾.

5.2 Erkenningscampagne revisoren

Inleiding

Tijdens het verslagjaar organiseerde de Bank twee erkenningscampagnes voor revisoren die revisorale mandaten wensen uit te oefenen, respectievelijk bij verzekeringsondernemingen (in februari 2014) en bij andere financiële ondernemingen⁽³⁾ (in oktober 2014). Het organiseren van deze erkenningscampagnes moet gezien worden in het kader van het bijzonder belang dat de wetgever hecht aan de medewerking die de revisoren verlenen aan het prudentieel toezicht op de financiële en verzekeringsondernemingen.

In België is elke grote⁽⁴⁾ onderneming verplicht een commissaris te benoemen. Deze commissaris heeft als

belangrijkste taak de door de onderneming opgestelde jaarrekening te controleren. Hij moet in het bijzonder nagaan of laatstgenoemde een getrouw beeld geeft van het vermogen, de financiële positie en het resultaat van de onderneming.

Omwille van het maatschappelijke belang van financiële en verzekeringsondernemingen in het financiële landschap, heeft de wetgever de controlefunctie van de commissaris bij deze instellingen nog verder willen versterken ten opzichte van niet-financiële ondernemingen. Dit heeft hij vooreerst gedaan door te bepalen dat niet elke bedrijfsrevisor kan worden aangesteld als commissaris van een financiële of verzekeringsonderneming. Voor deze instellingen geldt immers dat de opdracht van commissaris enkel mag worden toevertrouwd aan revisoren die daartoe erkend zijn door de Bank. Vervolgens heeft de wetgever ook bepaald dat de erkende revisoren die als commissaris zijn aangesteld bij een financiële of verzekeringsonderneming, op hun eigen en uitsluitende verantwoordelijkheid hun medewerking moeten verlenen aan het prudentieel toezicht dat door de Bank wordt uitgeoefend. Deze verplichting houdt in dat zij, bovenop hun vennootschapsrechtelijke taken, enkele specifieke taken dienen uit te voeren in het kader van het toezicht dat door de Bank wordt uitgeoefend op deze instellingen.

Systeem van erkende revisoren: voorwaarden

De erkenningen voor enerzijds, financiële ondernemingen, en anderzijds, verzekeringsondernemingen, worden apart toegekend. Een revisor die erkend is om revisorale mandaten uit te oefenen bij financiële ondernemingen kan dus niet worden aangesteld als commissaris bij een verzekeringsonderneming, tenzij deze revisor hiervoor eveneens is erkend door de Bank.

Om deze erkenning(en) te verkrijgen dient elke revisor deel te nemen aan een examen dat door de Bank wordt uitgeschreven in het kader van een erkenningscampagne. De organisatie en het verloop van een dergelijke campagne wordt, net als de voorwaarden waaraan de revisoren moeten voldoen om de erkenning te verkrijgen, beschreven in het nieuwe erkenningsreglement van de

(1) Circulaire NBB_2013_16 / FSMA_2013_20 van 18 december 2013 over de recente ontwikkelingen op het vlak van witwaspreventie.

(2) Koninklijk besluit van 19 juli 2013 tot vastlegging van de lijst van derde equivalente landen en van de lijst van Europese publieke overheden of instellingen respectievelijk bedoeld in artikel 37, § 2, eerste lid, 2° en 5°, van de wet van 11 januari 1993 tot voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld en de financiering van terrorisme, Belgisch Staatsblad van 25 juli 2013.

(3) Dit zijn: kredietinstellingen, beleggingsondernemingen, financiële holdings, gemengde financiële holdings, vereffeningsinstellingen, instellingen voor elektronisch geld en betalingsinstellingen.

(4) Zie de criteria in artikel 15 van het Wetboek van Vennootschappen.

Bank van 21 december 2012⁽¹⁾, dat het oude erkenningsreglement van de Commissie voor het Bank-, Financier- en Assurantiewezen (CBFA) vervangt.

De Bank neemt het initiatief voor de organisatie van een erkenningscampagne door een oproep voor kandidaten te publiceren in het Belgisch Staatsblad. De revisoren die zich kandidaat willen stellen, moeten binnen een bepaalde termijn een gemotiveerde kandidaatstelling en een dossier indienen bij de Bank. Vervolgens kan de Bank een schriftelijk en/of mondeling examen organiseren om na te gaan of de revisoren voldoen aan de voorwaarden om te worden erkend. Deze voorwaarden zijn onder andere⁽²⁾:

- Ingeschreven zijn als natuurlijke persoon bij het Instituut voor Bedrijfsrevisoren.
- Gedurende minstens vijf jaar een relevante beroepsactiviteit hebben uitgeoefend en daarbij een voldoende ruime ervaring hebben opgedaan, inzonderheid met betrekking tot de planning, de organisatie en de uitvoering van controleopdrachten bij vennootschappen.
- Beschikken over, enerzijds, een grondige kennis van de aard en de techniek van de verrichtingen die specifiek zijn voor financiële en verzekeringsondernemingen, en anderzijds, een grondige kennis van de openbare controleregeling.
- Beschikken over een passende organisatie om mandaten bij financiële en verzekeringsondernemingen te kunnen uitoefenen.

Wanneer een revisor slaagt voor het examen en hij de erkenning verkrijgt, wordt hij opgenomen in de lijst van door de Bank erkende revisoren. Deze lijst kan worden geraadpleegd op de website van de Bank⁽³⁾. Een erkend revisor wordt ingeschreven voor een periode van zes jaar, gedurende dewelke hij steeds moet blijven voldoen aan de erkenningsvoorwaarden. Vóór het verstrijken van deze periode van zes jaar kan de revisor bij de Bank een verzoek tot hernieuwing van de erkenning indienen voor een nieuwe periode van zes jaar. De Bank kan dit verzoek inwilligen of, op gemotiveerde gronden, afwijzen. Er staat geen limiet op het aantal keer dat de erkenning kan worden hernieuwd.

Daarnaast kan de Bank de erkenning te allen tijde herroepen indien de erkend revisor bijvoorbeeld niet langer voldoet aan bepaalde erkenningsvoorwaarden, indien hij niet langer in staat is om zijn functie uit te oefenen of indien hij zijn verplichtingen ten aanzien van de Bank niet met de nodige bekwaamheid en toewijding nakomt. Ten slotte vervalt de erkenning ook van rechtswege in bepaalde omstandigheden. Dit is bijvoorbeeld het geval als de erkende revisor drie jaar lang geen revisorale mandaten heeft uitgeoefend bij een onderneming onder prudentieel toezicht.

Bijzondere taken en verplichtingen van de erkende revisor

De erkende revisoren die bij een financiële of verzekeringsonderneming als commissaris zijn aangesteld, moeten, naast hun gewone taken die in het Wetboek van Vennootschappen worden beschreven, enkele bijzondere taken uitvoeren in het kader van hun opdracht om hun medewerking te verlenen aan het prudentieel toezicht dat wordt uitgeoefend door de Bank. Deze bijzondere taken worden beschreven in de controlewetten, en worden nader gepreciseerd in een door de Bank gepubliceerde circulaire⁽⁴⁾.

De opdracht van de erkende commissarissen kan opgedeeld worden in twee categorieën:

- Zich periodiek (zesmaandelijks) uitspreken over het 'juist en volledig' karakter van het geheel van de prudentiële en financiële periodieke staten die de instellingen dienen over te maken.
- De internecontrolemaatregelen van de instellingen beoordelen, daarin begrepen de maatregelen die de instellingen hebben getroffen om tegemoet te komen aan vastgestelde tekortkomingen.

Bovendien kan de Bank de erkende commissarissen verzoeken om een bijzonder verslag uit te brengen over de organisatie, de werkzaamheden en de financiële structuur van de instelling waar zij commissaris zijn.

Ten slotte hebben de erkende revisoren ook een zogenaamde signaalverplichting. Dit houdt in dat zij, op eigen initiatief, verslag uitbrengen bij de Bank zodra zij in het kader van de uitoefening van hun mandaat bij een financiële of verzekeringsonderneming kennis krijgen van:

- Beslissingen, feiten of ontwikkelingen die de positie van de instelling financieel of op het vlak van haar administratieve en boekhoudkundige organisatie of van haar interne controle, op betekenisvolle wijze kunnen beïnvloeden.
- Beslissingen of feiten die kunnen wijzen op een overtreding van het Wetboek van Vennootschappen, de statuten, de wet of andere relevante regelgeving.
- Andere beslissingen of feiten die kunnen leiden tot een weigering van de certificering van de jaarrekening of tot het formuleren van een voorbehoud.

(1) Reglement van de Nationale Bank van 21 december 2012 betreffende de erkenning van revisoren en revisorenvennootschappen, goedgekeurd bij ministerieel besluit van 28 juni 2013, Belgisch Staatsblad van 9 juli 2013.

(2) Voor een volledig overzicht van de voorwaarden: zie de artikelen 2 en 3 van het erkenningsreglement van de Bank van 21 december 2012.

(3) Voor financiële ondernemingen: http://www.nbb.be/pub/cp/domains/ki/iv/rev_li.htm?l=nl&id=er; voor verzekeringsondernemingen: http://www.nbb.be/pub/cp/domains/vo/iv/comm_li.htm?l=nl&id=cr.

(4) Circulaire NBB_2012_16 van 21 december 2012 betreffende de medewerkingsopdracht van de erkende commissarissen.

B. Prudentieel toezicht

Inleiding

De keuze van de prioriteiten voor het prudentieel toezicht in 2014 en 2015 werd in belangrijke mate bepaald door twee factoren. Vooreerst had de verdere uitbouw van het nieuwe toezichtskader, zoals besproken in hoofdstuk A, verrijkende gevolgen voor de implementatie van het toezicht. Zo werd de organisatie van het prudentieel toezicht aangepast, in het bijzonder als gevolg van de overgang naar het GTM. Daarnaast had de uitvoering van de diverse nieuwe regelgevende bepalingen een invloed op de wijze waarop de financiële risico's werden opgevolgd en de toezichtsprocessen werden georganiseerd.

Een tweede factor die van doorslaggevend belang was bij het bepalen van de prioriteiten inzake financiële risico's en toezichtsprocessen, was de ongunstige macro-economische omgeving, zoals uitgebreid besproken in het deel 'Economische en financiële ontwikkelingen' van het Verslag. Specifiek vermeldenswaard wegens hun impact op de financiële sector, zijn de trage economische groei en de aanhoudende lagerenteomgeving. Deze twee factoren zetten het rente-inkomen van de sector onder druk, met

alle gevolgen van dien voor de winstgevendheid. Daarnaast kunnen zij een doorgedreven zoektocht naar activa met een hoger rendement op gang brengen, wat gepaard gaat met een meer risicovol gedrag (search for yield).

Tegen deze achtergrond besteedde de Bank bijzondere aandacht aan de analyse van de bedrijfsmodellen en aan de drijfveren voor de winstgevendheid van de banken, verzekeringsondernemingen en financiëlemarktinfrastructuur, teneinde te beoordelen of ze goed gewapend zijn om het hoofd te bieden aan de uitdagingen die voortvloeien uit de omgevingsfactoren, alsook om te voldoen aan de nieuwe of toekomstige strengere regelgevingsvereisten. In dit hoofdstuk worden de prioritaire risico's per sector geanalyseerd, waarna een bespreking volgt van de belangrijkste aspecten van het operationeel toezicht, telkens uitgaand van de cartografie en tegen de achtergrond van de kostenbesparing in de financiële sector. Tot slot komt het sectoroverschrijdende cyberrisico aan bod, in de context van de toenemende digitalisering en het belang van de opgeslagen gegevens en de betrokken bedragen.

1. Overzicht prioriteiten Annual Risk Review 2014 en 2015

Zoals toegelicht in het Verslag van 2012 en 2013, maakt de Bank gebruik van een managementcyclus voor het prudentieel toezicht, om een duidelijkere aansturing door het Directiecomité van de prudentiële prioriteiten en acties mogelijk te maken. Hierbij wordt uitgegaan van een analyse van de risico's op middellange (een masterplan met een horizon van 3 tot 5 jaar) en korte (jaarlijkse risk review) termijn. Deze prioriteiten hebben betrekking op de drie financiële sectoren, namelijk de banken, de verzekeringsondernemingen en de marktinfrastructuren. Bovendien omvatten ze zowel de financiële risico's als de prioriteiten van meer kwalitatieve aard, zoals de toezichtsmethodes of -organisatie.

Ter uitvoering van het masterplan 2012-2015 werd tijdens het verslagjaar werk gemaakt van de prioriteiten die vooropgesteld werden in de risk review 2014 en werd de risk review 2015 opgesteld, die de prudentiële prioriteiten tot einde 2015 vastlegt. Door de verschillende hervormingen die tijdens de voorbije jaren werden doorgevoerd op het vlak van regelgeving en architectuur van het financiële toezicht, worden deze prioriteiten meer en meer beïnvloed door ontwikkelingen op Europees en internationaal vlak. De prioriteiten vermeld in de risk review vormen de leidraad voor de opmaak van de actieplannen van elke toezichtsdienst. Het gehele proces laat echter genoeg ruimte voor bijstellingen, die noodzakelijk kunnen zijn als gevolg van nieuwe ontwikkelingen of risico's die zich voordoen in de verschillende sectoren en die op nationaal of Europees vlak gedetecteerd worden aan de hand van passende instrumenten.

Op middellange termijn zal de klemtoon komen te liggen op de verdere implementatie van de twee grote raamwerken, namelijk CRD IV/CRR en Solvabiliteit II, waarbij

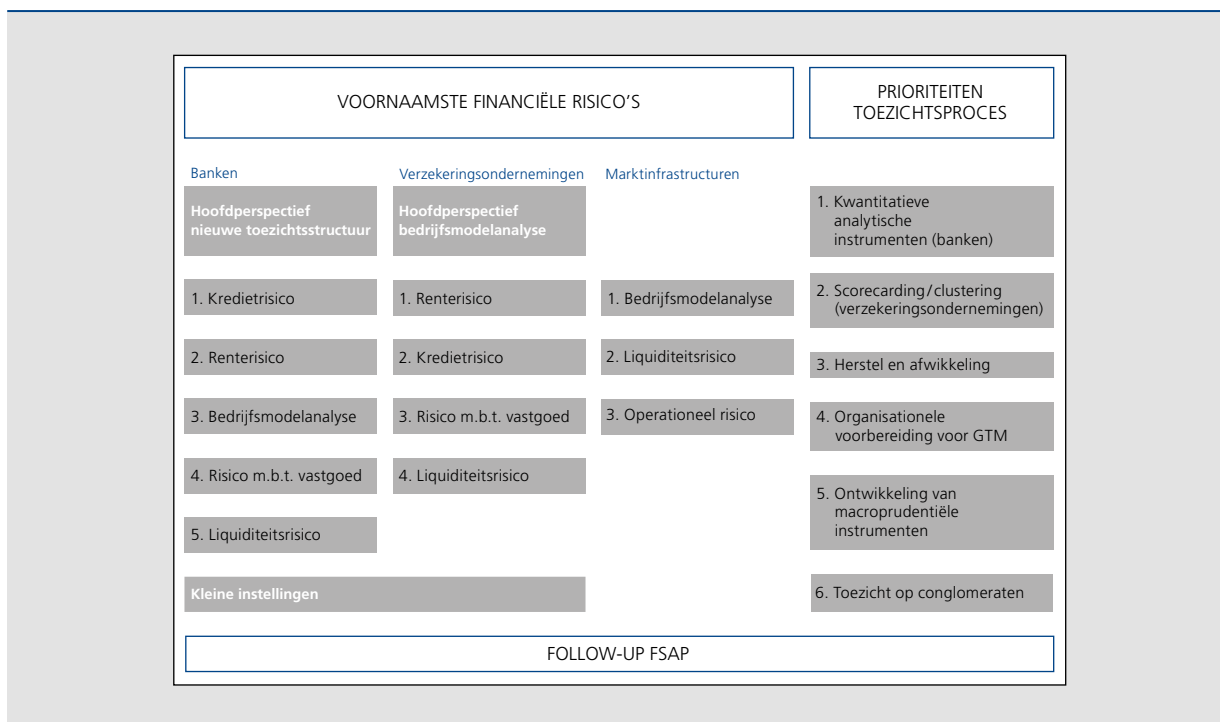
gestreefd wordt naar een diepgaande en intensieve toepassing van de nieuwe regelgeving.

1.1 Risk review 2014

De prioriteiten van het verslagjaar, in detail besproken in de verschillende paragrafen van hoofdstuk B, zijn voornamelijk gebaseerd op de in 2013 aangevatte werkzaamheden, ook al werden de volgorde en de intensiteit gewijzigd om rekening te houden met de macro-economische context, maar vooral met de hervormingen van de architectuur van het toezicht op de banksector, alsook met de nieuwe regelgevende hervormingen op het vlak van de verzekeringen en de marktinfrastructuren.

Wat de financiële risico's betreft, hebben de voorbereiding op het GTM en in het bijzonder de alomvattende beoordeling (CA) tijdens het verslagjaar een sterke weerslag gehad op de werkzaamheden met betrekking tot de Belgische banken die sinds 4 november 2014 rechtstreeks onder het toezicht van de ECB vallen (cf. hoofdstuk A, paragraaf 1.2). Tegen deze achtergrond werden de analyses van het kredietrisico reeds eind 2013 als prioritair beschouwd voor het jaar 2014. Met betrekking tot de verzekeringen vormde het renterisico het belangrijkste aandachtspunt, rekening houdend met de hardnekkigheid van het zeer lage renteniveau.

Behalve deze prioritaire domeinen heeft de Bank tevens het onderzoek verdiept naar het bedrijfsmodel en de duurzaamheid ervan voor de drie grote financiële sectoren tegen de achtergrond van het ongunstige macro-economische klimaat en in het licht van het herstructureringsproces dat door talrijke Belgische financiële instellingen

Bron: NBB.

op gang werd gebracht in de nasleep van de financiële crisis. Deze analyses maken het voor de Bank – ondanks de uiteenlopende vooruitgang – mogelijk om een beter inzicht te verwerven in bepaalde kwetsbaarheden van de individuele instellingen, maar tevens om de uitdagingen van de verschillende sectoren beter te begrijpen.

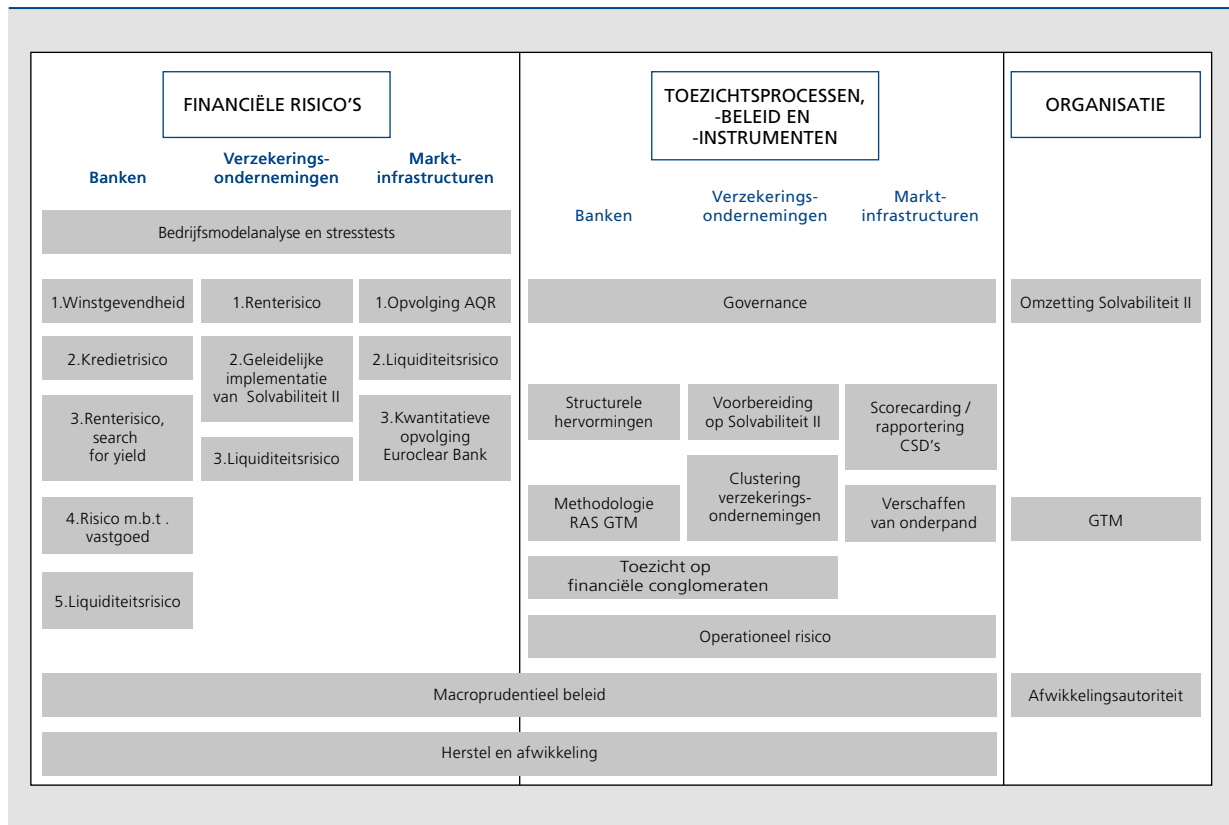
De liquiditeitspositie van de financiële instellingen vormde een laatste aandachtspunt met betrekking tot de financiële risico's. Het toezicht was toegespitst op het continu opvolgen van de liquiditeitspositie op basis van transversale analyses en op de invoering van de in Bazel III opgenomen geharmoniseerde liquiditeitsnormen.

Wat de toezichtsprocessen betreft, werd langs bankzijde het vernieuwde analyse-instrument, dat gebaseerd is op de nieuwe CRD IV/CRR-rapportering, in gebruik genomen. Langs verzekeringszijde werd het scorecardinginstrument ontwikkeld, om tot een meer risicogebaseerd toezicht te komen. Er werd aangevangen met de opstelling van herstelplannen voor nationaal systeemrelevante kredietinstellingen en langs verzekeringszijde werd hiervoor een pilootproject opgestart. Er werd heel wat aandacht besteed aan de organisatorische voorbereiding voor het GTM in de Bank, zoals in detail beschreven in hoofdstuk B, paragraaf 2.2 en in het Ondernemingsverslag 2014.

Na de publicatie van de bankwet zijn de werkzaamheden van het Directiecomité van de Bank in haar hoedanigheid van macroprudentiële toezichthouder officieel van start gegaan. De bankwet heeft het kader voor conglomeratentoezicht aangepast en in het verslagjaar werden voorbereidingen getroffen om dit verder te operationaliseren, rekening houdend met het feit dat de ECB sinds 4 november bevoegd is voor het uitoefenen van het conglomeratentoezicht voor kredietinstellingen die onder haar rechtstreeks toezicht staan. Voor KBC werd de vrijstelling van conglomeratentoezicht opgeheven. De AXA-verzekeringsgroep herstructureerde haar activiteiten in België: zowel de bank- als de verzekeringspijler worden nu rechtstreeks gecontroleerd door de Franse moederonderneming. Daardoor kan de Belgische subgroep niet langer als een financieel conglomeraat worden gekwalificeerd. Door deze wijzigingen kent de Belgische financiële sector nog drie financiële conglomeraten waarin de banksector dominant is (KBC, Argenta & Belfius).

1.2 Risk review 2015

Over het algemeen zullen de in 2014 aangevatte werkzaamheden worden voortgezet in 2015. De prioriteitenlijst werd niet grondig gewijzigd maar wel verfijnd

Bron: NBB.

zodat de verschillende werkzaamheden beter kunnen worden opgevolgd en gestroomlijnd. In deze lijst werden ook een aantal bijstellingen van de risk review 2014 opgenomen; de noodzaak hiervoor was naar aanleiding van een tussentijdse evaluatie aan het licht gekomen. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen prioriteiten die eerder te maken hebben met financiële risico's, prioriteiten die voornamelijk passen onder de noemer 'toezichtsprocessen, -beleid en -instrumenten' en ten slotte prioriteiten die veeleer met de organisatie van het prudentieel toezicht te maken hebben. De verschillende prioriteiten vertonen vele onderlinge verbanden en de intensiteit van het toezicht voor bancaire thema's zal in grote mate afhangen van het GTM. Daarom werden de door het GTM uitgevoerde risicoanalyses geïncorporeerd in deze oefening, samen met andere gelijkaardige analyses, met name deze van het Directoraat-Generaal Macroprudentieel Beleid en Financiële Stabiliteit, het ESRB-Secretariaat of de EBA.

Een bijzonder aandachtspunt is eveneens de noodzaak om aan de analyses aan te nemen maatregelen en sancties te verbinden en om het toezicht op zowel kleinere als

grotere instellingen proportioneel en risicogebaseerd uit te bouwen.

Financiële risico's

Wat de financiële risico's betreft, was de geleidelijke verslechtering van het macro-economische klimaat in hoge mate bepalend voor de prioriteiten en hun belang voor het jaar 2015.

Het is tegen deze achtergrond dat de Bank de onderzoekswerkzaamheden met betrekking tot de winstgevendheid van de Belgische financiële ondernemingen in de loop van 2015 actief zal voorzetten, onder meer aan de hand van grondige analyses van de bedrijfsmodellen. Dit onderzoek zal worden aangevuld met specifieke transversale analyses, met name met betrekking tot het kredietrisico, de rente en de search for yield, alhoewel laatstgenoemde momenteel nog geen algemeen waargenomen fenomeen is. De Bank zal tevens haar studies voortzetten met betrekking tot de Belgische vastgoedmarkt, door het onderzoeksgebied uit te breiden tot de

commerciële vastgoedmarkt in het licht van de toenemende blootstelling van de financiële instellingen aan dit type van activa.

Voor de kredietinstellingen die onderworpen zijn aan het toezicht van de ECB, zal de opvolging van de zowel kwantitatieve als kwalitatieve resultaten van de CA in 2015 eveneens als prioritair worden beschouwd.

Wat de banksector betreft, stemmen de door de Bank bepaalde prioriteiten in zeer ruime mate overeen met de prioriteiten die door de ECB werden vastgelegd in het kader van haar strategische planning 2015 voor de banken van het GTM. De verschillen zijn voornamelijk beperkt tot het risico ten aanzien van de opkomende landen en met betrekking tot het onvermogen van de banken om kapitaaltekorten op te vangen. Deze verschillen zijn te verklaren door, enerzijds, de beperktere blootstellingen van de Belgische banken aan deze landen, met name als gevolg van hun terugplooiing op de binnenlandse economie. Anderzijds lijkt het risico met betrekking tot het onvermogen om het hoofd te bieden aan kapitaaltekorten beperkt in België, aangezien de meeste banken geslaagd zijn voor de CA, terwijl die welke niet geslaagd zijn, ofwel een specifieke behandeling hebben genoten – in het licht van hun kenmerken –, ofwel het tekort konden dekken aan de hand van kapitaalverhogingen.

Toezichtsprocessen, -beleid en -instrumenten

Voor de bank- en de verzekeringssector staan respectievelijk de implementatie van de bankwet en de voorbereiding op Solvabiliteit II centraal.

Op grond van de bankwet zal voor de banksector gewerkt worden aan een governancehandboek. De bedoeling is om aan de instellingen een overzicht te bieden van alle bepalingen, door de bestaande regelgevingen op dit gebied met elkaar in verband te brengen en waar nodig circulaires voor dit domein bij te werken of om te vormen tot reglementen. Ook internationale referentiedocumenten (bv. van het Bazels Comité voor Banktoezicht of de EBARichtsnoeren) en toepasselijke technische standaarden zullen via verwijzingen worden opgenomen in dit handboek. Er zal verder werk worden gemaakt van horizontale analyses voor de nieuwe governancebepalingen uit de bankwet, onder meer voor de beperkingen op het cumuleren van verschillende bestuurdersmandaten en het oprichten van gespecialiseerde comités binnen de raad van bestuur.

Om uitvoering te geven aan de structurele hervormingen die in de bankwet zijn opgenomen, moeten een aantal rapporteringen worden ontwikkeld. Voor de

pijler 2-kapitaalbeslissingen van 2014 werd, gelet op de GTM-aanpak ter zake, een overgangsbeleid voor 1 jaar ontwikkeld dat rekening houdt met de geleidelijke invoering van Bazel III en met de CA. Voor 2015 zal, naast het zich eigen maken van de GTM-methodologie, het zwaartepunt liggen op het uitrollen van deze methodologie naar de minder belangrijke kredietinstellingen, teneinde de consistentie binnen de Belgische banksector te behouden. De governance betreft tevens de noodzaak om in het ICAAP rekening te houden met de risico's verbonden aan het niet respecteren van de loyale, billijke en professionele behandeling van klanten door een instelling of door sommige van haar werknemers (conduct risk).

Voor de verzekeringsondernemingen zal de clusteranalyse worden geconcretiseerd. Ter voorbereiding van Solvabiliteit II zal de Bank een beleid ontwikkelen voor de opties en discretionaire bevoegdheden die vervat zijn in deze richtlijn. Tevens zal een beleid worden ontwikkeld voor de wijze waarop dit kaderwerk dient te worden geïmplementeerd voor de kleinste verzekeringsondernemingen. De Bank zal de impact nagaan van Solvabiliteit II op het vennootschappelijk boekhoudregime van Belgische verzekeringsondernemingen en zal ook een nieuw beleid op het vlak van winstdeelname uitwerken dat een combinatie is van enerzijds overeenstemming met Solvabiliteit II en anderzijds een backstop op basis van Belgisch boekhoudrecht. Ten slotte zal het validatieproces voor interne modellen onder de loep worden genomen.

Onder de noemer 'operationeel risico' vallen cyber- en continuïteitsrisico's, het risico van overmatige uitbesteding en het concentratierisico van externe internetdienstverleners. De Bank zal deze thema's proactief analyseren en nagaan hoe bestaande toezichtsinstrumenten vervolledigd kunnen worden of anderszins aangewend kunnen worden om met de snel veranderende risico-omgeving rekening te houden.

Voor het conglomeratstoezicht zal de klemtoon liggen op de harmonisatie van de rapportering die van de drie Belgische financiële conglomeraten wordt gevraagd. Dit moet toelaten om de conglomeratdimensie beter te vertalen in de GTM-toezichtsmethodologie (bijvoorbeeld SREP-analyse), waar deze dimensie voornamelijk de risicoparameters 'governance' en 'bedrijfsmodel' zal beïnvloeden.

Voor de marktinfrastructuur zal de bancaire scorecarding worden aangepast om rekening te kunnen houden met hun specifieke risicoprofiel.

Op het vlak van herstelplannen dienen ten gevolge van de bankwet nog een aantal uitvoeringsmaatregelen te

worden getroffen, onder meer om hun inhoud nader te bepalen, vrijstellingen en vereenvoudigde verplichtingen te omkaderen en 'asset encumbrance'-indicatoren vast te leggen. Ook voor de marktinfrastructuren zullen herstelplannen worden geanalyseerd op grond van de internationale standaarden ter zake.

2. Banken, beleggingsondernemingen en betalingsinstellingen

2.1 Analyse van enkele prioritaire risico's van de Annual Risk Review

Renterisico

In 2013 werd de analyse van het rente-inkomen en van de renterisico's in de banksector als een belangrijke prioriteit aangemerkt voor het toezicht op de Belgische kredietinstellingen. Deze keuze werd ingegeven door de uitzonderlijk lage rente, die de banksector voor bijzondere uitdagingen kan stellen, zoals uitgelegd in hoofdstuk 3, paragraaf 4 van het deel 'Economische en financiële ontwikkelingen' van het Verslag. Tijdens het verslagjaar bleef dit een belangrijk aandachtspunt, aangezien de risicovrije rentevoeten in het eurogebied verder daalden tot historisch lage niveaus als gevolg van de tegenvallende economische groei en de zeer lage inflatie. De prioriteit die in het kader van het toezicht verleend werd aan het renterisico, vertaalde zich in een verscherpte analyse van de recente ontwikkelingen in het rente-inkomen van de banken, en van de drijvende factoren achter deze ontwikkelingen.

Als gevolg van de lagerenteomgeving en de mogelijke impact van een renteomslag, werd tijdens het verslagjaar ook bijzondere aandacht besteed aan een verbetering van de prudentiële rapportering voor renterisico's in het banking book. De prudentiële rapportering en de prudentiële behandeling van dit renterisico zijn beschreven in circulaire PPB-2006-17-CPB, die in de lijn ligt van de Bazelprijncipes (2004)⁽¹⁾ en de CEBS/EBA-richtlijnen

(2006)⁽²⁾ met betrekking tot dit risico. Op basis van een initiële, beperkte rondvraag, werd echter geconstateerd dat er tussen de verschillende instellingen substantiële verschillen bestaan met betrekking tot de onderliggende assumpties en methodologieën die gebruikt worden in deze prudentiële rapportering. Om de vergelijkbaarheid van de gegevens in de prudentiële rapportering en de kwaliteit van de rapportering inzake renterisico te verbeteren, heeft de Bank in het tweede kwartaal een gedetailleerde vragenlijst gestuurd naar 15 kredietinstellingen, met daarin onder meer een aantal opties – die ter evaluatie aan de banken werden voorgelegd – voor de harmonisering van de onderliggende assumpties en methodologieën. Na een eerste overleg tussen de Bank en een werkgroep van Febelfin, heeft de sector een aantal gezamenlijke standpunten opgesteld die, samen met de individuele antwoorden van de banken, werden geanalyseerd en geëvalueerd. Aangezien er met betrekking tot de prudentiële behandeling van het renterisico in het banking book internationale werkzaamheden aan de gang zijn bij het Bazels Comité voor Banktoezicht, de EBA en het GTM, zullen er momenteel geen grote wijzigingen worden aangebracht in de Belgische prudentiële rapportering. Anderzijds zal de afronding van deze werkzaamheden op internationaal vlak nog enige tijd in beslag nemen, zodat een grotere harmonisering van de huidige prudentiële rapportering op korte termijn noodzakelijk blijft. Eventuele verduidelijkingen in circulaire PPB-2006-17-CPB zullen echter geen afbreuk doen aan het principe van de circulaire dat het renterisico in het banking book een pijler 2-risico is, waarvan verwacht wordt dat het intern adequaat wordt beheerd, geëvalueerd en gekapitaliseerd, terwijl de prudentiële rapportering tot doel heeft het renterisico in het banking book te vergelijken tussen de verschillende instellingen en op die manier eventuele kwantitatieve outliers te detecteren. Van de banken wordt

(1) Basel Committee on Banking Supervision (2004), Banking Principles for the Management and Supervision of Interest Rate Risk, juli.

(2) Committee of European Banking Supervisors (2006), Technical aspects of the management of interest rate risk arising from nontrading activities under the supervisory review process, oktober.

dus verwacht dat zij hun renterisicoposities beheren op basis van verschillende mogelijke rentescenario's, met inbegrip van een aanhoudende lagerenteomgeving, en daarbij de impact nagaan op zowel het inkomen van de bank als op de economische waarde van het banking book. De prudentiële rapportering blijft bijgevolg slechts één element dat de toezichthouder hanteert om het renterisico te evalueren in zijn SREP en om een eventuele pijler 2-kapitaaltoeslag te bepalen.

Bedrijfsmodelanalyse

Sinds 2013 maakt de analyse van het bedrijfsmodel (business model analysis, BMA) inherent deel uit van het toezicht op de grootste Belgische banken (Belfius, BNP Paribas Fortis, ING België en KBC). De BMA moet de toezichthouder in staat stellen om in een vroeg stadium de risicoposities en managementacties te identificeren die de financiële positie en levensvatbaarheid van de instelling en de algemene financiële stabiliteit kunnen ondermijnen. De BMA bestaat uit twee grote fases, namelijk (i) de analyse van het huidige bedrijfsmodel van de instelling en van haar huidige levensvatbaarheid en (ii) de analyse van de duurzaamheid van de instelling voor de komende 3 tot 5 jaar.

In 2013 lag de nadruk van de BMA-werkzaamheden op het ontwikkelen, testen en implementeren van de eerste fase van de BMA, namelijk de analyse van de levensvatbaarheid van de Belgische grootbanken. In 2014 werd deze eerste fase voornamelijk gestandaardiseerd en geoperationaliseerd. Zo werd per instelling een kwantitatieve en kwalitatieve rapportering opgezet die de analyses voedt en die minstens op kwartaalbasis dient te gebeuren. Per instelling werd ook gewerkt aan specifieke verbeteringen in de gerapporteerde kwantitatieve en kwalitatieve gegevens. Op basis van deze gegevens werden de effectieve onderliggende economische ontwikkeling en de drijvende krachten achter de winstgeneratie van de individuele banken getoetst aan de door de instelling verstrekte financiële resultaten. De veranderingen in de activiteiten en de vooropgestelde commerciële objectieven worden frequent besproken met de verantwoordelijken voor de verschillende bedrijfsactiviteiten.

Verschillende van de bevindingen die naar voor kwamen uit deze BMA's, hebben geleid tot prudentiële acties en werden opgenomen in de SREP-analyses van 2014. De vaststellingen met betrekking tot het verloop van het netto-interestinkomen en de daaruit voortvloeiende risico's werden geïntegreerd in de analyse van het renterisico en werden verder onderzocht.

Tijdens het vierde kwartaal van 2014 werd tevens gestart met het uitrollen van de BMA-benadering naar andere Belgische banken en werd voor de grootbanken ook de tweede fase van de BMA opgezet, namelijk de analyse van de duurzaamheid of de wijze waarop het bedrijfsmodel kan evolueren ten gevolge van strategische beslissingen van de instelling of wijzigingen in de economische en marktomgeving. In eerste instantie is deze tweede fase toegespitst op een kritische analyse van de strategische, financiële en commerciële actieplannen van de instellingen over de komende 3 tot 5 jaar.

Ook binnen het GTM zal in 2015 prioriteit worden gegeven aan de analyse van bedrijfsmodellen en winstgevendheid (zie hoofdstuk B, paragraaf 1), als essentieel onderdeel van het door het GTM uitgeoefend prudentieel toezicht en van de SREP-analyse. In deze context heeft de Bank haar BMA-benadering en de eruit voortvloeiende prudentiële acties toegelicht aan een werkgroep binnen het GTM. De druk op de bedrijfsmodellen is immers aanzienlijk in de huidige context van lage rente, zwakke economische groei, hoge concurrentiedruk, blijvende impact van risicovolle portefeuilles uit het verleden of managementpraktijken binnen instellingen en reglementaire wijzigingen.

Vastgoedrisico

Wat het kredietrisico betreft, heeft de Bank de voorbije jaren de recente ontwikkelingen in de Belgische hypotheekmarkt uitvoerig geanalyseerd en daarbij ook het risicoprofiel en de kwaliteit van de hypotheekportefeuilles van de kredietinstellingen in kaart gebracht. Dit onderzoek stoelde onder meer op gegevens die werden verzameld bij zestien kredietinstellingen, aan de hand van een ad-hoc-template voor de rapportering van de gegevens over de door de instelling verstrekte en aangehouden Belgische hypotheekleningen.

De analyses van de Bank en van internationale instellingen waaronder de ECB, het ESRB, de OESO en het IMF vestigden de aandacht op de potentiële risico's die verbonden zijn aan de Belgische woning- en hypotheekmarkt. Hoewel de indicatoren van de kredietkwaliteit voor huishoudens tot dusver niet op een verslechtering van de wanbetalingsgraden voor recente vintages van hypothecaire leningen wijzen, zijn er een aantal elementen die in de toekomst voor een toename van de kredietverliezen zouden kunnen zorgen. In dat verband werd in het FSR van 2012⁽¹⁾ de aandacht gevestigd op de bijzonder sterke

(1) Review of the Belgian residential mortgage loan market (2012), Financial Stability Review, National Bank of Belgium, 95-107.

stijging van de woningprijzen en hypothecaire leningen in de voorafgaande tien jaar, de tendens naar langere looptijden en het grote (en stabiele) aandeel van leningsquotiteiten van meer dan 80 % (met inbegrip van quotiteiten van meer dan 100 %) bij nieuwe leningen. Een aanzienlijke groep kredietnemers heeft in die periode de looptijd en de omvang van hun hypothecaire leningen en/of aflossingsverplichtingen opgevoerd tot een peil dat voor de banken een hoger risico op toekomstige kredietverliezen zou kunnen inhouden in vergelijking met vroegere periodes. Bij ongunstigere ontwikkelingen op de Belgische woningmarkt zouden deze risicovollere leningsegmenten in de uitstaande hypotheekleningen voor de banken een bron van hoger-dan-verwachte kredietverliezen kunnen worden. Zoals uitvoerig beschreven in het Verslag van 2013⁽¹⁾ achtte de Bank het daarom gerechtvaardigd een aantal prudentiële maatregelen te treffen om de weerbaarheid van de banken te versterken en het concentratierisico te verminderen.

De eerste maatregel, die in het laatste kwartaal van 2013 werd genomen, was macroprudentieel van aard en voorzag in een forfaitaire verhoging met 5 procentpunten van de risicowegingen die door de banken zelf worden berekend, maar uitsluitend voor banken die hun reglementaire minimumkapitaalvereisten voor Belgische hypotheekleningen berekenen volgens een IRB-model. Die maatregel is in werking getreden via een reglement van de Bank, dat bekrachtigd werd bij koninklijk besluit van 8 december 2013⁽²⁾, en werd verder ten uitvoer gelegd in 2014 op basis van artikel 458 van de CRD IV. Deze opslagfactor is niet van toepassing op banken die gebruik maken van de standaardbenadering om hun kapitaalvereisten voor Belgische hypotheekleningen te berekenen. Als gevolg van de maatregel is het gemiddelde risicogewicht van de IRB-banken effectief gestegen van circa 10 % eind 2012 tot nagenoeg 15 % eind 2013. De relatief bescheiden omvang van de opslagfactor leek passend, gelet op het doorgaans vrij voorzichtige beleid van de Belgische banken ten aanzien van de hypothecaire leningen in het verleden, en het historisch lage percentage van de verliezen op dergelijke leningen. In het licht van het cyclische karakter van deze maatregel, heeft de Bank de marktontwikkelingen tijdens het verslagjaar evenwel op de voet gevolgd om het gepaste niveau van die opslagfactor permanent te beoordelen. Hierbij kwam ze tot de conclusie dat de opslagfactor van 5 % (die overeenstemt met ongeveer € 600 miljoen extra kapitaalbeslag) nog

steeds een adequate, maar noodzakelijke, extra kapitaalbuffer is voor de geïdentificeerde risico's.

De twee overige maatregelen die eind 2013 door de Bank werden goedgekeurd, waren microprudentieel van aard. Eén maatregel voorzag in het opzetten van een horizontale beoordeling van de IRB-modellen op basis van de resultaten van de backtests die door de instellingen moeten worden uitgevoerd, eventueel gevolgd door noodzakelijke aanpassingen in deze risicomodellen. Het doel van deze maatregel was de mogelijke tekortkomingen weg te werken in de risicoparameters die in de IRB-benadering worden gebruikt. In dit verband beoordeelde de Bank de toereikendheid van de kalibratie van modellen voor de kans op wanbetaling en het verlies bij wanbetaling die bij de berekening van het reglementair kapitaal binnen de IRB-benadering worden gebruikt (zie hoofdstuk B, paragraaf 2.2 voor meer details). Aan banken met onbevredigende kalibraties werd gevraagd hun pijler 1-model aan te passen.

De andere microprudentiële maatregel bestond erin zestien kredietinstellingen te verzoeken een zelfbeoordeling uit te voeren van de mate waarin ze voldoen aan de EBA Opinion on Good Practices for Responsible Mortgage Lending en de EBA Opinion on Good Practices for the Treatment of Borrowers in Mortgage Payment Difficulties. Deze zelfbeoordelingen door de banken van de voorzichtigheidsgraad van hun kredietvoorwaarden voor woninghypotheekleningen werden door de Bank geanalyseerd en brachten aan het licht dat de Belgische banken in zeer grote mate voldoen aan de standaarden, mede dankzij de vrij strikte regelgeving ter zake en bijkomende gedragscodes van de sector op het vlak van Belgische hypothecaire leningen.

Naast de opvolging van de drie prudentiële maatregelen die eind 2013 werden genomen, heeft de Bank tijdens het verslagjaar regelmatig een stand van zaken opgemaakt van de recente ontwikkelingen op de Belgische huizen- en hypothecaire markt. De voornaamste bevindingen van die monitoring werden gepubliceerd in het FSR van 2014⁽³⁾, uitgaande van hetzelfde type van kwantitatief onderzoek als dat wat gehanteerd werd voor het bovenvermelde artikel in het FSR van 2012 over de binnenlandse portefeuilles van hypotheekleningen van zestien Belgische banken. De meest recente gegevens bevestigen dat de banken sinds 2012 een aantal kredietvoorwaarden voor hypothecaire leningen hebben aangescherpt. Zoals aangestipt in het artikel van 2012, zal een dergelijke evolutie bijdragen tot het vrijwaren van de hoge activakwaliteit van de Belgische hypotheekportefeuilles.

Met deze monitoring en de drie genoemde prudentiële maatregelen beoogde de Bank de schokbestendigheid van

(1) Zie hoofdstuk C, kader 5 van het deel 'Prudentiële regelgeving en prudentieel toezicht' van het Verslag 2013.

(2) Koninklijk besluit van 8 december 2013 tot goedkeuring van het reglement van 22 oktober 2013 van de Nationale Bank van België en tot wijziging van het reglement van 15 november 2011 van de Nationale Bank van België op het eigen vermogen van de kredietinstellingen en de beleggingsondernemingen.

(3) The Belgian mortgage market: recent developments and prudential measures (2014), Financial Stability Review, National Bank of Belgium, 113-122.

de markt en van de kredietinstellingen met de grootste blootstellingen aan Belgische hypotheekleningen tegen potentieel groter-dan-verwachte verliezen op Belgische hypotheekleningen te versterken. In dat verband heeft de recente vertraging van de groei van de huizenprijzen en van de kredietverlening de kans op een verdere opbouw van mogelijke onevenwichtigheden verkleind. Aangezien toekomstige herzieningen van de fiscale behandeling van hypothecaire leningen mogelijk ook een temperend effect zullen hebben op de marktontwikkelingen, was de Bank tijdens het verslagjaar van oordeel dat er geen bijkomende maatregelen nodig waren.

2.2 Operationeel toezicht

Cartografie van de banksector

Eind 2014 bedroeg de populatie van de kredietinstellingen, beleggingsondernemingen, betalingsinstellingen en instellingen voor elektronisch geld respectievelijk 119, 34, 18 en 11 instellingen. De populatie van de financiële instellingen bleef in 2014 nagenoeg stabiel. De pauze in de consolidatiebeweging die de banksector de voorbije jaren kenmerkte, is mogelijk te verklaren door de afwachtende houding die de banken tijdens het verslagjaar aanhielden in het licht van het grondige gezondheidsonderzoek waaraan het GTM de grote banken in 2014 onderwierp en die zowel de kwaliteit van de activa als hun schokbestendigheid in kaart bracht (zie hoofdstuk A, paragraaf 1.2). Nu de resultaten bekend zijn, is het niet uitgesloten dat de consolidatie- en overnameactiviteit in 2015 zal opleven. In de sector van de betalingsinstellingen valt een lichte toename van de nieuwe vergunningen te noteren, voornamelijk bij de start-ups in specifieke niches van de sector die een beroep doen op het statuut van vrijgestelde instelling⁽¹⁾.

Overgang op het gemeenschappelijk toezichtsmechanisme

De invoering van het GTM had ingrijpende gevolgen voor de organisatie van het toezicht. Zoals beschreven in hoofdstuk A, paragraaf 1.1, kwam het grootste deel van de banken onder het toezicht van het GTM te staan, onder de eindverantwoordelijkheid van de ECB, terwijl een aantal andere instellingen buiten het toepassingsdomein van het GTM vallen.

Omdat bij elk van deze toezichtsregimes een specifiek referentiekader en een daaraan gerelateerde invulling van het toezicht hoort, was het vanuit organisatorisch oogpunt

TABEL 4 VERLOOP VAN HET AANTAL ONDER TOEZICHT STAANDE INSTELLINGEN

	31-12-2013	31-12-2014
Kredietinstellingen	121	119
Naar Belgisch recht	39	37
Bijkantoren naar buitenlands recht uit de EER	55	56
Bijkantoren naar buitenlands recht van buiten de EER	10	10
Financiële holdings	7	6
Financiële dienstengroepen	4	4
Andere financiële instellingen ⁽¹⁾	6	6
Beleggingsondernemingen	34	34
Naar Belgisch recht	20	20
Bijkantoren naar buitenlands recht uit de EER	12	12
Bijkantoren naar buitenlands recht van buiten de EER	0	0
Financiële holdings	2	2
Betalingsinstellingen	16	18
Naar Belgisch recht	12	11
Vrijgestelde instellingen	2	4
Bijkantoren naar buitenlands recht uit de EER	2	3
Bijkantoren naar buitenlands recht van buiten de EER	0	0
Instellingen voor elektronisch geld	10	11
Naar Belgisch recht	5	5
Vrijgestelde instellingen	5	5
Bijkantoren naar buitenlands recht uit de EER	0	1
Bijkantoren naar buitenlands recht van buiten de EER	0	0

Bron: NBB.

(1) Het betreft gespecialiseerde dochters van kredietinstellingen en kredietinstellingen die aangesloten zijn bij een centrale instelling waarmee zij een federatie vormen.

noodzakelijk de populatie van de financiële instellingen op te delen in drie groepen. De eerste groep zijn de banken of bankgroepen die op basis van de GTM-definitie als belangrijk worden gekwalificeerd. Deze groep valt onder het rechtstreekse toezicht van het GTM. De tweede groep wordt gevormd door de als minder belangrijk beschouwde banken, die eveneens onder de eindverantwoordelijkheid van het GTM vallen, terwijl het eerstelijnstoezicht op deze banken door de nationale toezichthouders, in casu de Bank, wordt uitgeoefend. De derde groep van instellingen valt buiten het toepassingsdomein van het GTM.

(1) Volgens artikel 48 van de wet van 21 december 2009 zijn 'vrijgestelde instellingen' onderworpen aan een lichter regime, namelijk enkel aan de verplichtingen die voortvloeien uit de artikelen 21 en 22 van deze wet.

De beschikbare toezichtsmiddelen werden over deze drie groepen verdeeld rekening houdend met de verwachte omvang en intensiteit van de toezichtsactiviteiten.

De groep van de als belangrijk beschouwde banken omvat de grote bankgroepen^{(1) (2)} waarvan de moederonderneming in België is gevestigd, evenals de Belgische dochters en grote Belgische bijkantoren van buitenlandse belangrijke bankgroepen die in een ander GTM-land zijn gevestigd.

Deze groep is als volgt samengesteld:

- Belgische als belangrijk beschouwde bankgroepen: 7 banken of bankgroepen, namelijk de Belgische moederonderneming (in voorkomend geval een financiële holding of een gemengde financiële holding) en haar Belgische dochters.
- Belgische dochters van buitenlandse belangrijke GTM-bankgroepen: 6 banken, namelijk de Belgische dochters en hun eigen Belgische dochterbanken.
- Belgische bijkantoren van buitenlandse belangrijke GTM-bankgroepen.

De als belangrijk beschouwde banken of bankgroepen worden gecontroleerd door een JST, zoals omschreven in hoofdstuk A, paragraaf 1.1.

De tweede groep omvat de in België gevestigde banken die volgens het GTM als minder belangrijke instellingen worden gekwalificeerd en omvat de Belgische lokale banken en gespecialiseerde instellingen, evenals de Belgische bijkantoren van banken van EU-lidstaten die geen deel uitmaken van het GTM. Bij de start van het GTM zijn 30 banken opgenomen in de lijst van de minder belangrijke banken.

De Bank blijft verantwoordelijk voor het dagelijkse toezicht op deze instellingen, maar dit gebeurt weliswaar in nauw overleg met het GTM en met toepassing van de geharmoniseerde procedures die vastgelegd zijn in het GTM-handboek. Bovendien heeft het GTM de bevoegdheid om op elk ogenblik dossiers of beslissingen naar zich toe te trekken. Het GTM legt zich voor deze populatie vooral toe op de belangrijkste – lees de meest risicovolle – lokale kredietinstellingen.

Deze tweede groep omvat verder ook de Belgische bijkantoren van buitenlandse minder belangrijke GTM-banken.

(1) De criteria om te bepalen of een instelling al dan niet als belangrijk kan worden aangemerkt, zijn opgenomen in de GTM-verordening en hebben betrekking op de omvang van de instelling (balanstotaal van meer dan €30 miljard; relatieve omvang in het land van herkomst) of op de grensoverschrijdende activiteiten, dan wel het feit of de instelling een beroep doet op publieke bijstand.

(2) Het begrip 'belangrijk' volgens de GTM-definitie mag niet worden verward met het begrip 'significante kredietinstelling' zoals bepaald in artikel 3, 30° van de Belgische bankwet van 25 april 2014.

In dit verband dient vermeld te worden dat de toezichtsbevoegdheden van de Bank ten aanzien van de EU-bijkantoren, en inzonderheid binnen het GTM, zeer beperkt zijn geworden.

Een derde groep van financiële instellingen valt niet onder het toepassingsdomein van het GTM. Het gaat onder meer om de Belgische vertegenwoordigingskantoren van buitenlandse banken, de Belgische beursvennootschappen en Belgische bijkantoren van buitenlandse beleggingsondernemingen. Deze groep van financiële instellingen – waarvan het enige gezamenlijke kenmerk is dat ze buiten het GTM vallen – herbergt een zeer heterogene populatie, zowel wat de aard, omvang en complexiteit van de activiteiten en de toepasselijke regelgeving (kredietinstellingen en beleggingsondernemingen) betreft, als wat de toezichtsbevoegdheden en de intensiteit van het toezicht aangaat.

De opdeling naargelang van het GTM-relevante karakter van een financiële instelling wordt voor een belangrijk deel weerspiegeld in de organisatie van het banktoezicht, zonder dat een volledige segmentatie wordt doorgevoerd. Het toezicht op deze verschillende groepen blijft inderdaad veel gemeenschappelijke kenmerken vertonen en het is dan ook van belang dat er geen silovorming tot stand komt, die een belemmering zou vormen voor de convergentie van de toezichtsmethodes en best practices evenals voor een vlotte rotatie van toezichthouders van de ene naar de andere groep.

De invoering van het GTM vergt ook een grondige aanpassing van de interne processen en procedures, aangezien de toezichtsactiviteiten binnen het GTM voortaan gezamenlijk door de Bank en de ECB worden uitgeoefend en de eindverantwoordelijkheid voor heel wat beslissingen, vooral wat de belangrijke instellingen betreft, nu bij het GTM ligt. De Bank heeft daartoe nieuwe governance-procedures ingesteld, die de doelstelling om op een zo efficiënt mogelijk wijze bij te dragen aan – en waar nodig te wegen op – de totstandkoming van de GTM-beslissingen, zoals bepaald in de GTM-regelgeving en in de Belgische toepasselijke regels, verzoenen met de wens om te verzekeren dat de Bank een accuraat en goed geïnformeerd zicht heeft op de prudentiële bancaire ontwikkelingen in het algemeen en op de Belgische GTM-instellingen in het bijzonder.

Alomvattende beoordeling

Het verslagjaar werd beheerst door de alomvattende beoordeling, die van januari tot november het merendeel van de prudentiële middelen opeiste. Hoewel de Bank

vanaf het begin had beslist om een belangrijk deel van de beoordeling uit te besteden aan hiertoe geselecteerde revisorenkantoren en ook voor de begeleiding van het project een beroep deed op een consultancybedrijf, werden zoveel mogelijk NBB-toezichthouders gemobiliseerd om de omvangrijke oefening in goede banen te leiden en om hen vertrouwd te maken met de methodologie van de oefening en de toepassing ervan op het terrein. De NBB-inspecteurs – die in normale modus onafhankelijk van de permanente bankteams hun audits uitvoeren – werden tijdelijk toegewezen aan de banktoezichtsteams om de uitvoering van de werkzaamheden on-site op te volgen. De gezamenlijke inspanningen resulteerden in een tijdige oplevering van het gevraagde werk overeenkomstig de door de ECB vastgelegde methodologie. De beoordeling – die ten aanzien van het meer courante prudentiële toezicht een zeer omvangrijke en gedetailleerde analyse inhoudt van de kwaliteit en de waardering van de activa van een instelling – heeft ongetwijfeld bijgedragen tot een verdieping van het inzicht van de toezichthouders in de conformiteit van de boekhoudkundige praktijken van de instellingen met de IFRS-regels en van de mate waarin deze praktijken gebruik maken van prudentiële concepten die een voorzichtige benadering van de beoordeling van de kredietwaardigheid van de cliënten en de tegenpartijen inhouden (definitie van in gebreke blijven van een kredietnemer, waardering van het onderpand, waardering van effecten). De bevindingen van de activabeoordeling en de resultaten van de stresstests zullen in aanmerking worden genomen bij de vastlegging van de kapitaaldoelstellingen onder pijler 2.

De toezichthouders voeren jaarlijks een globale beoordeling uit van de risico's waaraan een instelling is blootgesteld en van de middelen en maatregelen die een kredietinstelling kan inzetten om deze risico's te beheersen. Deze beoordeling mondt uiteindelijk uit in een kapitaalbeslissing die bepaalt hoeveel eigen vermogen een bank moet aanhouden voor deze bekende en berekende risico's. In 2014 heeft de Bank deze beoordeling op vraag van het GTM uitgevoerd in oktober, teneinde op passende wijze rekening te kunnen houden met de inzichten die de alomvattende beoordeling over de betrokken banken tegen dan zou opleveren. De Bank heeft vóór de inwerkingtreding van het GTM de voorstellen van beslissing over het kapitaal en de liquiditeit aan het GTM meegedeeld, dat voor het einde van het verslagjaar de definitieve beslissingen heeft genomen.

Bestrijding van het witwassen van geld

Het toezicht van de Bank op de naleving van de regelgeving ter bestrijding van het witwassen en de financiering

van terrorisme door de financiële instellingen blijft een belangrijk actiepunt (zie hoofdstuk A, paragraaf 5.1 voor meer details over de regelgeving in dit domein). Instellingen die ter zake onvoldoende waakzaamheid aan de dag leggen of onvoldoende kennis hebben van de cliënten en hun profiel om verdachte verrichtingen te onderkennen, krijgen prudentiële herstelmaatregelen opgelegd om hun organisatie binnen de opgelegde termijn te verbeteren, onverminderd de mogelijkheid tot oplegging van een administratieve geldboete.

Validatie van interne modellen

In 2014 waren de werkzaamheden met betrekking tot de kwantitatieve methodes vooral toegespitst op de bijdrage aan de AQR. Dit hield in de eerste plaats in dat de methodes voor de collectieve provisionering voor het kredietrisico werden beoordeeld. De voorzieningen van de banken werden vergeleken met het resultaat van een vereenvoudigd model ('challenger model'), dat ontwikkeld werd op grond van een door de ECB opgelegde methodologie. Aan de hand van deze vergelijking kon worden nagegaan of het niveau van de voorzieningen toereikend was en konden in voorkomend geval voorstellen worden geformuleerd voor verbetering van de modellen van de banken. Ten tweede werd de waardering onder de loep genomen van bepaalde activa waarvoor geen marktwaarden beschikbaar zijn, en van de onderliggende waarderingprocessen.

Daarnaast werden andere werkzaamheden verricht met betrekking tot de interne modellen die gebruikt worden voor het wettelijk vereist kapitaal. Het ging om een nazicht van deze interne modellen, voornamelijk voor het kredietrisico (IRB) en het operationeel risico (Advanced Measurement Approach, AMA). Zo werden de resultaten van de backtestings van de modellen voor de kans op wanbetaling en het verlies bij wanbetaling van de portefeuille residentieel vastgoed beoordeeld in het kader van de opvolging van de vastgoedmarkt door de Bank. Deze backtestings hebben geen echte outliers aan het licht gebracht, d.w.z. banken waarvan de waargenomen wanbetalingen of verliezen beduidend hoger liggen dan geraamd.

De deelname aan de werkzaamheden met betrekking tot de benchmarking die door de EBA, het Bazels Comité voor Banktoezicht, en, meer recent, door het GTM zijn geïnitieerd, werd bevestigd. Dit geldt ook voor de bijdrage aan de studies die door het Bazels Comité worden verricht met betrekking tot de samenhang tussen de kapitaalvereisten voor het kredietrisico via de IRB-modellen.

Kader 4 – Harmonisering van de rapporteringsvereisten voor banken

Het jaar 2014 was een scharnierjaar voor de ontwikkeling van de Europese rapportering. Het lange Europese harmonisatieproces op dit vlak is immers uitgemond in de publicatie van een Implementing Technical Standard⁽¹⁾ door de EC. Die Standard werd op gang gebracht door het Comité van Europese Banktoezichthouders, intussen omgedoopt tot EBA. Reeds in 2006 publiceerde dit Comité aanbevelingen om de financiële rapportering (Finrep), alsook de rapportering met betrekking tot de eigenvermogensvereisten (Corep) te uniformiseren. Het niet-bindende karakter van deze aanbevelingen had echter veel te veel verschillen laten bestaan tussen de rapporteringsvereisten van de nationale autoriteiten. Deze situatie leidde tot hoge kosten voor de grensoverschrijdende groepen, en maakte het niet mogelijk om op doeltreffende wijze een Europese database samen te stellen om het risicoprofiel van de kredietinstellingen te vergelijken. In de nasleep van de financiële crisis van 2008 is het noodzakelijk gebleken om een geharmoniseerde Europese rapportering in het leven te roepen. Deze kreeg concrete vorm door artikel 99 van de CRR die de EBA machtigde om een geharmoniseerde rapportering vast te stellen die rechtstreeks van toepassing zou zijn op alle instellingen van de EU.

Uiteraard bouwt deze nieuwe rapportering voort op de voorgaande versies van Finrep en Corep. Zo werd Corep aangepast aan de nieuwe kapitaalvereisten van de CRR, en tevens uitgebreid met de nieuwe risico's zoals het liquiditeitsrisico of het hefboomeffect. Daarnaast bevat Finrep voortaan nieuwe informatie met betrekking tot de niet-renderende activa alsook de risicoblootstellingen waarvoor de banken een herstructurering of concessies hebben toegekend als gevolg van de verslechterde kwaliteit van de tegenpartij (forbearance). Aan de hand van deze informatie zal de kwaliteit van de activa in de toekomst regelmatig op vergelijkbare basis kunnen worden beoordeeld in heel de EU. Om het probleem van de bezwaarde activa aan te pakken werd een vergelijkbare aanpassing doorgevoerd. Tot slot werd besloten de rapporteringstermijnen te beperken tot 30 dagen, om sneller over deze informatie te beschikken. De Bank heeft een actieve rol gespeeld bij de uitwerking van deze nieuwe regelgeving, en heeft de Belgische financiële sector regelmatig op de hoogte gebracht van de aan de gang zijnde ontwikkelingen tijdens driemaandelijks vergaderingen met Febelfin.

Deze nieuwe rapporteringen werden vanaf 31 maart 2014 met succes ten uitvoer gelegd door de kredietinstellingen. De eerste gegevens die in dit nieuwe kader werden verzameld, werden door de Bank tevens bezorgd aan de Europese autoriteiten. Zo beschikken de ECB en de EBA sindsdien over de nodige informatie om hun kennis van het risicoprofiel van de financiële instellingen te verfijnen, wat zal bijdragen tot een snellere opsporing van de kwetsbaarheden van de financiële sector.

Daarnaast creëert de tenuitvoerlegging van het GTM nieuwe uitdagingen. Ze biedt immers een ongekende kans om de verzameling van zowel de monetaire statistieken als de gegevens van prudentiële aard efficiënter te organiseren. Hiertoe wordt binnen de ECB overleg gepleegd teneinde een gemeenschappelijk Europees rapporteringssysteem in het leven te roepen dat tegemoet komt aan alle statistische behoeften van de ECB in haar functie van zowel monetaire als prudentiële autoriteit.

Tegelijk met de tenuitvoerlegging van deze nieuwe rapporteringsschema's heeft de Bank haar interne kwantitatieve analyse-instrumenten (Quantitative Analytical Tools, QAT) voor de door de financiële instellingen gerapporteerde gegevens herzien. Het nieuwe instrument dat werd ingevoerd, is bedoeld om het onderzoek van het grote aantal cijfergegevens die periodiek door de instellingen worden gerapporteerd te vergemakkelijken om snel de risicosituaties te identificeren in termen van solvabiliteit, prestaties en liquiditeit. Aan de hand van het interne instrument kan ook snel een samenvattende fiche van de financiële positie van de gecontroleerde instellingen worden geleverd, en dit op geharmoniseerde wijze voor de hele sector. Tot slot is het instrument gebaseerd op functies die zorgen voor een soepelere en meer diepgaande analyse, afhankelijk van de behoeften van de controle. Deze instrumenten zullen overigens regelmatig worden bijgewerkt teneinde ze in te passen in de procedures en middelen die door en binnen het GTM worden ontwikkeld.

(1) Uitvoeringsverordening (EU) Nr. 680/2014 van de Commissie van 16 april 2014 tot vaststelling van technische uitvoeringsnormen voor wat betreft de rapportage aan de toezichthoudende autoriteit door instellingen overeenkomstig Verordening (EU) Nr. 575/2013 van het Europees Parlement en de Raad.

3. Verzekeringsondernemingen

3.1 Analyse van enkele prioritaire risico's van de Annual Risk Review

Renterisico

In 2013 werd door de Bank een werkstroom opgezet die de potentiële gevolgen van de langdurige lage rente voor de Belgische verzekeringssector in meer detail moest bestuderen. Historisch werd en wordt de Belgische verzekeringssector immers gekenmerkt door hoge rentegaranties op bepaalde levensverzekeringsproducten, zowel voor de individuele levensverzekeringen als voor de groepsverzekeringen (zie hoofdstuk 3, paragraaf 4, van het deel 'Economische en financiële ontwikkelingen' van het Verslag). De garanties die in België worden aangeboden, behoren tot de hoogste in de Europese verzekeringssector.

Op basis van een eerste 'outlier'-analyse werden in de loop van 2013 13 ondernemingen geïdentificeerd, die aan een meer gedetailleerd onderzoek werden onderworpen door de Bank. De resultaten van deze analyses werden nadien meegenomen in een horizontale marktanalyse, die tot een reeks conclusies en prudentiële acties heeft geleid. De meest relevante worden hieronder kort besproken.

Door de huidige lagerenteomgeving in het eurogebied bestaat er een reëel gevaar dat verzekeringsondernemingen zich laten verleiden tot een doorgedreven zoektocht naar activa met een hoger rendement (search for yield). In die context is het van cruciaal belang dat de toezichthouder de trends in het beleggingsbeheer en de eventuele bijbehorende (nieuwe) risico's die de ondernemingen zouden hebben genomen, bv. stijgende illiquiditeit van de activa, toenemend kredietrisico, ..., nauwgezet opvolgt. Aangezien niet elke verzekeringsonderneming even openlijk communiceert over zijn toekomstige beleggingsintenties, is een frequente, gedetailleerde opvolging aanbevolen. Naast het in kaart brengen van de 'spread' op de obligatieportefeuilles van de verzekeringsondernemingen, heeft de Bank recent ook beslist om voor investeringen in derivaten, repo's en effectenleningen een

meer gedetailleerde opvolging op te zetten (zie verder in de paragraaf over het liquiditeitsrisico). Tot nu toe werd deze materie enkel meer in detail opgevolgd voor de grote verzekeringsondernemingen.

Op basis van de analyses die werden uitgevoerd, achtte de Bank het bovendien noodzakelijk om zich een meer systematisch beeld te vormen van het renterisico bij alle verzekeringsondernemingen op de Belgische markt. Hiertoe werkte de Bank een voorstel uit voor een nieuwe standaardrapportering die bestaat uit vier componenten, die elk van belang zijn om een adequaat beeld te verkrijgen van de toestand van het renterisico bij alle verzekeringsondernemingen.

Een eerste component van de rapportering bestaat uit een overzicht van de huidige rentegaranties op de portefeuille van levensverzekeringen. Deze component bouwt voort op een ad-hocenquête die in 2012 en 2013 werd verstuurd naar de levensverzekeringsondernemingen en tracht een overzicht te geven van de uitstaande rentegaranties volgens de dimensies (i) gewogen resterende looptijd van de garanties, (ii) gewogen gemiddelde rentegarantie, (iii) garanties op toekomstige premies (ja/nee), en (iv) type levensverzekering (leven individueel vs. leven groep).

Een tweede pijler van de rapportering tracht een overzicht te geven van de duration van de huidige activa- en passivaportefeuille. De definitie van duration stemt overeen met deze die ook onder Solvabiliteit II gebruikt zal worden, met name 'Maccauly Duration'. Ook voor de waarderingbasis wordt verwezen naar Solvabiliteit II, meer in het bijzonder naar de marktwaarde voor de activa en de best estimate-waardering voor de technische voorzieningen op basis van de relevante risicovrije rentetermijnstructuur van Solvabiliteit II (zie hoofdstuk A, paragraaf 2.1 voor een definitie van best estimate). De durations dienen gerapporteerd te worden per segment (volgens het eigen beheer van de ondernemingen) en voor alle segmenten samen, en dit telkens voor de passiva en de bijbehorende dekkingswaarden, waarbij voor de laatste categorie ook nog een onderscheid moet worden gemaakt tussen vastrentende activa en andere

activa. Ten slotte wordt gevraagd een korte beschrijving te geven van de producten en de dekkingswaarden die tot de respectievelijke segmenten behoren.

Een andere belangrijke component van de rapportering wordt gevormd door een overzicht van de kasstromen van de activa (dekkingswaarden) en passiva (technische voorzieningen). Hierbij werd uitgegaan van de projecties zoals die ook onder Solvabiliteit II zullen worden opgevraagd, met het grote verschil dat de projecties hier per segment moeten worden verstrekt en dat er, naast de passiva, ook een projectie wordt gevraagd van de dekkingswaarden.

Een laatste rapporteringsdomein is de projectie van rendementen op het actief en het passief, per segment en voor alle segmenten samen. De rendementsprojecties moeten in principe het verloop van de gemiddelde boekhoudkundige rendementen weerspiegelen, zowel voor de technische voorzieningen als voor de relevante dekkingswaarden. De ondernemingen worden bovendien verzocht alle gebruikte assumpties verder te detaileren en te rapporteren, bv. hypothesen met betrekking tot het rendement van de onderliggende activaklassen, het rendement van de herinvesteringen, ... zodat de Bank zich een duidelijk beeld kan vormen van de hypothesen die ten grondslag liggen aan deze projecties.

De rapportering zoals hierboven beschreven moet dus de nieuwe standaard worden. Uiteraard sluit het bestaan van deze standaardrapportering niet uit dat er bijkomende initiatieven worden genomen, bv. om, desgewenst, nog meer details op te vragen voor bepaalde individuele ondernemingen. Bij de start van Solvabiliteit II zal het rapporteringsformaat bovendien opnieuw geëvalueerd worden en, waar nodig, aangepast worden om volledig in overeenstemming te zijn met de Solvabiliteit II-vereisten.

Liquiditeitsrisico

In de eind 2011 aangevatte rapportering die specifiek gericht is op de kwetsbaarheden van grote verzekeringsondernemingen, wordt bijzondere aandacht besteed aan het potentiële liquiditeitsrisico. Hiertoe vraagt de Bank de volgende elementen op:

- De totale in- en uitgaande kasstromen, in het bijzonder premies, (partiële) afkopen, aflopende termijnen, overlijdens, ... van de tak 21-verzekeringportefeuilles.
- Een overzicht van de liquide en minder liquide activa en passiva.
- De blootstelling aan bepaalde activa en afgeleide producten met een potentieel liquiditeitsrisico, bv. repo's, effectenleningen, OTC-derivaten, ...

Teneinde een volledige en geïntegreerde opvolging van het liquiditeitsrisico mogelijk te maken, ontwikkelde de Bank in 2014 een aantal indicatoren. Deze zijn gebaseerd op de hierboven vermelde rapportering en kunnen in 3 groepen worden ingedeeld. Een eerste groep indicatoren spitst zich toe op het verloop van de in- en uitgaande kasstromen en op de manier waarop deze zich tot elkaar verhouden. Een tweede groep indicatoren kijkt naar het verloop van liquide activa en liquide passiva en naar de manier waarop deze zich verhouden ten opzichte van de totale activa en passiva. Ook de relatie tussen liquide activa en passiva wordt opgevolgd. Een laatste groep indicatoren volgt het verloop op van de blootstellingen aan instrumenten en derivaten met een potentieel liquiditeitsrisico. De Bank werkt bovendien aan een methodologie waarbij het overschrijden van bepaalde limieten aanleiding kan geven tot een verhoging van de rapporteringsfrequentie en/of andere prudentiële maatregelen.

De gerapporteerde cijfers en indicatoren bevestigen reeds geruime tijd de trend dat verschillende Belgische verzekeringsondernemingen worden geconfronteerd met stijgende afkopen en dalende premies. Het incasso, op marktniveau, voor tak 21-producten daalde in 2013 met 17,2% tot € 13,2 miljard. Deze ontwikkeling vindt enerzijds zijn oorsprong in de wijziging van de fiscale behandeling van levensverzekeringsproducten – de premietaks werd begin 2013 verhoogd van 1,1% naar 2% – en wordt anderzijds versterkt door de lagerentemgeving en door het feit dat een toenemend deel van de tak 21-portefeuille de looptijd van 8 jaar bereikt, waardoor (partiële) afkopen zijn vrijgesteld van roerende voorheffing. Daarenboven zijn er ondernemingen die bewust minder aandacht besteden aan de verkoop van tak 21-producten.

Bovenstaande ontwikkelingen bevestigen het belang van het opvolgen van de hoeveelheid liquide activa en het meer in detail bestuderen van de relatie tussen liquide activa en liquide of vlot opzegbare passiva. De gerapporteerde gegevens tonen aan dat voor de meeste ondernemingen de voorraad aan liquide activa ruimschoots de voorraad vlot opzegbare passiva overstijgt. Wat betreft de blootstelling aan bepaalde activa en afgeleide producten met een potentieel liquiditeitsrisico, wordt wel een relatief hoge concentratie (ten opzichte van de totale activa) genoteerd bij bepaalde ondernemingen.

De Bank acht het wenselijk om in 2015 het spectrum van de ondernemingen die moeten rapporteren over hun liquiditeit, uit te breiden van uitsluitend de grote verzekeringsondernemingen naar de volledige

TABEL 5 VERLOOP VAN HET AANTAL ONDER TOEZICHT STAANDE ONDERNEMINGEN ⁽¹⁾

	31-12-2013	31-12-2014
Actieve verzekeringsondernemingen	83	80
In run-off geplaatste verzekeringsondernemingen	8	4
Herverzekeringsondernemingen	1	1
Overige ⁽²⁾	14	12
Totaal	106	97

Bron: NBB.

(1) Daarnaast oefende de Bank eind 2014 ook prudentieel toezicht uit op tien bijkantoren van ondernemingen naar het recht van een andere EER-lidstaat, dat evenwel beperkt bleef tot de controle van de naleving van de witwaswetgeving.

(2) Borgstellingsmaatschappijen en gewestelijke openbaarvervoermaatschappijen.

levensverzekeringsmarkt (exclusief tak 23-producten). De rapportering laat toe om sneller te reageren bij een liquiditeitscrisis en proactief te handelen bij een verslechterende liquiditeitssituatie.

3.2 Operationeel toezicht

Cartografie van de verzekeringssector en colleges

Aan het einde van het verslagjaar oefende de Bank toezicht uit op in totaal 97 verzekeringsondernemingen, herverzekeringsondernemingen, borgstellingsmaatschappijen en gewestelijke openbaarvervoermaatschappijen (die zelf hun eigen voertuigenpark verzekeren). Er is sprake van een daling ten opzichte van eind 2013, waar dit aantal nog 106 bedroeg. Deze daling is te wijten aan fusies, stopzetting van activiteiten ten gevolge van de overdracht van portefeuilles of uitdoving van alle verzekeringsverplichtingen, en omvorming van ondernemingen naar Belgisch recht tot bijkantoren van andere lidstaten van de EER.

Toezichthouders van grensoverschrijdende groepen werken samen in colleges. De coördinatie wordt verzorgd door de consoliderende toezichthouder van de groep (autoriteit van het land van herkomst) en de

TABEL 6 COLLEGES BIJ DE VERZEKERINGSONDERNEMINGEN ONDER TOEZICHT VAN DE BANK

	De Bank treedt op als autoriteit van het land van herkomst	De Bank treedt op als autoriteit van het land van ontvangst
Complexe groepen	Ageas KBC Verzekeringen Belfius Insurance P&V	AXA (AXA Belgium)
Lokale ondernemingen	Integrale Delcredere TCRe	
Internationale ondernemingen		Allianz (Allianz Belgium en Euler Hermes) Generali (Generali Belgium en Europe Assistance) Munich Re (ERGO Life, DAS en DKV) HDI (HDI Gerling) BNP Paribas (Cardif) Delta Lloyd / Aviva (Delta Lloyd Life) Baloise (Baloise Belgium en Euromex) MetLife (MetLife Insurance) Nationale Suisse (Nationale Suisse Belgium en L'Européenne) ING (ING Life en ING Non-Life) Assurances du Credit Mutuel (Partners) CIGNA (CIGNA Life en CIGNA Europe) CDA bvba

Bron: NBB.

toezichthouders van de dochterondernemingen en de bijkantoren van de groep (autoriteit van het land van ontvangst) nemen deel aan deze vergaderingen. Op de agenda van deze colleges staan een aantal vaste onderwerpen zoals de bespreking en de beoordeling van de financiële situatie, de organisatie, de strategie en de risico's waaraan de groep en haar ondernemingen blootstaan. Er worden 'coordination arrangements' opgesteld, namelijk afspraken omtrent samenwerking en informatie-uitwisseling, zowel in going concern-omstandigheden, zoals de goedkeuring van een intern model, als in stresssituaties.

In het kader van de voorbereiding op Solvabiliteit II werd er in de colleges gekeken naar de implementatie van de 'preparatory guidelines' en de impact ervan op de werking van de colleges. De risicobeoordeling op het niveau van de groep en op het niveau van de samenstellende entiteiten werd verder uitgewerkt tijdens het verslagjaar. In colleges van groepen die vanaf de inwerkingtreding van Solvabiliteit II gebruik wensen te maken van een intern model, werden tijdens het verslagjaar de besprekingen opgestart om te komen tot een gezamenlijke tijdslijn voor het goedkeuringsproces dat in 2015 zal plaatsvinden.

Scorecarding

Begin september 2013 werd aangevangen met de herziening van de scorecardingtool. Deze herziening werd uitgevoerd naar aanleiding van de beoordeling die bij het eerste gebruik van de tool in 2012 werd uitgevoerd en om de typologie van de risico's in overeenstemming te brengen met die van Solvabiliteit II. De wijzigingen moesten bijdragen tot een verbetering van de betrouwbaarheid van de tool, zonder afbreuk te doen aan de specifieke kenmerken van de verzekeringssector. Bijgevolg werden zowel de risico's leven als de risico's niet-leven behandeld en werden de risico's gedefinieerd op een wijze die afgestemd is op de verzekeringssector, met gebruikmaking van terminologie die grotendeels gebaseerd is op Solvabiliteit II.

De gewijzigde scorecardingtool verschilt ook van de vorige tool voor wat betreft het in aanmerking nemen van de kwalitatieve criteria per risicocategorie. Er werd besloten minder belang te hechten aan de kwalitatieve criteria, om de impact van de kwantitatieve en de kwalitatieve aspecten opnieuw in evenwicht te brengen. Eind 2014 werd de eerste volledige analyse met behulp van de nieuwe versie van de tool afgerond en kon een eerste risico-indeling van de verzekeringsondernemingen worden gemaakt.

Clusteringstap

De zogenaamde clusteringstap is een benadering voor het risicogebaseerd operationeel toezicht, waarbij aan de hand van een risicobeoordeling de intensiteit wordt bepaald van het toezicht dat op de ondernemingen moet worden uitgeoefend. Bij deze benadering wordt uitgegaan van de beoordeling van de kwetsbaarheden van elke onderneming in verschillende risicodomeinen. Deze beoordeling wordt gemaakt met behulp van de scorecardingtool, op grond van op afstand verrichte analyses en ter plaatse uitgevoerde inspectieopdrachten. Daarnaast wordt het vermoedelijke effect beoordeeld op de algemene en sectorale financiële stabiliteit van het in gebreke blijven van elke onderneming in de voornoemde verschillende risicodomeinen.

Vervolgens wordt een indeling van de ondernemingen gemaakt, die bepalend is voor de reikwijdte en de frequentie van de controles die bij elke onderneming worden uitgevoerd. De systeemrelevante ondernemingen en de andere ondernemingen die een groot risico lopen om in gebreke te blijven en tegelijkertijd een significante invloed hebben op de sectorale stabiliteit, worden aan een volledige controle onderworpen, waarbij de toezichtsprocedures, in de ruimste definitie, zo strikt mogelijk worden toegepast. Voor de andere ondernemingen is de intensiteit van het toezicht afhankelijk van hun gevoeligheid voor de specifieke risico's die verbonden zijn aan de aard en de omvang van hun activiteiten. De ondernemingen die niet al te kwetsbaar zijn en die slechts van gering belang zijn op sectorniveau, worden aan een beperkt, periodiek toezicht onderworpen, op grond van een 'de minimis'-benadering.

In dit verband is de dienst die verantwoordelijk is voor het prudentieel toezicht op de verzekerings- en herverzekeringsondernemingen opgesplitst in twee cellen: een cel voor het eerstelijnstoezicht (opvolging van de rapportering, conformiteitscontrole en vroegtijdige waarschuwingen) en een cel voor de grondige analyse van de ondernemingen.

Vorbereiding op Solvabiliteit II

In 2013 werd de verzekeringssector bevestigd over de best estimate van de technische voorzieningen (cf. hoofdstuk A, paragraaf 2.1). Hiermee wilde de Bank onderzoeken in welke mate de sector voorbereid is op de inwerkingtreding van het nieuwe prudentiële regime. De resultaten van de bevestiging werden in 2013 en 2014 geanalyseerd en de bevindingen werden aan de ondernemingen overgemaakt met de vraag naar een reactie en in voorkomend geval een actieplan voor de

verdere verbetering van de gehanteerde methodologie. De reacties hierop van de ondernemingen worden verder geanalyseerd door de Bank met het oog op tijdige bijsturing indien nodig. Het ultieme doel blijft ervoor te zorgen dat de ondernemingen bij de inwerkingtreding van het nieuwe prudentiële regime, een methodologisch aanvaardbaar niveau bereiken.

Onder Solvabiliteit II zullen de ondernemingen als integraal onderdeel van hun bedrijfsstrategie regelmatig hun volledige solvabiliteitsbehoeften moeten beoordelen, meer bepaald de ORSA (own risk and solvency assessment). Eind 2012 werden de verzekeringsondernemingen gesensibiliseerd voor de uitwerking van een ORSA. In 2014 onderzocht de Bank aan de hand van een daartoe ontwikkeld kwalitatieve-beoordelingsmodel in welke mate een aantal ondernemingen voorbereid zijn op de ter zake geldende Solvabiliteit II-vereisten.

Bedrijfsmodelanalyse

De werkzaamheden die in 2013 werden opgestart met betrekking tot de bedrijfsmodelanalyse van de verzekeringsondernemingen die deel uitmaken van een bankverzekeringsgroep, werden in 2014 voortgezet en uitgerold naar de andere grote ondernemingen. Gezien de lage-renteomgeving werd de aandacht vooral toegespitst op de rendabiliteitsanalyse van de portefeuille leven. Voor de grote (levens)verzekeringsondernemingen werd een winstbronnenanalyse uitgevoerd. Deze analyse werd aangevuld met ondernemings specifieke analyses om bepaalde ontwikkelingen te verklaren inzake financiële marge, onderschrijvingsresultaten en kosten voor de verschillende product(groep)en en ondernemingen.

Voorkoming van het witwassen van geld

In februari 2014 heeft de Bank voor het eerst de antwoorden van de verzekeringsondernemingen op de vragenlijst met betrekking tot de bestrijding van het witwassen van geld ontvangen (zie hoofdstuk A, paragraaf 5.1). De Bank heeft de verkregen informatie gebruikt om de risicogebaseerde indeling van de verzekeringsondernemingen in het kader van de bestrijding van het witwassen van geld verder te formaliseren en haar interne procedures ter zake te verfijnen. Het raamwerk dat zij in dit verband heeft ontwikkeld, werd reeds in 2014 gehanteerd. Zo werd bij twee verzekeringsondernemingen een volledige inspectie gewijd aan de naleving van de bepalingen van de wet van 11 januari 1993 tot voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld en de financiering van terrorisme.

Op grond van de bevindingen van deze werkzaamheden, besliste de Bank om de aandacht van de levensverzekeringsondernemingen opnieuw te vestigen op de noodzaak om er doorlopend op toe te zien dat de voornoemde wettelijke en reglementaire vereisten worden nageleefd en dat de middelen die voor de behandeling van deze problematiek worden uitgetrokken, toereikend zijn. De Bank is voornemens om op dit vlak gerichte toezichtsacties te blijven voeren.

Pre-applicatie van interne modellen

In het toekomstige Solvabiliteit II-kader zullen de ondernemingen hun reglementaire kapitaalvereisten mogen berekenen aan de hand van een intern model. De richtlijn Solvabiliteit II bepaalt dat de prudentiële toezichthouder over een termijn van zes maanden beschikt om het model te beoordelen en om het gebruik ervan voor reglementaire doeleinden goed te keuren. Er werd beslist de ondernemingen de mogelijkheid te geven hun model reeds vroeger ter evaluatie voor te leggen aan de prudentiële toezichthouder, in het kader van een zogenoemde pre-applicatieprocedure. Het is geenszins de bedoeling dat de toezichthouder zich in dit stadium formeel uitspreekt over het model.

Sedert de aanvang van het pre-applicatieproces in 2010, voerde de Bank 75 beoordelingen ter plaatse uit voor alle types van risico's – financiële risico's, technische verzekeringsrisico's en operationele risico's. In deze context nam de Bank ook deel, als gastinstelling, aan 12 colleges waar de interne modellen werden besproken (zonder dat hierover schriftelijke feedback werd gegeven aan de verzekeringsondernemingen). In de loop van het proces heeft de interactie tussen de groepstoezichthouders en de toezichthouders uit de lidstaten van ontvangst ook aan belang gewonnen.

Sommige van de ondernemingen die deelnemen aan de pre-applicatie, hebben de geplande datum voor de toepassing van het model verschoven, vanwege de vertraging die zij hebben opgelopen. Daardoor hebben deze ondernemingen meer tijd om de ontwikkeling, documentatie en validatie van hun model aan te vullen en af te ronden. Bovendien zullen zij (als onderdeel van de use test) een meer diepgaande ervaringstest kunnen uitvoeren.

Hoewel er regelmatig vooruitgang wordt geboekt als gevolg van de pre-applicatiebeoordelingen, zijn er tal van aandachtspunten meegedeeld aan de ondernemingen. Hierna volgt een opsomming van de voornaamste aandachtspunten die bij verschillende ondernemingen zijn vastgesteld.

In het algemeen werd vastgesteld dat er gewerkt wordt met vereenvoudigde modelaannamen, die niet naar behoren geverifieerd werden. Bovendien is de voorstelling van de risicofactoren of van de blootstellingen in veel gevallen onvoldoende granulaair.

De beoordeling van het modelrisico blijft in veel gevallen een belangrijk aandachtspunt. Om deze beoordeling te kunnen verrichten, zouden er passende tests moeten worden uitgevoerd om verschillende modelleringsaspecten te toetsen. De beoordeling van het modelrisico verschaft niet alleen een stimulans om verbeteringen aan te brengen in het model, maar ondersteunt de onderneming ook bij het inschatten van de resterende modelonzekerheid. Bijgevolg moet er rekening worden gehouden met wezenlijke onzekerheden, bv. door in het model voorzichtigheidsmarges in te bouwen of door de verkregen SCR aan te passen.

Een concreet voorbeeld is de aggregatie van risico's in een intern model, die voor aanzienlijke verbeteringen vatbaar is, ondanks de modeltoetsingen. In het algemeen zouden de verzekeringsondernemingen meer aandacht moeten geven aan de analyse van hun aggregatiemodel, om te kunnen onderbouwen dat dit model gemeenschappelijke ongunstige gebeurtenissen vat die tot ernstige spanningen leiden, waardoor er mogelijk grotere verliezen kunnen worden geleden.

Bijgevolg wordt vaak onvoldoende onderbouwd dat het resultaat van het model overeenstemt met een '1 in 200 jaar'-gebeurtenis, wat betekent dat de berekende SCR misschien niet volstaat om verliezen op te vangen die samenvallen met het 99,5-kwantiel dat opgelegd wordt door de richtlijn. Voor specifieke risicotypes werden vaak ook de volgende aandachtspunten vastgesteld:

- Bij modellen voor de simulatie van het marktrisico maken de ondernemingen over het algemeen gebruik van benaderende herwaarderings technieken, die aanvankelijk onvoldoende onderbouwd waren. Deze technieken zijn de laatste jaren geëvolueerd, onder impuls van de bevindingen van de toezichthouders. Toch dient verder bestudeerd te worden of er aanpassingen moeten worden aangebracht in de resultaten van het model, om de benaderende waarden te vervangen.
- In het kader van Solvabiliteit II wordt voor niet-levensverzekeringsmodellen een andere filosofie gevolgd als in het kader van Solvabiliteit I (namelijk een '1 jaarshorizon' in plaats van een 'gehele horizon'). Bijgevolg hebben de ondernemingen doorgaans minder ervaring met de nieuwe types van niet-levensverzekeringsmodellen.
- Sommige ondernemingen maken gebruik van externe commerciële modellen. In sommige gevallen gebeurt dit zonder voldoende kennis van deze externe modules,

of zonder dat er passende relevantietests wordt uitgevoerd voor de resultaten.

- In het geval van (buitenlandse) entiteiten van verzekeringsgroepen, is de lokale kennis van de modellen die op groepsniveau worden ontwikkeld, soms onvoldoende. Binnen een groep zou de toetsing op lokaal niveau (in het kader van de use test) geformaliseerd kunnen worden aan de hand van lokale beoordelingen van de toepasselijkheid, waarmee tevens voorzien zou worden in een officieel kanaal voor de communicatie tussen de entiteiten en de groep.
- In veel gevallen is de kwaliteit van de onafhankelijke interne validatie onbevredigend; de interne validatie mist diepgang en kan bijgevolg niet dienen als een effectieve toetsing van het werk van de modelontwikkelaars. Meer in het bijzonder zouden de validators voldoende kritisch moeten zijn, en ook vraagtekens moeten zetten bij de fundamentele keuzes die gemaakt worden voor de opzet van het model. Bovendien wordt van de validators verwacht dat ze op zijn minst enkele onafhankelijke tests verrichten.

Inspecties

De inspecties ter plaatse vormen een essentieel controle-instrument voor de opstelling van het prudentieel risico-profiel van de verzekeringsondernemingen. De inspectiemethodologie steunt op de algemeen aanvaardbare auditprincipes en -technieken en is gebaseerd op een analyse van de risicoblootstelling. Deze benadering leidt tot een objectieve beoordeling van de wijze waarop de ondernemingen hun activiteiten organiseren en hun risico's beheersen, die op haar beurt bijdraagt tot de opstelling van actieplannen.

De inspectiewerkzaamheden verlopen volgens een standaardproces dat beschreven wordt in Circulaire BNB_2013_5 van 11 december 2013 over inspecties. Deze werkzaamheden leiden tot de opstelling van een inspectieverslag dat het doel van de inspectie omschrijft, de aard van de verrichte controles, de vastgestelde tekortkomingen, evenals de aanbevelingen om deze tekortkomingen te verhelpen. De opdracht leidt tot een algemene beoordeling die in het verslag wordt opgenomen en die rekening houdt met het aantal aanbevelingen en met de bijbehorende criticiteitsscores. De algemene beoordelingschaal en de voornoemde criticiteitsscores worden nader toegelicht in de voornoemde circulaire.

Het inspectieplan voor 2014 voorzag in een aantal inspectieopdrachten bij een vijftiental verzekeringsondernemingen, die er hoofdzakelijk toe strekten de volgende zaken te beoordelen:

- De risicobeheersystemen en de transversale controlefuncties.
- De voorbereiding op de Solvabiliteit II-vereisten, en in het bijzonder de invoering van de best estimate voor de berekening van de technische voorzieningen.
- De toereikendheid van de onder Solvabiliteit I berekende technische voorzieningen.
- De geschiktheid en de tenuitvoerlegging van het beleggingsbeleid.
- De organisatie van activiteiten in tak 23 en het beheer van de daaraan verbonden risico's.
- De overeenstemming met de wettelijke en reglementaire vereisten inzake de voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld en de financiering van terrorisme, en de voorkoming van de financiering van de proliferatie van massavernietigingswapens.

Sommige van deze inspectieopdrachten hadden ook tot doel een vergelijking te maken tussen de beheerpraktijken van verschillende ondernemingen voor bepaalde specifieke domeinen.

Kader 5 – Externe actuariële experts

In het kader van de maatregelen ter voorbereiding op Solvabiliteit II, doet de Bank een beroep op externe actuariële experts om de kwaliteit en de geschiktheid van de best estimate (zie hoofdstuk A, paragraaf 2.1 voor een definitie van dit begrip) van de zeven grootste Belgische verzekeringsondernemingen deskundig te beoordelen. De mogelijkheid voor de Bank om externe experts in te schakelen heeft een wettelijke basis in de controlewet verzekeringen.

De best estimate vormt het grootste onderdeel van de technische voorzieningen onder Solvabiliteit II. Deze technische voorzieningen vormen op hun beurt het leeuwendeel van de schulden van de verzekeringsondernemingen. Aangezien het eigen vermogen van de verzekeringsondernemingen volgens het nieuwe solvabiliteitsregime bepaald wordt door het verschil tussen de activa en de schulden, speelt de best estimate een cruciale rol bij de bepaling van het beschikbaar eigen vermogen van deze ondernemingen. Het is bijgevolg van essentieel belang dat deze balanscomponent correct gewaardeerd wordt.

Er wordt van de externe experts verwacht dat ze een opinie formuleren over het bedrag van de best estimate. Dit houdt meer in dan het louter certificeren van de resultaten. Ook de gebruikte data, de hypothesen en de modellen dienen tijdens deze oefening grondig getoetst te worden. De geïdentificeerde gebreken worden geclassificeerd volgens type (fout of verschil in expertbeoordeling) en volgens de betrouwbaarheidsgraad van de impact ervan. Elke vastgestelde tekortkoming wordt aan de Bank gerapporteerd en wordt in de mate van het nodige gekwantificeerd. Op die manier krijgt de Bank een overzicht van de vastgestelde afwijkingen met een schatting van de impact ervan.

De externe experts voeren hun opdracht uit volgens een specifiek vooropgesteld werkprogramma. Dit diepgaand takenpakket is de vrucht van een nauwe samenwerking tussen de Bank en het Instituut van Actuarissen in België. De middelen die voor dit programma werden aangewend, wijzen op het belang en de omvang van deze oefening. Niet minder dan 13 verzekeringsondernemingen, 3 herverzekeringsondernemingen, 8 actuariële consultingbedrijven, 4 auditkantoren en 5 diensten van de Bank werden hierbij betrokken.

In de zomer van 2014 werd een onderhandelingsprocedure met bekendmaking opgestart; 14 kandidaten schreven zich in voor deelname aan de multilaterale raamovereenkomst. Zeven van deze kandidaten werden geselecteerd op basis van de aangeboden prijs en de kwaliteit van het voorgestelde team. De opdracht ging van start in november 2014. De Bank volgt het project van zeer dichtbij op en waakt erover dat de zeven opdrachten tot een goed einde worden gebracht. Hiervoor werden maandelijkse vergaderingen tussen de externe experts en de experts van de Bank georganiseerd. Naast de mogelijkheid om ervaringen uit te wisselen, bieden deze bijeenkomsten ook de mogelijkheid om het werkprogramma van maand tot maand verder te verfijnen op grond van de specifieke kenmerken van elke situatie.

De Bank is er zich van bewust dat deze oefening een additionele uitdaging is voor de zeven grootste Belgische verzekeringsondernemingen en ziet erop toe dat de nodige maatregelen worden genomen om de lasten voor de ondernemingen zo beperkt mogelijk te houden. Bovendien zal de Bank regelmatig feedback geven aan de betrokken verzekeringsondernemingen, zodat de toegevoegde waarde ook voor hen significant wordt.

Tijdens het project stellen de externe experts een uitgebreid rapport op met hun bevindingen en aanbevelingen. In de loop van de maand juni 2015 dient het project te worden afgerond, waarna het rapport aan de Bank zal worden overhandigd. Op basis van dit rapport en van de maandelijkse vergaderingen zal de oefening door de Bank in zijn geheel geëvalueerd worden. Hierna kunnen de betrokken verzekeringsondernemingen een uitgebreide terugkoppeling verwachten van deze evaluatie.

4. Oversight en financiëlemarktinfrastructuren

4.1 Analyse van enkele prioritaire risico's van de Annual Risk Review

Voor het toezicht en het overzicht op de financiëlemarktinfrastructuren heeft de Bank tijdens het verslagjaar prioriteit gegeven aan de bedrijfsmodellen, het liquiditeitsrisico en het operationeel risico. De analyse van de bedrijfsmodellen en het liquiditeitsrisico worden hieronder besproken. Wat het operationeel risico betreft, werd tijdens het verslagjaar opnieuw specifiek aandacht besteed aan cyberbeveiliging, wat uitgebreid wordt besproken in hoofdstuk B, paragraaf 5.

Bedrijfsmodelanalyse

Met het oog op de invoering van TARGET2-Securities (T2S), een project dat grensoverschrijdende effectenvereffening eenvoudiger moet maken, hebben een aantal financiëlemarktinfrastructuren hun bedrijfsmodel doorgevoerd. Aangezien de effectenvereffening van de meeste Europese effectenbewaarinstellingen (CSD's) op het gemeenschappelijke T2S-platform zal plaatsvinden, zullen de CSD's diensten met toegevoegde waarde moeten aanbieden om verlies aan inkomsten uit de naar T2S overgedragen effectenvereffening te compenseren. Het beheer van effecten die als onderpand dienen, wordt steeds belangrijker en krijgt steeds meer een internationale dimensie. Deze tendens wordt nog versterkt door de zogenaamde EMIR-verordening (European Market Infrastructure Regulation)⁽¹⁾. De joint venture tussen Euroclear en zijn Amerikaanse tegenhanger Depository Trust & Clearing Corporation (DTCC) vormt hiervan een

illustratie. De toename van de onderlinge verwevenheden, zowel tussen marktinfrastructuren van dezelfde categorie (bv. tussen de twee (internationale) CSD's Euroclear en DTCC) als tussen verschillende marktinfrastructuren (bv. tussen centrale tegenpartijen en CSD's), wordt door de autoriteiten nauwlettend gevolgd.

Liquiditeitsrisico

Indien een financiëlemarktinfrastructuur op het geplande tijdstip van vereffening niet over voldoende liquide middelen beschikt, kan dat aanleiding geven tot systemische problemen, vooral in illiquide of volatiele markten. Hoewel de marktinfrastructuren die onderhevig zijn aan liquiditeitsrisico, over voldoende liquide middelen beschikken om hun dagelijkse verplichtingen na te komen, moeten zij ook in extreme omstandigheden (bv. het faillissement van de twee cliënten met de grootste debetpositie) voor alle relevante deviezen over voldoende liquiditeitsbronnen beschikken. Het liquiditeitsbeheer dient ook ondersteund te worden door regelmatige simulaties van extreme scenario's en door ex-ante controles.

4.2 Organisatie van toezicht en oversight

De Bank is bevoegd voor het prudentieel toezicht en het oversight op marktinfrastructuren. Bij het prudentieel toezicht wordt de instelling op zich opgevolgd, terwijl bij het oversight rekening wordt gehouden met het systeem dat door de instelling wordt uitgebraut. Terwijl het prudentieel toezicht nagaat of een instelling voldoet aan de reglementering inzake kapitaal- en liquiditeitsvereisten, bestuur en organisatie en operationele werking, is het

(1) Verordening (EU) Nr. 648/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 4 juli 2012 betreffende OTC-derivaten, centrale tegenpartijen en transactieregisters.

TABEL 7 TOEZICHT EN OVERSICHT VAN DE BANK OP FINANCIËLEMARKTINFRASTRUCTUREN

	Instellingen / systemen onderworpen aan toezicht en oversight		
	De Bank treedt op als enige autoriteit	Internationale samenwerking	
		De Bank treedt op als hoofdautoriteit	De Bank neemt deel aan het toezicht, onder leiding van een andere autoriteit
Prudentieel toezicht	Belgisch bijkantoor van The Bank of New York Mellon Betalingsinstellingen en instellingen voor elektronisch geld		BNY Mellon SA/NV ⁽¹⁾
Toezicht en oversight	BNY Mellon CSD Atos Worldline	Euroclear Bank Euroclear Belgium Euroclear SA/NV	Colleges van centrale tegenpartijen ⁽³⁾
Oversight	NBB-SSS Bancontact / MisterCash ⁽²⁾ Uitwisselingscentrum en Verrekening ⁽²⁾ MasterCard Europe ⁽²⁾	SWIFT ⁽⁴⁾	TARGET2 TARGET2-Securities CLS ⁽⁵⁾

Bron: NBB.

(1) Vanaf de inwerkingtreding van het Gemeenschappelijk Toezichtsmechanisme.

(2) Peer review in het Eurosysteem / ESCB.

(3) Het betreft de toezichtcolleges van de centrale tegenpartijen LCH.Clearnet SA, LCH.Clearnet Ltd, EuroCCP, Eurex AG Clearing, CC&G, ICE Clear Europe, KDPW-CCP en Keler CCP.

(4) Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication.

(5) Continuous Linked Settlement.

oversight meer gericht op de stabiliteit van het financiële stelsel als geheel. Het oversight verifieert of systeemrelevante infrastructuren hun dienstverlening ook kunnen waarborgen in extreme omstandigheden. De tabel bevat een overzicht van de Belgische infrastructuren die onder de bevoegdheid van de Bank vallen, en van haar samenwerking met toezichthouders op infrastructuren van derde landen.

SWIFT

De Bank is lead overseer (hoofdtoezichthouder) op SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication). Centrale banken oefenen oversight uit op SWIFT omwille van het grote belang van deze organisatie voor een veilige en efficiënte uitwisseling van financiële berichten tussen financiële instellingen en financiële marktinfrastructuren over de hele wereld. Het oversight op SWIFT wordt uitgeoefend door de centrale banken van de G10, en het oversightprogramma en de oversightconclusies worden besproken in de ruimere groep van het SWIFT Oversight Forum, waarin nog tien additionele centrale banken zijn vertegenwoordigd.

De oversightactiviteiten zijn gericht op alle types van operationeel risico met betrekking tot SWIFT-berichtendiensten. Voor één type van operationele risico's, namelijk cyberrisico's, is de aandacht tijdens het verslagjaar opnieuw sterk toegenomen. De mechanismen die bescherming bieden tegen cyberbedreigingen worden verder uitgebouwd. In het verslagjaar rondde SWIFT de modernisering van haar dataverwerkingsarchitectuur succesvol af, met de ingebruikname van een nieuw datacentrum. De kerntoepassing van SWIFT voor de berichtendiensten, namelijk FIN, wordt technologisch volledig vernieuwd. De opvolging van dit laatste meerjarenproject vormde eveneens een belangrijk aandachtspunt tijdens het verslagjaar.

Detailbetalingen en niet-bancaire betalingsdienstaanbieders

Betalingsinstellingen (evenals sommige instellingen voor elektronisch geld) leveren betalingsdiensten zoals onder meer stortingen op betaalrekeningen, geldopnames en uitvoering van transacties op deze rekeningen en uitgifte van betaalkaarten of geldtransfers. Op Europees niveau werd in 2014 verder onderhandeld over de nieuwe

Richtlijn II betreffende betalingsdiensten, die het reglementair kader voor de betalingsinstellingen zal vervolledigen en aanpassen aan de nieuwe marktontwikkelingen (onder meer het onder statuut brengen van 'derdepartijbetalingsdienstverstreker' en het aanpassen van de voorwaarden voor vrijstelling van het statuut).

In september 2014 werd door het Committee on Payments and Market Infrastructures (CPMI) het rapport 'Non-banks in retail payments' gepubliceerd, waar de Bank aan meegewerkt heeft. De belangrijkste conclusies van dit rapport betreffen de potentiële impact van niet-bancaire instellingen op operationele risico's, problemen inzake level playing field, aspecten van consumentenbescherming en de risico's die zich kunnen voordoen wanneer betaaldiensten worden uitbesteed aan één niet-bancaire instelling of aan een te kleine groep van niet-bancaire instellingen.

De Bank neemt ook deel aan een werkgroep die in de schoot van de EBA werd opgericht om zich te buigen over de veiligheid van betalingen op het internet. In de loop van oktober 2014 werd door de EBA een consultatie opgestart in het kader van haar 'Guidelines on internet payments security', die de betalingsdianstaaanbieders en betaalschema's dienen toe te passen vanaf 1 augustus 2015. De bedoeling is de relatief hoge ratio's van fraudegevallen terug te dringen en voor de verschillende aanbieders van betalingsdiensten gelijke marktvoorwaarden te creëren.

De 'internationale normen ter bestrijding van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme en proliferatie' (de FATF-aanbevelingen), hebben de Bank ertoe gebracht eind oktober 2014 nieuwe circulaires uit te vaardigen voor de financiële instellingen. Deze circulaires⁽¹⁾ verstrekken aan de instellingen gedetailleerde informatie over de periodieke vragenlijst met betrekking tot de bestrijding van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme, die ze jaarlijks zullen moeten invullen. Ook de betalingsinstellingen en de instellingen voor elektronisch geld zijn aan deze verplichting onderworpen. De antwoorden op deze vragenlijst zullen in de toekomst beter gerichte controleplannen mogelijk maken.

Betalingsinfrastructuren en -instrumenten

Het debetkaartschema Bancontact-MisterCash wordt verder aangepast aan de SEPA-standaarden (Single European Payments Area). In 2014 is dit met name tot uiting gekomen in de openstelling voor concurrentie voor de verwerfers van de betalingsverrichtingen, dat wil zeggen de firma's die zorgen voor de verwerking van die verrichtingen ten behoeve van de handelaren. In het kader van haar bevoegdheid om oversight uit te oefenen op

Bancontact-Mistercash heeft de Bank de ontwikkelingen ter zake opgevolgd. Dit jaar werd door Bancontact-MisterCash tevens een garantiemechanisme opgezet dat erop gericht is de verwerfers te beschermen tegen het faillissement van een emittent, in overeenstemming met een door de Bank geformuleerde aanbeveling.

Voor het Uitwisselingscentrum en Verrekening (UCV), de Belgische clearinginstelling die de retailbetalingsverrichtingen verwerkt, was 2014 het eerste volledige werkingsjaar op het technische platform van de Franse operator STET (Système Technologique d'Échange et de Traitement). Het UCV blijft echter een Belgische rechtspersoon die onderworpen is aan het oversight van de Bank. Dit jaar heeft de belangrijkste ontwikkeling van het systeem te maken met de overname van de SEPA-domiciliëringen, waarvan de verwerking tot dan toe moest gebeuren op andere infrastructures.

De Bank heeft zorgvuldig controle uitgeoefend op de tenuitvoerlegging van de risicobeheerstrategie op het gebied van digitale betalingen door MasterCard. Het aanbod van MasterCard op het vlak van digitale portefeuilles werd door de Bank van zeer nabij opgevolgd, in het licht van de aanbevelingen voor de beveiliging van internetbetalingen die op de site van de ECB werden gepubliceerd in januari 2013⁽²⁾.

Centrale tegenpartijen

De Bank nam in 2014 deel aan het toezichtscollege van acht buitenlandse centrale tegenpartijen (CCP's), hetzij als toezichthouder van een CSD waarin de centrale tegenpartij vereffent, hetzij als toezichthouder van één van de drie landen met de grootste clearingleden van de CCP. De deelnemende toezichthouders hebben in de eerste plaats beoordeeld of de CCP's voldoen aan alle vereisten van de EMIR-verordening om een erkenning te verkrijgen. Zeven van de acht CCP's waarvoor de Bank deelneemt aan het toezichtscollege, hebben van de nationale bevoegde autoriteit de erkenning verkregen, na een grondige evaluatie en na advies van het college. In geval van significante wijzigingen in modellen of bij een uitbreiding van de diensten van de CCP zal het toezichtscollege een nieuwe beoordeling maken en advies verstrekken aan de bevoegde nationale autoriteit.

(1) NBB_2014_11 van 22 oktober 2014 en NBB_2014_12 van 22 oktober 2014.

(2) Recommendations for the security of internet payments. Deze aanbevelingen zijn het resultaat van de werkzaamheden van het European Forum on the Security of Retail Payments (SecurePay). Dit forum is een vrijwillig initiatief inzake samenwerking tussen de overseers en de toezichthouders op de aanbieders van betalingsdiensten, teneinde hun kennis van en inzicht in de problemen die te maken hebben met de beveiliging van de elektronische retailbetalingsdiensten en -instrumenten, te verbeteren.

Effectenbewaring en -vereffening

De Bank heeft zich in 2014 verder toegelegd op de opvolging van de actieplannen van Euroclear Bank, met het oog op de volledige naleving van de CPSS-IOSCO-principes. Eén van de grootste verwezenlijkingen is de eliminatie van de zogenaamde 'advanced income'-praktijk, waarbij de aflossing en interesten van obligaties en de dividenden van aandelen werden geboekt op de rekening van de deelnemer vooraleer de emittent effectief betaald had. Als bleek dat de emittent niet betaalde, moesten de transacties teruggeboekt worden – met het risico dat het geld niet meer gerecupereerd kon worden bij de deelnemer. Door het geld pas vrij te geven wanneer de emittent effectief betaald heeft, wordt dit risico voor Euroclear Bank nu vermeden.

De Bank heeft ook gewerkt aan een CPSS-IOSCO assessment van de NBB-SSS, die begin 2015 een nieuw vereffeningsplatform in dienst zal nemen met het oog op de migratie naar T2S. Ter voorbereiding op T2S zal in Europa de vereffening voortaan twee dagen (in plaats van drie dagen) na de transactie gebeuren.

Ten slotte heeft de Bank ook aandacht besteed aan de verfijning van de herstelplannen van de marktinfrastucturen naar aanleiding van de publicatie van de CPMI-IOSCO-richtlijnen.

Het toezicht op de CSD's, de effectenbewaarbanken en de effectenafwikkelingssystemen (securities settlement systems, SSS) was toegespitst op, enerzijds, de

tenuitvoerlegging van de AQR en de stresstests die werden uitgevoerd in het kader van de voorbereiding op het GTM en, anderzijds, de opvolging van de adequate en beheerste tenuitvoerlegging van de nieuwe strategieën van alle onder toezicht staande operatoren, die tot doel hebben deze operatoren correct te positioneren in een omgeving waarvan de structuur en de wettelijke en reglementaire omkadering sterk zijn veranderd. Daarnaast werden bepaalde dimensies van de financiële risico's die meer bepaald gelden voor de onderzochte operatoren, rekening houdend met hun specifieke activiteiten (intradayliquiditeit, grote risicoblootstellingen), nauwgezet gecontroleerd. Tot slot worden de nieuwe normen die geleidelijk van kracht worden in het kader van de tenuitvoerlegging van de nieuwe regelgevingen (Bazel III, CRD IV, grote risicoblootstellingen, liquiditeitsratio, hefboomratio), opgevolgd, en dit zowel vooraf als naarmate ze van toepassing worden. Voor de operatoren die het statuut van kredietinstelling hebben verworven, vormen de op hen toepasselijke ICAAP-SREP en ILAAP-oefeningen er het algemene resultaat van.

Behalve de deelname aan de Crisis Management Group (CMG) van BNY Mellon met de Federal Deposit Insurance Corporation, de Federal Reserve Bank of New York (FRBNY), de Board of the Federal Reserve alsook de Prudential Regulation Authority van het Verenigd Koninkrijk, neemt de NBB sinds 2012 tevens deel aan het Financial Stability Board-college van BNY Mellon, dat, naast de NBB, de FRBNY, de Prudential Regulation Authority en de Financial Conduct Authority van het Verenigd Koninkrijk omvat.

5. Cyberrisico

Alle financiële instellingen en infrastructuren hebben interne IT-systemen die op een of andere wijze verbonden zijn met het internet en maken voor alsmear meer diensten en toepassingen gebruik van het internet. Waar het internet voor de meeste financiële instellingen en infrastructuren vroeger eerder aanvullend was, is dit de laatste jaren gekanteld naar een situatie waarbij veel internettoepassingen en -diensten zijn uitgegroeid tot bedrijfskritieke componenten die de kernactiviteiten ondersteunen.

Behalve het succes van het internet, met name door de vele innovatiemogelijkheden, de kostenefficiëntie en het gebruiksgemak, nemen ook de internetbedreigingen voor de financiële instellingen en infrastructuren toe en worden de aanvallen tegen internetdiensten en interne IT-systemen alsmear frequenter, hardnekkiger en professioneler. Dit laatste gegeven vormt een belangrijke en continue uitdaging voor de financiële instellingen en infrastructuren, die er permanent op toe moeten zien dat al hun systemen en diensten voldoende beveiligd zijn. De aanvallers hebben immers vaak voldoende aan een tijdelijke lokale kwetsbaarheid om (minstens enkele van) de opgezette beveiligingslijnes te doorbreken en (pogingen te ondernemen om) hun slag te slaan.

In dit verband hebben zowel het prudentieel toezicht als het oversight op de financiële infrastructuren ook in 2014 bijzondere aandacht besteed aan de beveiliging van de financiële instellingen en infrastructuren tegen cyberrisico's. Gelet op het groot belang en het internationaal karakter van de cyberbedreigingen, worden niet alleen controles en risico-evaluaties uitgevoerd, maar wordt daarnaast ook steeds meer aandacht besteed aan de internationale samenwerking met andere financiële autoriteiten en werkgroepen, zoals het SecurePay Forum en het CPMI.

In de tweede helft van 2014 heeft de EBA beslist om nauw en structureel met de ECB te gaan samenwerken

bij de bestrijding van onder andere internetgerelateerde betalings- en e-bankingfraude in Europa, door samen met de ECB op te treden als co-voorzitter van het SecurePay Forum. Dit forum werd opgericht ter voorbereiding van Europese beveiligingsrichtlijnen voor betalingen, die nadien door de EBA zullen worden omgezet in Europese prudentiële regelgeving en door de overseers van het Eurosysteem geïntegreerd zullen worden in hun oversightstandaarden.

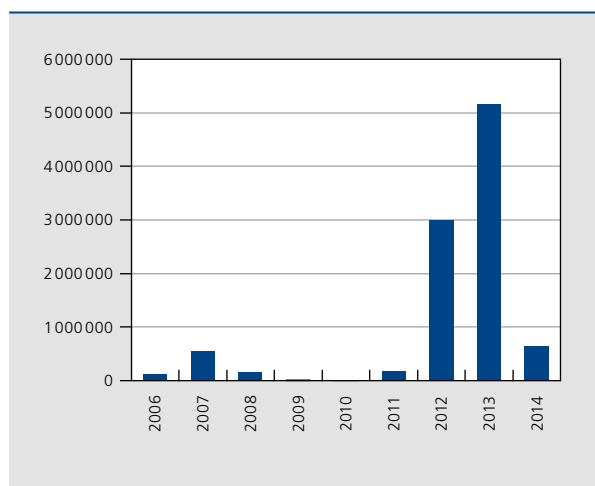
Een werkgroep van het CPMI bestudeerde cyberrisico's en publiceerde daarover een rapport in november 2014. Door de verwevenheid van de financiële marktinfrastructuren kunnen cyberrisico's die een impact hebben op één infrastructuur, zich verspreiden naar een hele reeks verbonden infrastructuren. Cyberdreigingen zijn vaak transnationaal van aard, wat extra uitdagingen met zich brengt voor een aanpak op ondernemingsniveau of op nationaal vlak. Dergelijke vaststellingen versterken de noodzaak om de samenwerking tussen infrastructuren, centrale banken en andere regulatoren op het vlak van cyberveiligheid verder uit te bouwen in de komende jaren.

Ook werd in 2014 de nauwe samenwerking met onder meer Febelfin en de Federale Computer Crime Unit voortgezet om e-bankingfraude te beperken. Opmerkelijk hierbij is dat de gevallen van e-bankingfraude in België in 2014 voor het eerst in jaren aanzienlijk zijn gedaald als gevolg van met name de inspanningen van de financiële instellingen en enkele succesvolle aanhoudingen door de Belgische politiediensten en het justitieapparaat.

Net zoals in 2013 zijn de opgetekende gevallen van fraude quasi uitsluitend het gevolg van fraudetechnieken waarbij cybercriminelen e-bankinggebruikers misleiden om hun persoonlijke beveiligingscodes aan hen mee te delen (meestal na telefonisch contact).

GRAFIEK 9 FINANCIEEL VERLIES PER JAAR ALS GEVOLG VAN E-BANKINGFRAUDE IN BELGIË

(in €)

Bron: NBB.

Positief is eveneens dat de verdere toename van mobiel bankieren in België voorlopig niet gepaard gaat met meldenswaardige fraude door middel van mobiele betalingen. Ook hier volgt de Bank de bestaande bedreigingen en de door financiële instellingen gehanteerde beveiligingsoplossingen op, in samenwerking met de sector.